

RAPORT DE EVALUARE A NIVELULUI IMPLEMENTĂRII INSTRUMENTARULUI ANTICORUPȚIE ÎN SISTEMUL JUDECĂTORESC

Acest document a fost elaborat de către CAPC în cadrul Proiectului „Evaluarea instituirii și aplicării instrumentelor anticorupție în sistemul judecătoresc”, implementat cu suportul Departamentului Buna guvernare a Fundației Soros-Moldova.

Opiniile exprimate reflectă poziția autorilor și nu reprezintă în mod neapărat punctul de vedere al finanțatorului

Chișinău, 2017

CUPRINS

CUPRINS	2
SUMAR EXECUTIV ȘI REPERE METODOLOGICE	4
I. VERIFICAREA TITULARILOR ȘI A CANDIDAȚILOR LA FUNCȚII	8
<i>I.1. Expertiza cadrului normativ</i>	8
<i>I.2. Constatările monitorizării</i>	10
<i>I.3. Scorul de eficiență atribuit verificării titularilor și a candidaților la funcții</i>	12
<i>I.4. Concluzii și recomandări</i>	13
II. TESTAREA LA POLIGRAF A CANDIDAȚILOR LA FUNCȚIILE DE JUDECĂTOR	14
<i>II.1. Expertiza cadrului normativ</i>	14
<i>II.2. Constatările monitorizării</i>	15
<i>II.3. Scorul de eficiență atribuit testării la poligraf a candidaților la funcțiile de judecător</i>	15
<i>II.4. Concluzii și recomandări</i>	15
III. DECLARAREA ȘI CONTROLUL AVERII ȘI INTERESELOR PERSONALE	17
<i>III.1. Expertiza cadrului normativ</i>	17
<i>III.2. Constatările monitorizării</i>	20
<i>III.3. Scorul de eficiență atribuit declarării și controlului averii și intereselor personale</i>	22
<i>III.4. Concluzii și recomandări</i>	22
IV. TESTAREA INTEGRITĂȚII PROFESIONALE. DECLARAREA INFLUENȚELOR NECORESPUNZĂTOARE	24
<i>IV.1. Expertiza cadrului normativ</i>	24
<i>IV.2. Constatările monitorizării</i>	25
<i>IV.3. Scorul de eficiență atribuit testării integrității profesionale/declarării influențelor nepotrivite</i>	25
<i>IV.4. Concluzii și recomandări</i>	25
V. DECLARAREA COMUNICĂRII INTERZISE	27
<i>V.1. Expertiza cadrului normativ</i>	27
<i>V.2. Constatările monitorizării</i>	28
<i>V.3. Scorul de eficiență atribuit comunicării interzise</i>	29
<i>V.4. Concluzii și recomandări</i>	29
VI. DECLARAREA CADOURILOR	30
<i>VI.1. Expertiza cadrului normativ</i>	30
<i>VI.2. Constatările monitorizării</i>	31
<i>VI.3. Scorul de eficiență atribuit declarării cadourilor</i>	31
<i>VI.4. Concluzii și recomandări</i>	31

VII. AVERTIZAREA DE INTEGRITATE	32
<i>VII.1. Expertiza cadrului normativ</i>	32
<i>VII.2. Constatările monitorizării</i>	34
<i>VII.3. Scorul de eficiență atribuit avertizării de integritate</i>	35
<i>VII.4. Recomandări</i>	35
VIII. LINIILE TELEFONICE ANTICORUPȚIE	36
<i>VIII.1. Expertiza cadrului normativ</i>	36
<i>VIII.2. Constatările monitorizării</i>	37
<i>VIII.3. Scorul de eficiență atribuit liniilor telefonice anticorupție</i>	37
<i>VIII.4. Recomandări</i>	37
IX. DISTRIBUIREA ALEATORIE A DOSARELOR ÎN INSTANȚELE JUDECĂTOREȘTI	39
<i>IX.1. Expertiza cadrului normativ</i>	39
<i>IX.2. Constatările monitorizării</i>	41
<i>IX.3. Scorul de eficiență atribuit distribuirii aleatorii a dosarelor în instanțele judecătorești</i>	42
<i>IX.4. Recomandări</i>	43
X. CLASAMENTUL POLITICILOR/INSTRUMENTELOR ANTICORUPȚIE	44
XI. CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI	46
ANEXA nr.1 Analiza Legii privind verificarea titularilor și a candidaților la funcțiile publice	52
ANEXA nr.2 Analiza Legii privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat	54
ANEXA nr.3 Analiza Legii cu privire la Autoritatea Națională de Integritate	61
ANEXA nr.4 Analiza Legii privind declararea averilor și intereselor personale	68

SUMAR EXECUTIV ȘI REPERE METODOLOGICE

În 2011 Parlamentul a adoptat Strategia de reformă a sectorului justiției (în continuare - SRSJ) pentru o perioadă de 5 ani, care a oferit o viziune strategică a dezvoltării și consolidării sectorului justiției până în 2016. SRSJ a fost construită pe 7 piloni, unul dintre care – Pilonul IV – se concentrează pe integritatea actorilor sectorului justiției. Domeniile de intervenție din cadrul Pilonului IV se referă la instituirea și aplicarea unui șir de instrumente/politici pentru asigurarea integrității și prevenirea comportamentului coruptibil al reprezentanților sectorului justiției.

În anul 2016 CAPC, cu suportul Programului "Buna Guvernare" a Fundației Soros Moldova a lansat Proiectul „*Evaluarea instituirii și aplicării instrumentelor anticorupție în sistemul judecătoresc*”, în condițiile în care măsurile anticorupție vizate de Pilonul IV al SRSJ nu au constituit obiect al unei monitorizări/evaluări de substanță.

Prezentul **Raport final de evaluare înglobează constatările Raportului preliminar de monitorizare**¹ și prezintă analiza din câteva perspective a următoarelor instrumente anticorupție:

- verificarea titularilor și a candidaților la funcții;
- testarea la poligraf a candidaților la funcții;
- declararea și controlul averii și intereselor personale;
- testarea integrității profesionale, inclusiv declararea influențelor nepotrivite;
- declararea comunicării interzise;
- declararea cadourilor;
- avertizarea de integritate;
- liniile telefonice anticorupție;
- distribuirea aleatorie a dosarelor în instanțele judecătorești.

Instrumentarul respectiv este parte a pachetului măsurilor anticorupție cu caracter preventiv, dar aplicarea coerentă, consecventă și insistentă a acestora poate produce rezultate chiar mai spectaculoase decât activitatea de combatere. De asemenea, trebuie precizat că raportul analizează aplicarea instrumentarului **doar cu referire la judecători** și nu are în vedere alți actori ai sectorului justiției.

Raportul a fost dezvoltat în baza unei **Metodologii de evaluare** special elaborate în acest sens de către CAPC și care poate fi vizualizată prin accesarea următorului link: <http://capc.md/docs/MetodologieEPIA.pdf>.

Pentru redactarea prezentului Raport au fost chestionate patru instituții-cheie responsabile de administrarea instrumentarului și anume:

- Consiliul Superior al Magistraturii
- Centrul Național Anticorupție
- Autoritatea Națională de Integritate
- Serviciul de Informații și Securitate.

Evaluarea a fost asigurată pe două dimensiuni:

- 1) Analiza și evaluarea cadrului normativ
- 2) Monitorizarea nivelului de aplicare a politicilor/instrumentelor anticorupție (la nivel instituțional și la nivel individual)².

¹ http://capc.md/files/raport_monitorizare_martie_2017.pdf

² Chestionarele și blocurile de întrebări adresate autorităților au fost adaptate pentru fiecare autoritate în parte și pot fi accesate în Anexa Raportului de monitorizare: http://capc.md/files/raport_monitorizare_martie_2017.pdf

Relatarea datelor privind eficiența aplicării fiecărui instrument/politică anticorupție s-a realizat prin analiza/sinteza informațiilor privind patru **aspecte**:

- I. Expertiza cadrului normativ relevant: calitatea acestuia, nivelul de dezvoltare prin acte normative subordonate, nivelul de conformitate a cadrului normativ standardelor internaționale, cadrului conex și documentelor de politici;
- II. Constatările monitorizării anterior desfășurate;
- III. Calcularea și atribuirea scorului de eficiență pentru fiecare politică/instrument anticorupție evaluat;
- IV. Formularea concluziilor și recomandărilor per fiecare instrument/anticorupție.

Reiterăm faptul că anterior, rezultatele monitorizării au luat în calcul informațiile comunicate de autorități în procesul chestionării, dar suplimentar au fost consultate și surse alternative de informare: rapoartele oficiale ale autorităților publice, rapoartele, cercetările, studiile ONG-urilor, articolele de investigație etc.

Astfel, principalele constatări privind punerea în aplicare a instrumentarului anticorupție sunt următoarele:

I. Cu referire la **verificarea titularilor și a candidaților la funcțiile de judecător**

Potrivit informațiilor furnizate, în perioada supusă monitorizării, au fost inițiate **529 de verificări (inclusiv 13 verificări suplimentare)**. Din numărul de verificări finalizate: **436 de verificări** au fost finalizate cu întocmirea **avizului consultativ pozitiv**, ceea ce constituie 82 % din totalul verificărilor finalizate; **93 (18%) de verificări au fost finalizate cu întocmirea avizului consultativ negativ**.

Deși există cadru normativ superior, acesta nu este de o calitate potrivită. Nu se asigură aplicarea efectivă și eficientă a instrumentului. Instrumentul este aplicat parțial. Sunt înregistrate multiple cazuri de propuneri repetate, de altfel sumar motivate, privind numirea/promovarea în funcțiile de judecător a unor persoane, în privința cărora au fost identificați factori de risc.

II. Cu referire la **testarea la poligraf a candidaților la funcțiile de judecător**

Normele din Legea nr. 269/2008, chiar dacă sunt oportune, nu sunt suficient de cuprinzătoare, concise, clare și previzibile. Inclusiv pentru acest motiv, prevederile, care conțin mai mulți factori de vulnerabilitate, sunt de o aplicabilitate incertă.

Nici unul din candidații la funcția de judecător nu a fost supus testării la poligraf. Potrivit informațiilor furnizate de CSM în prezent se poartă negocieri pentru obținerea suportului CNA în realizarea acestei activități.

III. Cu referire la **declararea și controlul averii și intereselor personale ale judecătorilor**

Deși a existat un cadru legal, acesta nu a fost de o calitate care ar fi permis aplicarea, efectivă și eficientă, a instrumentului. Nici **cadrul legal în vigoare nu este suficient de clar, previzibil și cuprinzător**, necesitând a fi îmbunătățit.

În perioada monitorizată, în privința reprezentanților sistemului judecătoresc, au fost inițiate, în total, 96 de controale, din care 25 de controale au fost inițiate la sesizarea persoanelor fizice și juridice, 71 de controale fiind inițiate din oficiu. Din totalul controalelor clasate, 66 au fost clasate din lipsa încălcării regimului juridic al declarării veniturilor și proprietății, 5 – din lipsa încălcării regimului juridic al declarării intereselor personale și a conflictului de interese, 4 – din lipsa încălcării regimului juridic al incompatibilităților și restricțiilor. În perioada de referință, 17 cazuri au fost remise pentru examinare altor autorități, și anume: pentru examinare sub aspect penal (Fals în declarații, art. 352¹ din Codul penal al RM) – 12 cazuri; pentru examinare sub aspect contravențional (Neexecutarea solicitărilor CNI, art. 319¹ din Codul contravențional al RM) – 1 caz; pentru stabilirea obligațiilor fiscale – 4 cazuri. În **toate cele 3 cazuri**, referitor la care s-a decis pornirea urmăririi penale, cauzele penale au fost ulterior **clasate**. În ce privește cazul remis pentru examinare sub aspect **contravențional**, a fost aplicată **amendă în mărime de 1 500 lei**.

IV. Cu referire la **testarea integrității profesionale, inclusiv declararea influențelor nepotrivite**

Legea privind testarea integrității profesionale a fost controversată și contestată, inclusiv din perspectiva, dacă sînt sau nu judecătorii subiecți ai legii. Hotărîrea Curții Constituționale nr.7/16 aprilie 2015 a criticat Legea privind testarea integrității profesionale pe motivul că aceasta nu este compatibilă cu prevederile art.6 (dreptul la un proces echitabil) și art.8 (dreptul la respectarea vieții private) din Convenția Europeană pentru Drepturile Omului (CEDO).

Ca urmare, Legea 325/2013 a fost modificată și reeditată, prin redimensionarea acesteia de la testarea integrității profesionale la evaluarea integrității instituționale, iar testarea integrității profesionale a fost prevăzută ca o etapă distinctă și facultativă a evaluării integrității instituționale.

Potrivit CSM au fost depuse denunțuri privind influența necorespunzătoare asupra judecătorilor la Judecătoria Bălți – 1, Judecătoria Florești – 1, Judecătoria Căușeni – 7 (7 denunțuri privind influența necorespunzătoare asupra judecătorilor au fost transmise de către Judecătoria Căușeni la CNA, SIS, IP Căușeni). **Potrivit CNA, în 2014 și în 2015** au fost depuse cîte 6 denunțuri de la judecători și angajații judecătorilor de diferit nivel. În 2016 nu au fost înregistrate denunțuri. Potrivit raportului CNA, în 2014, 5 din 6 denunțatori din cadrul instanțelor de judecată au fost judecători. Instanțele de la care s-au depus denunțuri au fost: Curtea Supremă de Justiție (angajat al cancelariei), judecătoriile din Leova, Strășeni, Anenii-Noi, Cahul, Rezina. În anul 2015 încă doi judecători (sect. Botanica și Rezina) au denunțat acte de corupție.

V. Cu referire la **declararea comunicării interzise**

Prevederile legislative, în partea ce ține de declararea comunicării interzise, comportă un caracter concis, cuprinzător și previzibil.

CSM nu a oferit date statistice privind numărul denunțurilor făcute de judecători despre comunicarea sau tentativa de comunicare cu participanții la proces sau cu alte persoane, deși potrivit surselor alternative de informare au existat asemenea situații. CSM a reacționat cel puțin (anterior, pînă la introducerea expresă în lege) la o informație publică privind comunicarea judecătorului cu participanții la proces, prin sancționarea judecătorului cu un avertisment.

VI. Cu referire la **declararea cadourilor**

Prevederile legislative, în partea ce ține de declararea cadourilor, par să comporte un caracter concis, cuprinzător, clar și previzibil. Totuși, ținînd cont de faptul că Legea cu privire la prevenirea și combaterea corupției stabilește indirect obligația ținerii de către autorități a unui registru special al cadourilor (întrucît există obligația expresă pentru subiecți de a înscrie), iar din perspectiva Legii privind evaluarea integrității instituționale, registrele constituie una din formele principale ale evidenței asigurării climatului de integritate instituțională, urmează a fi analizată oportunitatea ținerii de către autorități a diverselor registre și impactul diversității registrelor asupra obligației de declarare.

Deși CSM a afirmat că toți colaboratorii instanțelor judecătorești au fost informați despre prevederile Hotărîrii Guvernului nr.134 din 22 februarie 2013 și că în toate instanțele judecătorești există Registre de evidență a cadourilor, aplicarea tehnicii „Petiționarul misterios”, a permis să constatăm că:

- există colaboratori a instanțelor judecătorești, care nu știu despre obligația de a declara cadourile;
- există instanțe judecătorești în care nu sunt ținute Registre de evidență a cadourilor.

Nu este asigurată publicitatea³ Registrului de evidență a cadourilor. Posibilitatea ca acesta să poată fi solicitat nu este suficientă, întrucît cetățeanul s-ar putea să fie în imposibilitatea de a se deplasa la o anumită instanță sau, în general, să nu aibă accesul în instituție, din cauza restricțiilor de intrare în clădire, cum ar fi, de exemplu, sediul Consiliului Superior al Magistraturii. Tehnica „petiționarului misterios” a demonstrat că

³ p.20 din HG nr.134 din 22.02.2013 stabilește caracterul public al Registrului de evidență a cadourilor

un impediment în asigurarea publicității Registrului constituie și educația juridică sau comportamentul funcționarilor responsabili de ținerea registrului.

VII. Cu referire la **avertizarea de integritate**

Cadrul legal existent nu conține o lege specială dedicată avertizării de integritate și nici asigurării protecției avertizorilor în sectorul public și cel privat, deși potrivit pct.4.3.3 pct.1. din Planul de acțiuni pentru implementarea Strategiei de Reformă a Sectorului Justiției pentru anii 2011 – 2016, aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr.6 din 16.02.2012, elaborarea proiectului de modificare a cadrului normativ în vederea reglementării instituției avertizorilor de integritate și protecției acestora urma să fie efectuată până în sem. III al anului 2012.

Pe parcursul perioadei de monitorizare a acestui instrument anticorupție în sistemul judecătoresc, **la CSM nu a fost depusă nici o avertizare de integritate, nu a fost depusă nici o cerere a avertizorilor de integritate privind acordarea măsurilor de protecție, precum și nu a fost sancționată nici o persoană pentru neasigurarea măsurilor de protecție.**

VII. Cu referire la **liniile telefonice anticorupție**

Prevederile legislative existente în partea ce ține de liniile telefonice anticorupție sunt concise, clare, previzibile și cuprinzătoare.

CNA și CSM sînt dotate cu linii anticorupție. Vizibilitatea lor este asigurată prin plasarea informației despre numărul liniei telefonice pe site-ul instituției, fiind asigurată o vizibilitate sporită a numerelor de telefon a liniilor anticorupție. Totuși, **linia telefonică anticorupție a CSM nu este instituită în cadrul unei subdiviziuni specializate.** Operatorul liniei specializate anticorupție trebuie să fie un angajat al structurii de securitate internă a autorității în care funcționează linia respectivă. Această situație are un impact negativ asupra bunei funcționări a liniei telefonice anticorupție, iar drept dovadă constituie **numărul infim de apeluri înregistrat (doar unul în 2016)**, care se refereau la pretinse acte de corupție.

IX. Cu referire la **distribuirea aleatorie a dosarelor în instanțele judecătorești**

Cadrul legal referitor la distribuirea aleatorie a dosarelor în instanțele judecătorești comportă un caracter concis și cuprinzător al normelor de drept. Claritatea și previzibilitatea acestora este asigurată, iar aplicabilitatea prevederilor legislative fiind imperios necesară.

Sistemul de repartizare aleatorie a dosarelor în instanțele de judecată (PIGD) este vulnerabil și poate fi manipulat prin intermediul factorului uman, este concluzia formulată în **analiză strategică efectuată de către Direcția Analitică a Centrului Național Anticorupție** în perioada 2014 și în primele nouă luni ale anului 2015. În același timp, Consiliul Superior al Magistraturii a opinat că dosarele ajunse, în ultimii doi ani, la judecătorii din instanțele de fond din Chișinău au fost distribuite fără abateri de la lege. Totuși, **un raport complet privind repartizarea aleatorie a dosarelor în toate instanțele de judecată din țară nu este disponibil până la etapa actuală**, deși au fost depistate cazuri de manipulare a sistemului electronic de distribuire aleatorie a dosarelor în instanțele de judecată din Republica Moldova.

X. Cu referire la **topul eficienței instrumentarului anticorupție**

Nici unul din instrumentele anticorupție nu a înregistrat un scor maxim de eficiență – 4.

Doar **trei** din cele 9 instrumente evaluate au înregistrat **scorul – 3** (declararea cadourilor; funcționarea liniilor anticorupție; distribuirea aleatorie a dosarelor). Verificarea judecătorilor și candidaților la funcțiile de judecător de către SIS, declararea averilor și intereselor judecătorilor și declararea influențelor necorespunzătoare au înregistrat un **scor mediu de eficiență - 2** au înregistrat instrumentele anticorupție.

3 instrumente anticorupție au înregistrat **cel mai mic scor – 1**: testarea la poligraf; declararea comunicării interzise și avertizorii de integritate.

I. VERIFICAREA TITULARILOR ȘI A CANDIDAȚILOR LA FUNCȚII

I.1. Expertiza cadrului normativ

<p>Calitatea cadrului normativ superior</p> <p>Legea nr. 271 din 18.12.2008 privind verificarea titularilor și a candidaților la funcții publice (Legea nr. 271/2008)</p>	<p>Oportunitatea Legii nr. 271/2008 este determinată de potențialul efect al verificării titularilor și a candidaților la funcții publice. Instrumentul, la aplicarea efectivă și eficientă, poate contribui la prevenirea și combaterea corupției, inclusiv în sistemul judecătoresc.</p> <p>În linii generale, normele de drept sunt concise, clare, aplicabile. Totuși, legea, conținând și factori de vulnerabilitate, nu este suficient de cuprinzătoare. Aceste deficiențe reduc din eventualul impact al reglementărilor. Obiecțiile și recomandările în acest sens se conțin în Anexa nr. 1 la prezentul Raport.</p> <p>Este de menționat că, de la intrarea în vigoare, asupra Legii nr. 271/2008 nu s-a intervenit legislativ decât în anul 2016. Însă, recente amendamente, pornind de la esența acestora, nu vor eficientiza esențial mecanismul de verificare a titularilor și a candidaților la funcții publice. În acest context, este imperioasă promovarea, însă nu fără o examinare fundamentală, a proiectului de Lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative (Legea nr. 271/2008, Codul contravențional al RM) elaborat de SIS.⁴ În buna sa parte, proiectul este justificat. Totuși, unele propuneri, fiind discutabile, trebuie examinate cu maximă responsabilitate. Ne referim la propunerea privind completarea legii cu prevederi ce țin de colectarea informației de la furnizorii de servicii de comunicații electronice în cadrul verificării.</p> <p>La fel, este importantă promovarea proiectului de Lege pentru modificarea și completarea Legii nr. 245-XVI din 27 noiembrie cu privire la secretul de stat, elaborat de Ministerul Justiției în colaborare cu SIS.⁵ Prin proiect se propune acordarea dreptului de acces la secretul de stat în temeiul legii președintelui CSM, acesta urmând să perfecteze dreptul de acces la secretul de stat celorlalți membri, în condiții generale.</p>
<p>Nivelul de dezvoltare a cadrului normativ prin acte normative subordonate, inclusiv departamentale</p>	<p>Legea nr. 271/2008 este detaliată, stabilind explicit și exhaustiv principiile, scopurile, procedura, formele și metodele de verificare a titularilor și a candidaților la funcții. De asemenea, sunt reglementate: modul de prezentare a rezultatelor verificării; condițiile în care se adoptă deciziile privind compatibilitatea/incompatibilitatea cu interesele funcției; modul și termenele de păstrare a materialelor verificării și documentelor aferente.</p> <p>Legea nr. 271/2008 nu impune altor autorități implementatoare, decât organului de verificare, obligația elaborării și adoptării actelor normative subordonate. În virtutea art. 19 alin. (6) din lege, SIS stabilește modul de păstrare, de acces și de distrugere a materialelor verificării și altor documente. Prevederile sunt de uz strict intern, conținutul acestora nefiind relevante scopului evaluării.</p>
<p>Nivelul de conformitate a cadrului normativ</p>	<p>Verificarea titularilor și a candidaților la funcții publice este un instrument aferent procesului de recrutare și evaluare a personalului. Acesta este în spiritul standardelor internaționale anticorupție, care veghează asupra asigurării integrității serviciului publicului. Astfel, în virtutea art. 7 § 1 literele a) și b) din Convenția Națiunilor Unite împotriva corupției (New York, 31.10.2013), fiecare stat parte se străduiește, dacă este cazul și conform principiilor fundamentale ale sistemului său juridic, să adopte, să mențină și să consolideze sisteme de recrutare,</p>

⁴ Proiectul de Lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative, nota informativă, sinteza propunerilor și obiecțiilor sunt disponibile la <http://sis.md/ro/transparenta/transparenta-decisionala>.

⁵ Proiectul (nr. 120 din 18.04.2017) este înregistrat în Parlament, fiind disponibil la <http://parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelegislative/tabid/61/LegislativId/3724/language/ro-RO/Default.aspx>.

de angajare, de încurajare a fidelității, de promovare și de pensionare a funcționarilor și, dacă este cazul, a altor agenți publici nenumiți, care: a) să se bazeze pe principiile de eficiență și de transparență și pe criterii obiective, precum meritul, echitatea și aptitudinea; b) cuprind proceduri corespunzătoare pentru a selecționa și pentru a forma persoanele numite să ocupe posturi publice considerate ca fiind în mod special expuse la corupție și, dacă este cazul, pentru a asigura o rotație pe aceste posturi. Evident, prevederile sunt generale, lăsând la discreția statelor să decidă asupra mecanismelor și procedurilor pe care le pun în aplicare.

Pornind de la faptul că, în esență, prin acest instrument se contribuie la asigurarea integrității, acesta este de importanță majoră pentru sistemul judecătoresc. Or, integritatea este o precondiție a unei justiții credibile. Fiind statuată de Principiile de la Bangalore privind conduita judiciară, integritatea se regăsește ca valoare-cheie în mai multe documente internaționale relevante. Recomandarea nr. (94) 12 a Comitetului Miniștrilor al Consiliului Europei „Privind independența, eficiența și rolul judecătorilor” statuează necesitatea ca toate deciziile, care privesc cariera profesională a judecătorilor, să se bazeze pe criterii obiective, iar selectarea și cariera judecătorilor să se bazeze pe merite, având în vedere – evaluările, integritatea, abilitățile și eficiența. Integritatea în exercițiul funcției și în viața particulară este una din cerințele de bază impuse judecătorilor de Consiliul Consultativ al Judecătorilor Europeni în Avizul nr. 3 (2002) „Asupra principiilor și regulilor privind conduita profesională a judecătorilor și în mod deosebit a deontologiei, comportamentelor incompatibile și imparțialității”. Și la nivel național, integritatea este unul din principiile, care urmează să ghideze conduita profesională a judecătorului, fiind statuat prin art. 5 din Codul de etică și de conduită profesională al judecătorului, aprobat prin Hotărârea Adunării Generale a Judecătorilor nr. 8 din 11.09.2015.

Aplicarea instrumentului judecătorilor este justificată și oportună. Or, în virtutea pct. 3.2 din Carta europeană privind statutul judecătorilor, statul poate stabili circumstanțele în care activitățile anterioare ale unui candidat, sau cele desfășurate de persoanele sale apropiate, pot servi drept impediment la numirea lor în funcție în baza unor dubii legitime și obiective pe care le pot genera aceste activități în privința imparțialității sau independenței acestor candidați. Pornind de la Expunerea de motive a Cartei judecătorilor, prevederile nu se referă la situația incompatibilităților absolute care ar împiedica la numirea în funcție de judecător pentru cauzele legate de activitățile anterioare ale unui candidat sau de cele exercitate de apropiații lor. Totuși, la numirea judecătorului la o anumită instanță trebuie să se țină cont de circumstanțele menționate mai sus atunci, când ele pot genera dubii legitime și obiective în privința imparțialității și independenței. Cu titlu de exemplu, un avocat care și-a exercitat funcția înainte într-un oraș nu poate, în mod sigur, fi numit imediat judecător în același oraș și, de asemenea, este dificil de conceput ca o persoană să fie repartizată ca judecător la o instanță într-un oraș în care soțul sau părintele, de exemplu, este primar sau deputat. De aceea, la repartizarea judecătorului la o anumită instanță, regulile statutare trebuie să ia în considerare situațiile de natură să genereze dubii obiective și legitime privind independența și imparțialitatea judecătorilor.

Verificarea titularilor și a candidaților la funcțiile de judecător a fost unul din aspectele evaluate în anul 2016 de GRECO în ciclul al patrulea de evaluare.⁶ GRECO este profund preocupat de faptul că candidații, în privința cărora au fost identificați factori de risc, sunt numiți judecători. Având în vedere efectul nefast al unor astfel de practici dubioase, GRECO consideră necesar un sistem, prin care s-ar evita

⁶ <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806c9b1a>, Raportul de evaluare a RM, adoptat de GRECO la cea de-a 72-a reuniune plenară, Strasbourg, 27 iunie – 01 iulie 2016, §§ 98, 101-102.

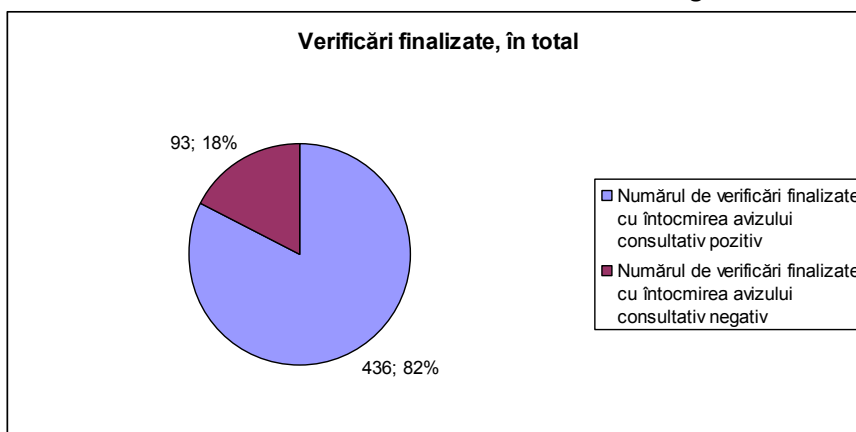
	<p>propunerile de numiri discutabile în funcțiile de judecător. RM i s-a adresat și o recomandare specifică în acest sens: de a lua măsuri potrivite, ținând cont de independența justiției, care ar permite evitarea numirii sau promovării în funcțiile de judecător a persoanelor care prezintă riscuri de integritate. RM urmează să se conformeze recomandării și să comunice cele întreprinse GRECO până în 31 ianuarie 2018.</p> <p>În partea ce ține de nivelul de conformitate cu legislația națională sunt de remarcat următoarele. Deși, potrivit art. 3 lit. a) din Legea nr. 271/2008, unul din scopurile verificării este prevenirea și combaterea corupției în autoritățile publice, instrumentul nu se regăsește expres între garanțiile prevenirii corupției statuate prin actuala redacție a Legii nr. 90 din 25.04.2008 cu privire la prevenirea și combaterea corupției. Totuși, instrumentul se încadrează în art. 5 alin. (1) lit. j) (“alte măsuri necesare pentru realizarea scopurilor prezentei legi”), SIS regăsindu-se expres între organele abilitate cu atribuții în domeniul prevenirii și combaterii corupției, enumerate în art. 14 alin. (1) lit. e) din lege.</p> <p>Obligativitatea verificării titularilor și candidaților la funcțiile de judecător este expres prevăzută de art. 9 alin. (7) din Legea nr. 544 din 20.07.1995 cu privire la statutul judecătorului. Totuși, legea citată urmează a fi completată cu prevederi care ar asigura aplicabilitatea sigură a normelor din art. 15 alin. (5) și art. 16 din Legea nr. 271/2008 (eliberarea din funcție a judecătorului în privința căruia s-a luat decizia privind incompatibilitatea și suspendarea din funcție a judecătorului, pe durata verificării, în cazul în care aflarea lui în funcție prezintă o amenințare pentru interesele securității naționale).</p> <p>În același context, se menține problema unei posibilități limitate de a contesta hotărârile CSM. Potrivit art. 25 alin. (1) din Legea nr. 947 din 19.07.1996 cu privire la Consiliul Superior al Magistraturii, hotărârile CSM pot fi contestate, la Curtea Supremă de Justiție, de orice persoană interesată, în termen de 15 zile de la data comunicării, doar în partea ce se referă la procedura de emitere/adoptare. Problema a fost sesizată și de către GRECO. RM, în runda a patra de evaluare, i s-a adresat recomandarea de a veghea asupra faptului că CSM își motivează hotărârile într-o manieră adecvată, iar hotărârile CSM, inclusiv fondul acestora, pot face obiectul unui control jurisdicțional.</p> <p>În ce privește documentele de politici, respectarea procedurilor de verificare a titularilor și a candidaților la funcții a constituit una din măsurile necesare a fi realizate în implementarea Strategiei naționale anticorupție pe anii 2011-2016, aprobată prin Hotărârea Parlamentului nr. 154 din 21.07.2011.</p>
<p>Factorii de vulnerabilitate a normelor de drept</p>	<p>Legea nr. 271/2008 conține mai mulți factori de vulnerabilitate, esențiali fiind cei ce țin de:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Accesul limitat la informații și lipsa transparenței; • Lipsa/insuficiența mecanismelor de control; • Responsabilitate și sancțiuni necorespunzătoare. <p>Pentru detalii, a se vedea Anexa nr. 1 la prezentul Raport.</p>

1.2. Constatările monitorizării

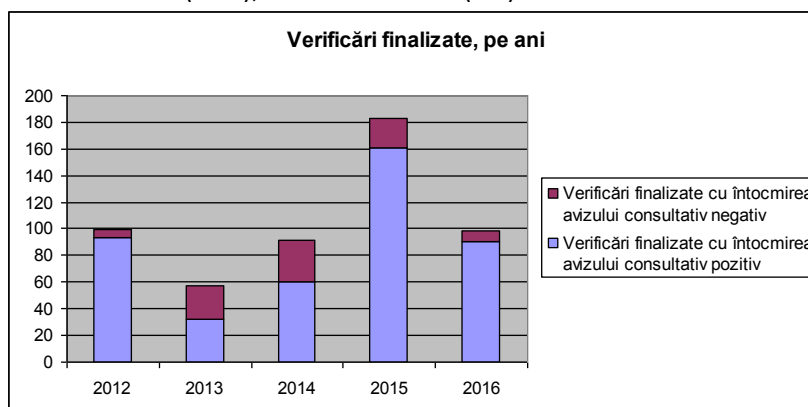
În procesul de monitorizare au fost solicitate SIS anumite informații privind procesul de verificare a titularilor și a candidaților la funcțiile de judecător în perioada anilor 2012-2016. La momentul elaborării Raportului de monitorizare, informațiile solicitate nu fuseseră furnizate. Pentru acest motiv am fost în imposibilitatea de a veni cu careva constatări. Între timp, datele solicitate ne-au devenit disponibile.

Potrivit informațiilor furnizate, în perioada supusă monitorizării, au fost inițiate 529 de verificări (inclusiv 13 verificări suplimentare), tot atâtea fiind finalizate. Din numărul de verificări finalizate: 436 de verificări au fost

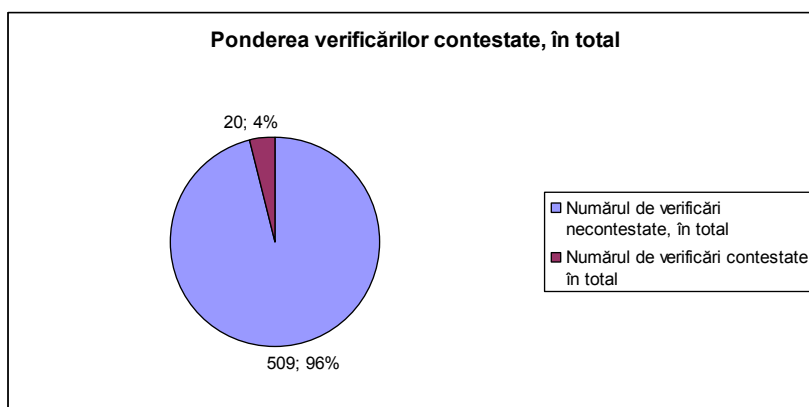
finalizate cu întocmirea avizului consultativ pozitiv, ceea ce constituie 82 % din totalul verificărilor finalizate; 93 (18%) de verificări au fost finalizate cu întocmirea avizului consultativ negativ.

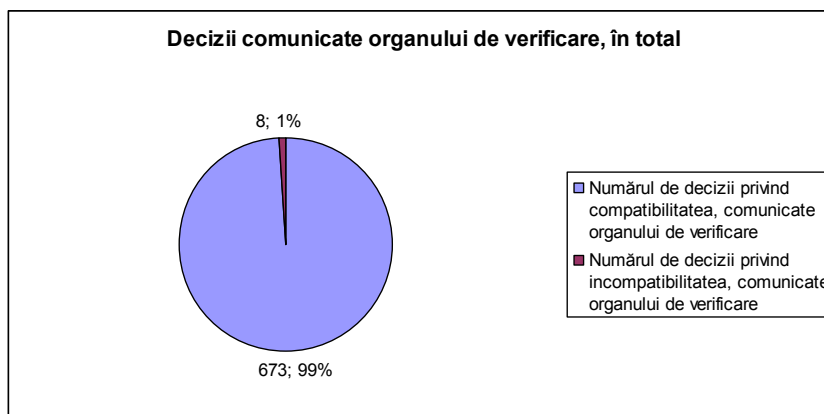
Urmărind dinamica verificărilor finalizate, constatăm o creștere esențială a acestora în anul 2015, când au fost finalizate 183 de verificări, în anul 2012 acestea constituind 100, în anul 2013 – 57, în anul 2014 – 91, iar în anul 2016 – 98. Această dinamică ar putea fi determinată, inclusiv, de exodul din sistem a magistraților ajunși la vârsta de pensionare. Totuși, doar diminuarea calității candidaților și titularilor funcțiilor ar putea explica dinamica ponderii avizelor consultative negative întocmite urmare a verificărilor, aceasta fiind următoare: în anul 2012 – 7 avize negative, ceea ce constituie 7 % din total; în anul 2013 – 25 avize negative (44 %); în anul 2014 – 31 (34 %); în anul 2015 – 22 (12%); în anul 2016 – 8 (9%).

În perioada supusă monitorizării, din cele 529 de verificări finalizate, 20 de verificări au fost contestate, ceea ce constituie 4 % din total. Totuși, este de remarcat constanta tendință de creștere a numărului de verificări contestate, în anul 2012 acestea constituind 2, în anul 2013 – 2, în anul 2014 – 4, în anul 2015 – 4, în anul 2016 – 8.

La fel, este de menționat ponderea infimă a deciziilor privind incompatibilitatea candidatului/titularului din totalul deciziilor comunicate. Astfel, în perioada supusă monitorizării, au fost comunicate organului de verificare 681 decizii, dintre care doar 8 decizii au fost privind incompatibilitatea, ceea ce constituie 1 % din total.

Reamintim că ponderea avizelor negative a constituit 18 %, cu 17 puncte procentuale mai mult. Această diferență este determinată de numirile efectuate în pofida avizelor negative ale organului de verificare. Problema, ca și motivarea insuficientă a hotărârilor adoptate de CSM, până a ajunge în vizorul GRECO, a fost sesizată, la nivel național, atât de asociațiile obștești specializate⁷, cât și de mass-media⁸.

Unele prevederi ale Legii nr. 271/2008 rămân neaplicate sau aplicate modest. Astfel, în temeiul art. 10 alin. (7) din legea menționată, organul de verificare este obligat să sesizeze organul de urmărire penală, dacă în cadrul verificării sunt obținute informații despre o infracțiune în curs de pregătire sau despre o infracțiune comisă. Datele referitoare la acest aspect sunt indisponibile.

La fel, în condițiile art. 16 din Legea nr. 271/2008, în cazul în care aflarea în funcția publică prezintă o amenințare pentru interesele securității naționale, titularul supus verificării poate fi suspendat din funcție la cererea organului de verificare. Pentru perioada monitorizată, SIS a comunicat suspendarea a 3 persoane (în anul 2015 – 1 persoană, în anul 2016 – 2 persoane). Ar părea că aceste date nu sunt reconfirmate de surse alternative. CSM, raportând despre procesul de verificare, comunică, pentru anul 2016, suspendarea a 2 judecători, contextul, însă, fiind altul. Astfel, potrivit Raportului cu privire la activitatea Consiliului Superior al Magistraturii și a instanțelor judecătorești în anul 2016⁹, 3 judecători nu au fost verificați de organul de verificare din motivul că 2 din ei sunt suspendați din funcție în legătură cu acordarea concediului pentru îngrijirea copiilor și unul a demisionat din funcție. Organul de verificare a comunicat participarea la 14 audieri ale candidatului/titularului efectuate în condițiile art. 14 din Legea nr. 271/2008, toate având loc în anul 2016.

Rămân neaplicate prevederile art. 7 din Legea nr. 271/2008. Potrivit normelor, autoritățile publice sunt obligate să informeze organul de verificare despre cazurile de încălcare de către titularii și candidații la funcțiile publice a condițiilor și restricțiilor stabilite de lege pentru ocuparea funcției publice, despre factorii de risc deveniți cunoscuți și despre alte împrejurări ce prezintă amenințare pentru interesele securității naționale.

1.3. Scorul de eficiență atribuit verificării titularilor și a candidaților la funcții

Scorul calității cadrului normativ	Scorul gradului punerii în aplicare	Scorul final
1	1	2

⁷ Cu titlu de exemplu, a se vedea: Ion Guzun, Sorina Macrinici, Transparența și eficiența Consiliului Superior al Magistraturii din Republica Moldova: ianuarie 2015 – martie 2016, Chișinău, 2016, pp. 22-25.

⁸ Cu titlu de exemplu, a se vedea: Anastasia Nani, Victor Moșneag, Judecătorii cu nouă vieți, <https://anticoruptie.md/ro/investigatii/justitie/judecatorii-cu-noua-vieti->

⁹ <http://csm.md/files/RAPOARTE/2016/RAPORTCSM2016.pdf>, Raportul cu privire la activitatea Consiliului Superior al Magistraturii și a instanțelor judecătorești în anul 2016, p. 16.

1.4. Concluzii și recomandări

- Deși există cadru normativ superior, acesta nu este de o calitate potrivită. Nu se asigură aplicarea efectivă și eficientă a instrumentului. Cadrul legal normativ necesită a fi îmbunătățit. În acest context, este imperioasă promovarea, însă nu fără o examinare fundamentală, a proiectului de Lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative (Legea nr. 271/2008, Codul contravențional al RM) elaborat de SIS. La fel, este importantă promovarea proiectului de Lege pentru modificarea și completarea Legii nr. 245-XVI din 27 noiembrie cu privire la secretul de stat, la care am făcut referire.

- Totodată, în același sens, reținem propunerile de îmbunătățire a cadrului legal, conținute în **Anexa nr. 1** la prezentul Raport. În mod special, este importantă asigurarea responsabilizării autorităților implementatoare prin prevederea unor sancțiuni pentru: neinformarea organului de verificare despre cazurile de încălcare de către titularii și candidații la funcțiile publice a condițiilor și restricțiilor stabilite de lege pentru ocuparea funcției publice, despre factorii de risc deveniți cunoscuți și despre alte împrejurări ce prezintă amenințare pentru interesele securității naționale; neinițierea verificării titularilor/candidaților la funcții; numirea/promovarea în funcții a unor persoane neverificate.

- Pentru o mai eficientă aplicare a instrumentului este necesară operarea unor modificări și legislației ce ține de statutul judecătorului și CSM. Ne referim la necesitatea: completării articolelor 24 și 25 din Legea nr. 544 din 20.07.1995 cu privire la statutul judecătorului cu norme exprese, care ar da siguranță unei eventuale hotărâri privind suspendarea din funcție a judecătorului, pe durata verificării, în cazul în care aflarea lui în funcție prezintă o amenințare pentru interesele securității naționale, dar și privind eliberarea din funcție a judecătorului, în privința căruia s-a luat decizia privind incompatibilitatea; excluderea sintagmei „doar în partea ce se referă la procedura de emitere/adoptare” din art. 25 alin. (1) din Legea nr. 947 din 19.07.1996 cu privire la Consiliul Superior al Magistraturii.

- Instrumentul este aplicat parțial. Sunt înregistrate multiple cazuri de propuneri repetate, de altfel sumar motivate, privind numirea/promovarea în funcțiile de judecător a unor persoane, în privința cărora au fost identificați factori de risc. În acest sens, este important să se vegheze asupra unei motivări adecvate a hotărârilor CSM, ca, de altfel, și asupra unei adecvate motivări a refuzurilor Președintelui RM în numirile în funcții de judecător. În același context, este importantă, prin modificarea cadrului legal, asigurarea răspunderii statului în condițiile art. 5 din Convenția civilă privind corupția (Strasbourg, 04.11.1999) (a se vedea constatările și recomandările din Studiul „Privind gradul de transpunere în legislația R. Moldova a Convenției civile a Consiliului Europei privind corupția. Noi soluții și abordări pentru combaterea corupției”¹⁰).

- Pornind de la întârzierea cu care SIS a prezentat informațiile solicitate în cadrul monitorizării, dar și indisponibilitatea comunicată pentru mai multe date, este recomandabilă digitalizarea de către SIS, în cadrul unui sistem analitic integrat, a informațiilor privind procesul de verificare a titularilor și a candidaților la funcții publice, inclusiv a informațiilor privind finalitatea verificării.

- Informațiile, generalizate și depersonalizate, privind procesul de verificare a titularilor și a candidaților la funcții constituie informații de interes public. SIS este încurajat să publice, prin plasarea pe web site, a notelor analitice anuale privind această activitate. În mod special, este importantă informarea publicului referitor la autoritățile care nu solicită inițierea verificărilor în privința personalului său, de rând cu informarea referitor la cazurile de adoptare a deciziilor de compatibilitate în pofida avizelor consultative negative.

¹⁰ Galina Bostan, Lilia Ionița, Mariana Kalughin, Stela Pavlov, Studiu privind gradul de transpunere în legislația R. Moldova a Convenției civile a Consiliului Europei privind corupția, Chișinău, 2014, pp. 10-12, disponibil la <http://capc.md/ro/publications/>.

II. TESTAREA LA POLIGRAF A CANDIDAȚILOR LA FUNCȚIILE DE JUDECĂTOR

II.1. Expertiza cadrului normativ

<p>Calitatea cadrului normativ superior</p> <p>Legea nr. 269 din 12.12.2008 privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf) (Legea nr. 269/2008)</p>	<p>Normele din Legea nr. 269/2008, fiind oportune, nu sunt suficient de cuprinzătoare, concise, clare și previzibile. Inclusiv pentru acest motiv, prevederile, care conțin mai mulți factori de vulnerabilitate, sunt de o aplicabilitate incertă.</p> <p>Analiza detaliată a Legii nr. 269/2008 a fost efectuată în procesul de elaborarea a Studiului „Testarea benevolă cu aparatul poligraf a reprezentanților sectorului justiției”.¹¹ Pentru comoditate, obiecțiile și recomandările sunt incluse în Anexa nr. 2 la prezentul Raport.</p>
<p>Nivelul de dezvoltare a cadrului normativ prin acte normative subordonate, inclusiv departamentale</p>	<p>Pornind de la art. 34 din Legea nr. 269/2008, în redacția inițială, Guvernul urma, în termen de 3 luni de la intrarea în vigoare a prevederilor: să stabilească Nomenclatorul funcțiilor în care se angajează (îndeplinesc serviciul) persoanele care cad sub incidența legii; să prezinte Parlamentului propuneri privind aducerea legislației în vigoare cu legea; să aducă actele sale normative în conformitate cu legea.</p> <p>Întru implementarea legii, urmau să fie adoptate mai multe acte normative subordonate, cele mai esențiale fiind: Regulamentul Comisiei de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului; Standardele privind cerințele tehnice cărora trebuie să corespundă poligrafele; Cerințele privind condițiile necesare testării; Normele metodice unice de efectuare a testării; Normele privind modul de pregătire a poligrafologilor; Nomenclatorul contraindicațiilor medicale.</p> <p>În fapt, legea a rămas fără aplicare timp îndelungat. Întârziat, prin Hotărârea Guvernului nr. 475 din 19.06.2014 cu privire la unele măsuri de realizare a Legii nr. 269-XVI din 12 decembrie 2008 privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf) s-a aprobat Regulamentul privind organizarea și funcționarea Comisiei de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului, precum și Nomenclatorul funcțiilor în care se angajează (îndeplinesc serviciul) persoanele care cad sub incidența art. 7 din Legea nr. 269-XVI din 12 decembrie 2008 privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf).</p> <p>Din acte normative subordonate, au fost aprobate prin hotărâri ale Comisiei de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului: Regulamentul cu privire la atestarea poligrafologului, precum și înregistrarea poligrafologului și asistentului acestuia (hotărârea nr. 1 din 24.04.2015); Codul deontologic al poligrafologului și al asistentului acestuia (hotărârea nr. 2 din 24.04.2015); Normele metodice unice de efectuare a testărilor cu utilizarea poligrafului (hotărârea nr. 3 din 02.03.2016).</p> <p>Legea nr. 269/2008 a devenit aplicabilă în privința judecătorilor prin modificările și completările de rigoare prevăzute de Legea nr. 326 din 23.12.2016 pentru modificarea și completarea unor acte legislative. Deși, în virtutea legii menționate, dar și în temeiul pct. 2 al hotărârii citate a Guvernului, urma să elaboreze și să aprobe reglementările necesare pentru aplicarea testării la poligraf a candidaților la funcțiile de judecător, CSM a eșuat în acest exercițiu. La moment, chiar dacă, prin</p>

¹¹ Centrul de Analiză și Prevenire a Corupției, Testarea cu aparatul poligraf a reprezentanților sectorului justiției, Chișinău, 2013, disponibil la <http://capc.md/ro/publications/>.

	hotărârea CSM nr. 577/19 din 01.07.2014 ¹² , a fost creat un grup de lucru, nu există un cadru normativ subordonat dezvoltat privind aplicarea instrumentului candidaților la funcțiile de judecător.
Nivelul de conformitate a cadrului normativ	Testarea la poligraf a candidaților la funcțiile de judecător este un instrument specific recrutării și evaluării personalului. În partea ce ține de nivelul de conformitate standardelor internaționale și naționale anticorupție, reținem, corespunzător, constatările înserate la capitolul „Verificarea titularilor și a candidaților la funcții” din prezentul Raport. Testarea la poligraf este una din condițiile pentru a candida la funcția de judecător, stabilită de art. 6 alin. (1) lit. g) din Legea nr. 544 din 20.07.1995 cu privire la statutul judecătorului. Aplicarea instrumentului a fost încurajată și prin unele documente de politici în domeniu, cum ar fi Planul de acțiuni pentru implementarea Strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016, aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr. 6 din 16-02-2012 (domeniul specific de intervenție – 4.3.2).
Factorii de vulnerabilitate a normelor de drept	Legea nr. 269/2008 conține mai mulți factori de vulnerabilitate, esențiali fiind: <ul style="list-style-type: none"> • Formulări lingvistice ambigui; • Conflicte ale normelor de drept; • Norme de trimitere și de blanchetă, norme în alb; • Discreții excesive în aplicare; • Lipsa/insuficiența mecanismelor de control; • Responsabilitate și sancțiuni necorespunzătoare. Detaliile în acest sens se conțin în Anexa nr. 2 la prezentul Raport.

II.2. Constatările monitorizării

Perioada supusă monitorizării a constituit perioada din 2015 (anul în care, cel târziu, urma să fie pus în aplicare instrumentul) până în 2016. Reținem constatările corespunzătoare din Raportul de monitorizare „Punerea în aplicare a instrumentarului anticorupție în sistemul judecătoresc”¹³. În această perioadă nici un candidat la funcția de judecător nu a fost supus testării la poligraf.

II.3. Scorul de eficiență atribuit testării la poligraf a candidaților la funcțiile de judecător

Scorul calității cadrului normativ	Scorul gradului punerii în aplicare	Scorul final
1	0	1

II.4. Concluzii și recomandări

• Deși există un cadrul legal superior, acesta nu este de o calitate potrivită, care ar asigura aplicabilitatea sigură a instrumentului. Legea nr. 269/2008 necesită a fi îmbunătățită, pentru a da mai multă claritate și previzibilitate normelor. Legea nu este suficient de cuprinzătoare, mai multe aspecte necesitând a fi reglementate la nivel de norme primare. Reținem recomandările în acest sens care se conțin în **Anexa nr. 2** la prezentul Raport. În mod special, reținem necesitatea asigurării independenței poligrafologului. Legea este lacunară în partea ce ține de statutul poligrafologului. Însă, pornind de la competențele delegate autorităților inițiatore, dar și de la practicile în implementarea legii, poligrafologul este subordonat inițiatorului. În opinia noastră, această subordonare ar putea aduce atingere independenței, dar și imparțialității poligrafologului. În

¹² Hotărârea CSM nr. 577/19 din 01.07.2014 cu privire la crearea grupului de lucru pentru executarea pct. 2 din Hotărârea Guvernului nr. 475 din 19 iunie 2014 cu privire la unele măsuri de realizare a Legii nr. 269-XVI din 12 decembrie 2008 privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf), disponibilă la <http://csm.md/files/Hotaririle/2014/24/741-24.pdf>.

¹³ Centrul de Analiză și Prevenire a Corupției, Raportul de monitorizarea „Punerea în aplicare a instrumentarului anticorupție în sistemul judecătoresc”, Chișinău, 2017, pp. 9-10, http://capc.md/files/raport_monitorizare_martie_2017.pdf.

primul rând, ar putea fi posibile presiuni din partea conducătorului organului-inițiator al testării. În al doilea rând, activând în același colectiv, poligrafologul nu numai ar putea fi supus unor presiuni din partea colegilor (persoane testate), dar și ar putea să-și piardă din imparțialitate, fiind în anumite relații personale cu persoanele testate (de colegialitate, prietenie, dușmănie etc.).

- Ar fi recomandabilă subordonarea poligrafologilor SIS. Astfel, poligrafologul va fi îngrădit de eventuale presiuni externe, se va respecta statutul distinct al poligrafologului, precum și se va asigura, într-o mai mare măsură, confidențialitatea informațiilor privind persoanele și temele verificate. Mai mult, în atare condiții, se va asigura uniformitatea reglementărilor și practicilor. În eventualitatea acceptării acestui model, screening-ul ar putea face parte din verificarea titularilor și a candidaților la funcții, aplicabilă în condițiile Legii nr. 271/2008. Testul poligraf nu trebuie să substituie necesitatea experienței profesionale și profesionalismul și nici investigarea background. Testul la poligraf nu poate fi decât un element al investigării background.

- Deși a avut această obligație, CSM nu a dezvoltat, prin acte normative subordonate legii, prevederi aplicabile candidaților la funcțiile de judecător.

- În perioada supusă monitorizării, instrumentul nu a fost pus efectiv în aplicare. Evident, reținem că, în mod practic, până în martie 2016, în lipsa acelor normative care urmau să fie aprobate de Comisia de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului, aplicarea testului la poligraf ar fi ridicat probleme majore de legalitate. Totuși, este de remarcat că CSM nu pare a fi foarte interesat de instrument. Acțiunile în acest sens ale CSM par a fi sporadice, neinsistându-se asupra creării condițiilor necesare aplicării instrumentului.

- În măsura în care se insistă asupra unei subordonări a poligrafologului inițiatorului, ar fi preferabil ca CSM să dețină toate cele necesare testării, inclusiv un poligrafolog. CSM, pentru a menține cel puțin iluzia independenței Judiciarului, ar trebui să evite adresarea altor autorități inițiatoare (în mod special celor care au în subordine organe de urmărire penală).

III. DECLARAREA ȘI CONTROLUL AVERII ȘI INTERESELE PERSONALE

III.1. Expertiza cadrului normativ

<p>Calitatea cadrului normativ superior</p> <p>Legea nr. 1264 din 19.07.2002 privind declararea și controlul veniturilor și al proprietății persoanelor cu funcții de demnitate publică, judecătorilor, procurorilor, funcționarilor publici și a unor persoane cu funcție de conducere (Legea nr. 1264/2002) Legea nr. 16 din 15.02.2008 cu privire la conflictul de interese (Legea nr. 16/2008) Legea nr. 180 din 19.12.2011 cu privire la Comisia Națională de Integritate (Legea nr. 180/2011) Legea nr. 132 din 17.06.2016 cu privire la Autoritatea Națională de Integritate (Legea nr. 132/2016); Legea nr. 133 din 17.06.2016 privind declararea averii și intereselor personale (Legea nr. 133/2016)</p>	<p>Perioada supusă evaluării a constituit perioada anilor 2013-2016. În această perioadă, până la 30.07.2016, au fost aplicabile: Legea nr. 1264/2002; Legea nr. 16/2008; Legea nr. 180/2011.</p> <p>Respectiv, după 30.07.2016, sunt aplicabile: Legea nr. 132/2016; Legea nr. 133/2016.</p> <p>Evident, reglementarea domeniului a fost și rămâne oportună. Declararea/controlul averii/intereselor personale, dar și controlul respectării restricțiilor/incompatibilităților în serviciul public constituie un important instrument anticorupție.</p> <p>Normele nu au fost și nu sunt suficient de cuprinzătoare și clare, aspect care diminuează din previzibilitatea și aplicabilitatea acestora.</p> <p>Legile nr. 1264/2002, nr. 16/2008 și nr. 180/2011 au constituit obiect al unei analize detaliate, constatările căreia nu pot fi decât reținute.¹⁴</p> <p>În ce privește Legea nr. 132/2016, analiza prevederilor se conține în Anexa nr. 3 la prezentul Raport. Obiecțiile și recomandările la Legea nr. 133/2016 se conțin în Anexa nr. 4 la prezentul Raport.</p>
<p>Nivelul de dezvoltare a cadrului normativ prin acte normative subordonate, inclusiv departamentale</p> <p><i>Instrucțiunile privind modul de completare a</i></p>	<p>În contextul implementării Legii nr. 180/2011, urmau a fi elaborate și adoptate mai multe acte normative subordonate, buna parte a cărora ținând de reglementarea activității CNI. Doar un singur act avea un domeniu general de aplicare, și anume instrucțiunile privind modul de completare a declarațiilor cu privire la venituri și proprietate și a declarațiilor de interese personale, acestea fiind aprobate prin ordinul Președintelui CNI nr. 5 din 08.02.2013.</p> <p>Analiza acestora nu este întocmai relevantă scopului evaluării, documentele având un conținut mai degrabă metodologic decât normativ.</p>

¹⁴ Asociația pentru Democrație Participativă (ADEPT), Comisia Națională de Integritate la doi ani de activitate: așteptări și realizări, Chișinău, noiembrie 2014, studiu disponibil la <http://www.e-democracy.md/files/cni-2-ani-mariana-kalughin.pdf>.

<p><i>declarațiilor cu privire la venituri și proprietate și a declarațiilor de interese personale, aprobate prin ordinul președintelui CNI, nr. 5 din 08.02.2013</i> <i>Instrucțiunea privind modul de completare a declarației de avere și interese personale, aprobată prin ordinul președintelui ANI nr. 2 din 13.01.2017</i></p>	<p>În contextul actualelor reglementări, cadrul legal urmează a fi dezvoltat prin acte normative subordonate, buna parte a cărora ținând de reglementarea activității ANI.</p> <p>De o aplicabilitate generală este Instrucțiunea privind modul de completare a declarației de avere și interese personale, aprobată prin ordinul președintelui ANI nr. 2 din 13.01.2017, în temeiul art. 7 alin. (3) lit. c) din Legea nr. 132/2016. Analiza acestuia nu este întocmai relevantă scopului evaluării, documentul având un conținut mai degrabă metodologic decât normativ.</p>
<p>Nivelul de conformitate a cadrului normativ</p>	<p>Fiind un important instrument anticorupție, acesta se regăsește în mai multe documente internaționale (atât universale, cât și regionale). Statelor se prescrie obligația de a dezvolta mecanisme în vederea declarării/controlului averii/intereselor personale în serviciul public. Sunt de referință, în mod special, instrumentele: Organizației Națiunilor Unite (Codul de conduită a oficialilor ce aplică legea, adoptat prin Rezoluția Adunării Generale 34/169 din 17.12.1979; Codul internațional de conduită a agenților publici, adoptat prin Rezoluția Adunării Generale 51/59 din 12.12.1996; Convenția Națiunilor Unite împotriva corupției (New York, 31.10.2013)); Consiliului Europei (Rezoluția Adunării Parlamentare 1214 (2000) privind rolul parlamentelor în lupta contra corupției; Rezoluția Adunării Parlamentare 1492 (2006) privind sărăcia și lupta împotriva corupției în statele membre ale Consiliului Europei; Rezoluția Comitetului Miniștrilor (97) 24 având ca obiect cele douăzeci de principii directorii pentru lupta împotriva corupției; Rezoluția Comitetului Miniștrilor (99) 5 privind Grupul de State contra Corupției).</p> <p>Documentele internaționale în domeniu vizează agenți publici de nivel central, dar și de nivel local (Codul european de conduită privind integritatea politică a aleșilor locali și regionali, aprobat prin Recomandarea 60 (1999) de Congresul Puterilor Locale și Regionale din Europa).</p> <p>Instrumentul este aplicabil judecătorilor, regăsindu-se în standardele internaționale speciale. Astfel, potrivit pct. 9.3 din Rezoluția Adunării Parlamentare a Consiliului Europei 1703 (2010) privind corupția judiciară, statele membre sunt încurajate de a implementa un cadru (măsuri) ce ar minimiza riscurile corupției judiciare, supunând situația patrimonială a judecătorilor și procurorilor unui mecanism de control adaptat situației din stat și care ar trebui să respecte independența și demnitatea actorilor actelor de justiție.</p> <p>Mecanismul intern de declarare/control al averii/intereselor personale a constituit unul din aspectele evaluate de GRECO, în anul 2006, în ciclul al doilea de evaluare¹⁵. RM i s-a adresat o recomandare ce ținea de necesitatea adoptării unei legislații corespunzătoare în ceea ce privește conflictele de interese, inclusiv în ceea ce privește trecerea agenților publici în sectorul</p>

¹⁵ Rapoartele GRECO de evaluare și de conformitate, precum și suplimentul la raportul de conformitate a RM, în runda a doua de evaluare sunt disponibile la <http://www.coe.int/en/web/greco/evaluations/round-2>.

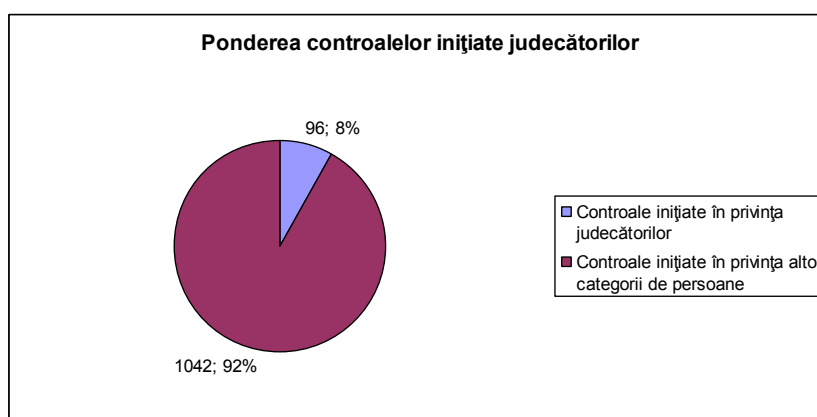
	<p>privat, insistându-se și asupra necesității implementării unui sistem eficient de control al declarațiilor de patrimoniu/interese pentru agenții publici. Această recomandare a rămas cu statut de implementată parțial, chiar dacă, inclusiv, în vederea punerii în aplicare a recomandării, a fost adoptată Legea nr. 16/2008. RM nu a putut convinge că mecanismele naționale de declarare/control al averii/intereselor personale se aplică efectiv și eficient. Recent, instrumentul a fost evaluat de către GRECO în ciclul al patrulea de evaluare (a se vedea Raportul de evaluare a RM, § 124), mai multe vulnerabilități ale mecanismului fiind identificate. RM i s-au adresat câteva recomandări în acest context, și anume: sporirea independenței și eficienței controlului, exercitat de CNI, a respectării normelor referitoare la conflictul de interese, incompatibilități, declararea averii și a intereselor personale; asigurarea funcționării eficiente în practică a mecanismului de sancționare contravențională a încălcării normelor referitoare la conflictul de interese, incompatibilități, declararea averii și intereselor personale prin delegarea CNI a competenței de a aplica sancțiuni contravenționale și prin mărirea termenului de prescripție pentru aplicarea sancțiunii; luarea unor măsuri suplimentare pentru informarea judecătorilor referitor la mecanismele, prevăzute de Legea cu privire la conflictul de interese, cu privire la cadouri, ospitalitate și altele din legea menționată și alte texte pertinente astfel încât acestea să facă față unui control adecvat. RM urmează să se conformeze recomandărilor și să comunice cele întreprinse GRECO până în 31 ianuarie 2018.</p> <p>La nivel național, prevenirea legalizării veniturilor obținute ilicit și a averii nejustificate, prevenirea îmbogățirii ilicite și a conflictelor de interese constituie garanții ale prevenirii corupției, în virtutea art. 5 alin. (1) lit. h) din Legea nr. 90 din 25.04.2008 cu privire la prevenirea și combaterea corupției. În sensul art. 14 alin. (1) lit. f/1) din legea citată, ANI este organ abilitat cu atribuții în domeniul prevenirii și combaterii corupției.</p> <p>La fel, instrumentul se regăsește și în Codul de etică și de conduită profesională al judecătorului, aprobat prin Hotărârea Adunării Generale a Judecătorilor nr. 8 din 11.09.2015, în acest sens fiind relevante prevederile din articolele 4 și 5.</p> <p>Obligația de a-și declara averea și interesele personale este o obligație impusă judecătorilor și prin art. 15 alin. (1) lit. g) din Legea nr. 544 din 20.07.1995 cu privire la statutul judecătorului. În acest context, sunt de remarcat și unele prevederi discutabile din art. 9 alin. (6) lit. h) din legea citată, potrivit cărora se impune candidatului la funcția de judecător obligația depunerii declarației de avere și interese personale. Reținem că CSM nu este organ de control al averii și intereselor personale, iar candidații la funcții nu sunt subiecți ai declarării.</p> <p>Este de remarcat că eficientizarea mecanismul de declarare/control al averii/intereselor personale a constituit constant prioritate la nivel de documente de politici, cum ar fi: Strategia de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016, aprobată prin Legea nr. 231 din 25.11.2011; Strategia națională anticorupție pe anii 2011-2016, aprobată prin Hotărârea Parlamentului nr. 154 din 21.07.2011 etc.</p>
<p>Factorii de vulnerabilitate a normelor de drept</p>	<p>Cadrul legal conține multipli factori de vulnerabilitate, aceștia ținând de:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Formulări lingvistice ambigui; - Conflicte ale normelor de drept; - Norme de trimitere și de blanșetă, norme în alb; - Discreții excesive în aplicare; - Accesul limitat la informații și lipsa transparenței;

	<ul style="list-style-type: none"> - Lipsa/insuficiența mecanismelor de control; - Responsabilitate și sancțiuni necorespunzătoare. <p>Detaliile în acest sens se conțin în Anexa nr. 3 și Anexa nr. 4 la prezentul Raport.</p>
--	---

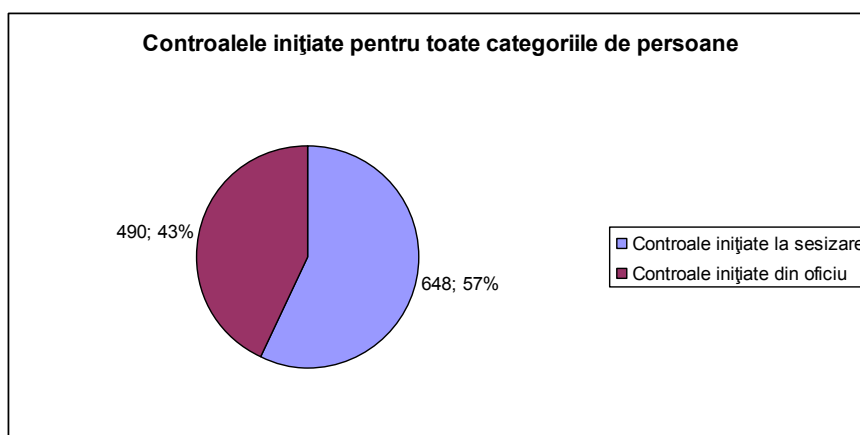
III.2. Constatările monitorizării

Reținem constatările corespunzătoare din Raportul de monitorizare „Punerea în aplicare a instrumentarului anticorupție în sistemul judecătoresc”¹⁶.

Suplimentar, câteva aspecte sunt de remarcat. Judecătorii, pe durata supusă monitorizării (anii 2013-2016), au fost în vizorul CNI. Astfel, pornind de la datele privind controalele inițiate în privința tuturor categoriilor de subiecți ai declarării¹⁷ (Raportul de progres pentru trei ani de activitate¹⁸ și Raportul anual de activitate – 2016¹⁹), controalele inițiate în privința judecătorilor au constituit 8 % din totalul a 1138 de controale inițiate.

Buna parte a controalelor inițiate în privința judecătorilor (74 %) au fost inițiate din oficiu, pe când situația este inversă în cazul analizei datelor generalizate pentru toate categoriile de subiecți ai declarării. În perioada supusă monitorizării, din totalul de 1138 de controale, 648, ceea ce constituie 57 %, au fost inițiate la sesizare, iar 490 – din oficiu. Aceste diferențe ar putea fi explicate atât prin faptul că verificarea declarațiilor depuse de către judecători a constituit o prioritate pentru CNI, cât și prin faptul că judecătorii s-au aflat în vizorul permanent al jurnaliștilor de investigații, în acest sens fiind oferit un suport esențial pentru inițierea controalelor din oficiu.

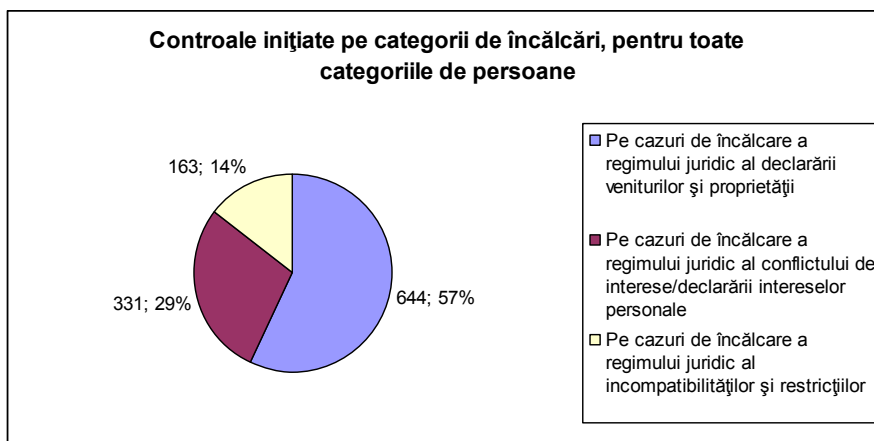
¹⁶ Centrul de Analiză și Prevenire a Corupției, Raportul de monitorizarea „Punerea în aplicare a instrumentarului anticorupție în sistemul judecătoresc”, Chișinău, 2017, pp. 11-17, http://capc.md/files/raport_monitorizare_martie_2017.pdf.

¹⁷ Este de remarcat că datele cu care operează CNI/ANI diferă de la raport la raport, fapt care denotă anumite deficiențe de ordin instituțional.

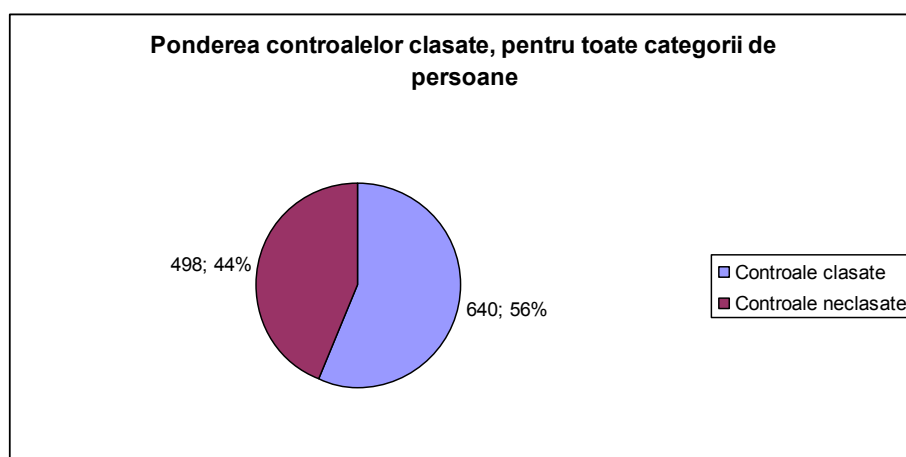
¹⁸ Raportul de progres pentru trei ani de activitate, Ediție retrospectivă a CNI.

¹⁹ Raportul anual de activitate – 2016, disponibil la <http://ani.md/ro/node/147>.

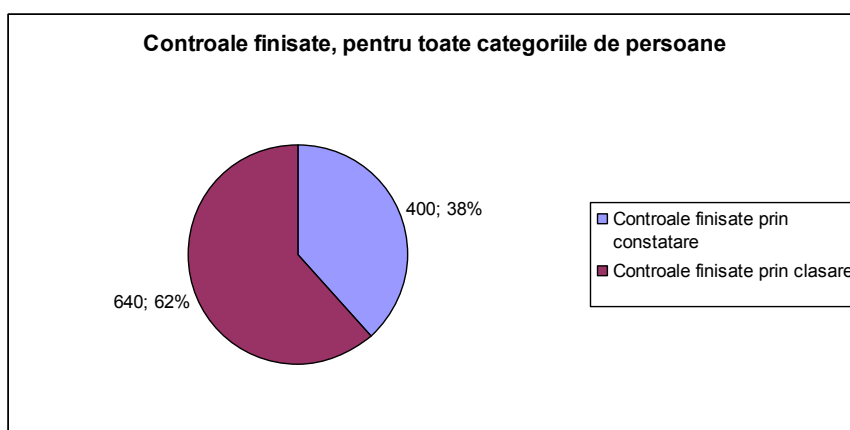
Ca și în cazul controalelor inițiate în privința judecătorilor, la general, în activitatea CNI, au prevalat cele inițiate pe cazuri de eventuală încălcare a regimului juridic al declarării veniturilor și proprietății (644 de controale, ceea ce constituie 57 % din total). Acestea sunt urmate de controalele inițiate pe cazuri de eventuală încălcare a regimului juridic al conflictului de interese/declarării intereselor personale (331 de controale, ceea ce constituie 29 %) și, în final, de controalele inițiate pe cazuri de eventuală încălcare a regimului juridic al incompatibilităților și restricțiilor (163 de controale, ceea ce constituie 14 %).

Este de menționat că rata controalelor clasate din cele inițiate în cazul judecătorilor a constituit 78 %. La general, rata controalelor clasate din cele inițiate constituie 56 %.

În același timp, rata controalelor clasate din cele finisate constituie 62 %. În perioada supusă monitorizării, au fost finisate 1040 de controale, inclusiv 640 - prin clasare.

În pofida eforturilor depuse în efectuarea controalelor, finalitățile acestora sunt mai mult decât modeste. Reiterăm, că în cele 12 cazuri în privința judecătorilor remise pentru examinare sub aspect penal, fie s-a refuzat pornirea urmăririi penale, fie s-a clasat urmărirea penală pornită. Iar din cele 4 cazuri remise pentru stabilirea obligațiilor fiscale, fie s-a constatat lipsa încălcării regimului fiscal, fie s-a constatat expirarea termenului de prescripție pentru determinarea obligațiilor fiscale.

Eficiența redusă a instrumentului a fost determinată nu numai de deficiențele cadrului legal, o parte din acestea fiind depășite de noile reglementări. O cauză a constituit și interpretarea, în opinia noastră, eronată și neuniformă a normelor legale existente.

Cu titlu de exemplu poate servi cazul magistratului Melniciuc.²⁰ Oleg Melniciuc, președintele Judecătorei Râșcani din municipiul Chișinău, și-a promovat rudele angajate în această instanță. Astfel, în anul 2014, când sora soției sale a fost angajată în funcția de grefieră, doar cu jumătate de salariu, la scurt timp, magistratul a emis un ordin prin care i-a acordat o normă deplină. Pe nepotul său l-a angajat prin cumul în calitate de administrator al rețelei de calculatoare a instanței. Deși a semnat mai multe acte administrative în situație de conflict de interese, CNI, constatând încălcarea regimului juridic al conflictului de interese, clasează cazul.

Un alt exemplu poate servi cazul magistrei Pitic.²¹ CNI a dispus pe data de 28.04.2016 inițierea controlului privind încălcarea regimului juridic al declarării veniturilor și proprietății pentru anul 2015, după ce în mai multe surse media au apărut informații despre proprietățile nedeclarate ale soțului Mariane Pitic și valoarea neobișnuit de mică a automobilelor trecute în declarațiile veniturilor și proprietăților din 2014 și 2015. La 14.07.2016, CNI a constatat lipsa unei încălcări intenționate din partea judecătorei Mariana Pitic și a clasat cauza. Remarcăm că intenția sau lipsa intenției tocmai urma a fi constatată în cadrul unei eventuale urmăririi penale pentru fals în declarație, astfel de constatări nefiind de competența CNI.

III.3. Scorul de eficiență atribuit declarării și controlului averii și intereselor personale

Scorul calității cadrului normativ	Scorul gradului punerii în aplicare	Scorul final
1	1	2

III.4. Concluzii și recomandări

- Deși a existat un cadru legal, acesta nu a fost de o calitate care ar fi permis aplicarea, efectivă și eficientă, a instrumentului. Nici cadrul legal în vigoare nu este suficient de clar, previzibil și cuprinzător, necesitând a fi îmbunătățit. În acest sens, reținem propunerile și obiecțiile din **anexele nr. 3 și 4** la prezentul Raport. Cu titlu de exemplu, pornind de la noțiunile conflictului de interese, interesului personal și persoanei apropiate, în sensul art. 2 din Legea nr. 133/2016, nu se va putea constata și sancționa conflictul de interese, dacă acesta a fost determinat de relația subiectului declarării cu soțul/soția, copiii și persoanele întreținute.

- Îngrijorează restanțele autorităților în procesul de instituționalizare a ANI prin reorganizarea CNI, care necesită a fi grăbit. Pornind și de la deficiențele legale, ar putea să nu se efectueze controlul declarațiilor depuse în anul 2016 pentru anul de declarare 2015. Ne referim la prevederile din art. 19 literele a) și d) din Legea nr. 132/2016 care limitează unele din activitățile desfășurate de inspectorii de integritate la perioada anului fiscal. Aceste prevederi ar putea fi interpretate precum că nu poate fi supusă controlului decât perioada anului fiscal precedent.

²⁰ <http://www.moldovacurata.md/news/view/presedintele-judecatoriei-rascani-a-fost-iertat-de-cni-pentru-ca-si-a-promovat-cumnata-si-nepotul>, Lilia Zaharia, Președintele Judecătorei Râșcani a fost iertat de CNI pentru că și-a promovat cumnata și nepotul.

²¹ <http://www.moldovacurata.md/news/view/declaratie-de-pozitie-a-initiativei-civice-pentru-integritatea-in-serviciul-public-pe-marginea-deciziei-comisiei-nationale-de-integritate-de-a-clasa-cauza-marianei-pitic>, Declarația de poziție a inițiativei civice pentru integritate în serviciul public pe marginea deciziei Comisiei Naționale de Integritate de a clasa cauza Mariane Pitic.

- Mai persistă prevederi care deleagă atribuții paralele celor delegate ANI. În cazul judecătorilor, ne referim la prevederile art. 9 alin. (6) lit. h) din Legea nr. 544 din 20.07.1995 cu privire la statutul judecătorului, care trebuie excluse.

- Deși instrumentul a fost aplicat, procesul nu a fost unul eficient. Sunt de remarcat: ponderea esențială a controalelor clasate; lipsa vreunei finalități pe buna parte a cazurilor; ponderea esențială a acțiunilor admise împotriva CNI. Eficiența redusă a instrumentului a fost determinată nu numai de deficiențele cadrului legal, o parte din acestea fiind depășite de noile reglementări. O cauză a constituit și interpretarea, în opinia noastră, eronată și neuniformă a normelor legale existente. Astfel, urmează a fi consolidate eforturile societății civile (asociații obștești specializate, jurnaliștii de investigații) în procesul de monitorizare a activității ANI. În contextul eventualelor monitorizări, ANI trebuie să depună eforturi suplimentare în vederea generalizării cu acuratețe a datelor privind activitatea, fără a întârzia în publicarea rapoartelor anuale.

IV. TESTAREA INTEGRITĂȚII PROFESIONALE. DECLARAREA INFLUENȚELOR NECORESPUNZĂTOARE

IV.1. Expertiza cadrului normativ

<p>1. Legea nr.325/23.12.2013 privind testarea integrității profesionale</p> <p>2. Legea nr.325 din 23.12.2013 privind evaluarea integrității instituționale</p>	<p>Legea privind testarea integrității profesionale a fost controversată și contestată, inclusiv din perspectiva, dacă sînt sau nu judecătorii subiecți ai legii. Hotărîrea Curții Constituționale nr.7/16 aprilie 2015 a criticat Legea privind testarea integrității profesionale pe motivul că aceasta nu este compatibilă cu prevederile art.6 (dreptul la un proces echitabil) și art.8 (dreptul la respectarea vieții private) din Convenția Europeană pentru Drepturile Omului (CEDO).</p> <p>Ca urmare, Legea 325/2013 a fost modificată și reeditată, prin redimensionarea acesteia de la testarea integrității profesionale la evaluarea integrității instituționale, iar testarea integrității profesionale a fost prevăzută ca o etapă distinctă și facultativă a evaluării integrității instituționale.</p> <p>Noile prevederi ale Legii 325/2013, în general, comportă un caracter concis, cuprinzător, clar și previzibil.</p>
<p>Nivelul de dezvoltare a cadrului normativ prin acte normative subordonate, inclusiv departamentale</p>	<p>În vederea implementării Legii privind evaluarea integrității instituționale, pe data de 29.11.2016, prin Hotărîrea CSM, a fost aprobat Regulamentul cu privire la selectarea și desemnarea judecătorilor specializați în controlul judiciar asupra activității de testare a integrității profesionale.</p> <p>Declararea influențelor necorespunzătoare a fost dezvoltată prin Regulamentul cu privire la evidența cazurilor de influență necorespunzătoare în Consiliul Superior al Magistraturii și instanțele judecătorești, adoptat prin Hotărîrea CSM nr.964/31 din 02.12.2014</p>
<p>Calitatea cadrului normativ subordonat</p>	<p>Cadrul normativ subordonat, în general, este conform exigențelor impuse limitelor de reglementare. Prevederile comportă un caracter concis, cuprinzător, clar, previzibil și oportun. Totuși, normele privitoare la răspundere (capitolul IV) din Regulamentul cu privire la evidența cazurilor de influență necorespunzătoare în Consiliul Superior al Magistraturii și instanțele judecătorești nu corespund noii versiuni a Legii privind evaluarea integrității instituționale.</p>
<p>Nivelul de conformitate a cadrului normativ</p>	<p>Actualul cadru normativ privitor la testarea integrității profesionale, inclusiv declararea influențelor nepotrivite este conform:</p> <ul style="list-style-type: none"> • standardelor internaționale în domeniu, în special, art.7 p.4, art.8 p.1 și 4, art.10 și art.11 din Convenția ONU privind corupția. Trebuie remarcat faptul că testul de integritate nu este tratat în mod special în Convenția Națiunilor Unite împotriva corupției. În cazul în care variantele sunt considerate legal și constituțional acceptabile de către Statele părți implicate, acestea intră în sfera de aplicare a articolului 50. Acest articol îndeamnă utilizarea tehnicilor speciale de investigare, inclusiv, dar fără a se limita, livrări supravegheate și supraveghere electronică. În cazul în care testul de integritate a fost, de asemenea, considerat ca o tehnică specială de investigație, Statele părți sunt chemate pentru a se asigura că acesta ar putea fi folosit și că probele obținute erau admisibile; • principiilor și normelor naționale de conduită pentru judecători, în special, art.5 din Codului de etică și de conduită profesională al judecătorului, aprobat prin Hotărîrea Adunării Generale a Judecătorilor nr. 8 din 11.09.2015; • documentelor de politici relevante, în special p.4.2 din Strategia de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016, aprobată prin Legea nr. 231 din 25.11.2011;

	<ul style="list-style-type: none"> Legii nr. 90 din 25.04.2008 cu privire la prevenirea și combaterea corupției.
Factorii de vulnerabilitate a normelor de drept	<p>Cadrul normativ privitor la testarea integrității profesionale, inclusiv declararea influențelor nepotrivite conține următorii factori de vulnerabilitate:</p> <p>Responsabilitate și sancțiuni necorespunzătoare (capitolul IV, privitor la răspundere, din Regulamentul cu privire la evidența cazurilor de influență necorespunzătoare în Consiliul Superior al Magistraturii și instanțele judecătorești nu este conform Legii privind evaluarea integrității instituționale)</p>

IV.2. Constatările monitorizării

- Potrivit CSM, printr-un act administrativ, Președintele CSM a desemnat persoana responsabilă din subdiviziunea specializată, așa cum prevede pct. 6 din Regulamentul cu privire la evidența cazurilor de influență necorespunzătoare în Consiliul Superior al Magistraturii. În cadrul instituției există registru de evidență a cazurilor de influență necorespunzătoare asupra angajaților CSM și registru de evidență a cazurilor de influență necorespunzătoare asupra judecătorilor instanțelor judecătorești. În niciunul din registre nu este trecut nici un denunț.

- Prin acte administrative ale președinților de instanțe, în instanțele judecătorești au fost desemnate persoanele responsabile, în vederea înregistrării cazurilor de influență necorespunzătoare, în toate instanțele judecătorești din Republica Moldova existând registrul de evidență a cazurilor de influență necorespunzătoare.

- Au fost depuse denunțuri privind influența necorespunzătoare asupra judecătorilor la Judecătoria Bălți – 1, Judecătoria Florești – 1, Judecătoria Căușeni – 7 (7 denunțuri privind influența necorespunzătoare asupra judecătorilor au fost transmise de către Judecătoria Căușeni la CNA, SIS, IP Căușeni).

- Potrivit CNA, în 2014 și în 2015 au fost depuse câte 6 denunțuri de la judecători și angajații judecătorilor de diferit nivel. În 2016 nu au fost înregistrate denunțuri. Potrivit raportului CNA, în 2014, 5 din 6 denunțatori din cadrul instanțelor de judecată au fost judecători. Instanțele de la care s-au depus denunțuri au fost: Curtea Supremă de Justiție (angajat al cancelariei), judecătoriile din Leova, Strășeni, Anenii-Noi, Cahul, Rezina. În anul 2015 încă doi judecători (sect. Botanica și Rezina) au denunțat acte de corupție.

- În vederea implementării Legii privind evaluarea integrității instituționale, CSM a aprobat Regulamentul cu privire la selectarea și desemnarea judecătorilor specializați în controlul judiciar asupra activității de testare a integrității profesionale și a desemnat judecătorii specializați în controlul judiciar asupra testării integrității profesionale, integritatea unora din ei fiind contestată de mass-media²².

IV.3. Scorul de eficiență atribuit testării integrității profesionale/declarării influențelor nepotrivite

Scorul calității cadrului normativ ²³	Scorul gradului punerii în aplicare ²⁴	Scorul final
1	1	2

IV.4. Concluzii și recomandări

- Având în vedere specificul regimului juridic al activității judecătorilor și ținând cont de faptul că CNA a invocat faptul că judecătorii nu au fost incluși ca subiecți ai testării integrității profesionale, chiar dacă

²² A se vedea în acest sens Raportul de monitorizare a CAPC, pag. 21 http://capc.md/files/raport_monitorizare_martie_2017.pdf

²³ Deși există cadru normativ acesta nu este de o calitate potrivită fiind identificați unii factori de vulnerabilitate în cadrul normativ subordonat legii

²⁴ Instrumentul a fost aplicat efectiv doar în perioada acțiunii Legii privind testarea integrității profesionale

Ministerul Justiției a afirmat în fața Curții Constituționale contrariul, cel mai probabil, teste de integritate nu au fost inițiate în privința judecătorilor sau CSM;

- Avînd în vedere numărul denunțurilor în perioada anilor 2014-2015 și inexistența acestora pe parcursul anului 2016, Legea nr.325 din 23.12.2013 privind testarea integrității profesionale a avut un impact pozitiv asupra declarării influențelor necorespunzătoare în sistemul judecătoresc.

Recomandări

- Ajustarea Regulamentului cu privire la evidența cazurilor de influență necorespunzătoare în Consiliul Superior al Magistraturii și instanțele judecătorești, adoptat prin Hotărîrea CSM nr.964/31 din 02.12.2014, la prevederile Legii nr.325 din 23.12.2013 privind evaluarea integrității instituționale;

- Introducerea unui modul specializat pe domeniul evaluării integrității instituționale și a declarării influențelor nepotrivite în programul de formare continuă a judecătorilor și angajaților instanțelor judecătorești;

- Mediatizarea cît mai largă a cazurilor de sancționare a judecătorilor/angajaților din sistemul judecătoresc pentru nedeclararea influențelor necorespunzătoare, în scopul încurajării acestora să le denunțe.

V. DECLARAREA COMUNICĂRII INTERZISE

V.1. Expertiza cadrului normativ

<p>1.Art.8 alin.(3¹) și art.15 alin.(2) din Legea nr.544 din 20.07.95 cu privire la statutul judecătorului</p> <p>2.Art.22¹ din Legea nr.947 din 19.07.96 cu privire la Consiliul Superior al Magistraturii</p> <p>3.Art.4 alin.(1) lit.l) și art.6 alin.(1) lit.d) și alin.(8) din Legea nr.178 din 25.07.2014 cu privire la răspunderea disciplinară a judecătorilor</p>	<p>Prevederile legislative, în partea ce ține de declararea comunicării interzise, comportă un caracter concis, cuprinzător și previzibil.</p> <p>Astfel, Legea cu privire la statutul judecătorului definește de o manieră clară comunicarea interzisă, rânduind-o la «Incompatibilități și interdicții» și stabilind obligația pentru judecători să denunțe cazurile de comunicare interzisă, inclusiv tentativele. Termenul imperativ de 1 zi, stabilit pentru întocmirea denunțului, deși aparent scurt, constituie un factor pozitiv, contribuind la disciplinarea judecătorilor, iar respectarea acestuia ar putea constitui o dovadă în plus a bunei credințe a denunțatorului.</p> <p>Legea cu privire la Consiliul Superior al Magistraturii prevede posibilitatea pentru părți la proces sau orice persoană interesată să informeze CSM despre comunicarea interzisă și stabilește un algoritm clar de acțiune pentru CSM, în cazul primirii informațiilor despre comunicarea interzisă.</p> <p>Legea cu privire la răspunderea disciplinară a judecătorilor califică comunicarea judecătorilor cu participanții la proces sau cu alte persoane, drept abatere disciplinară, iar sancțiunea este – eliberarea din funcția de judecător. Judecătorul poate fi tras la răspundere disciplinară în termen de 2 ani de la data comiterii abaterii disciplinare. Gravitatea sancțiunii stabilite de Legea cu privire la răspunderea disciplinară a judecătorilor (eliberarea din funcția de judecător) pentru comunicarea judecătorilor cu participanții la proces sau cu alte persoane, dacă aceasta este legată de dosarul aflat în procedura judecătorului, este de natură să ridice anumite îngrijorări vis-a-vis de oportunitate, dar și proporționalitatea acesteia. Dacă sînt adevărate aceste îngrijorări sau false se va putea concluziona ceva mai tîrziu (1-2 ani), odată ce sancțiunea cu eliberarea din funcție a judecătorilor pentru comunicarea interzisă este aplicabilă începînd cu 01.08.2016. Totodată, în procesul evaluării oportunității gravității sancțiunii urmează a se ține cont și de faptul că pentru acțiuni la fel de grave, cum ar fi de exemplu, comiterea de către un judecător a unei fapte care întrunește elementele unei infracțiuni sau contravenții, dacă aceasta a adus atingere prestigiului justiției, Legea cu privire la răspunderea disciplinară a judecătorului nu a stabilit imperativ obligativitatea aplicării doar a sancțiunii eliberarea din funcția de judecător.</p>
<p>Nivelul de dezvoltare a cadrului normativ prin acte normative subordonate, inclusiv departamentale</p>	<p>Prin Hotărîrea CSM nr.504/17 din 03.06.2014 au fost aprobate Regulile de conduită a justițiabililor și a altor persoane în instanța judecătorească</p>
<p>Calitatea cadrului normativ subordonat</p>	<p>Cadrul normativ subordonat, în general, este conform exigențelor impuse limitelor de reglementare. Prevederile cadrului normativ subordonat comportă un caracter concis, cuprinzător, clar, previzibil și oportun. Totuși, Regulile de conduită a justițiabililor și a altor persoane în instanța judecătorească, așa cum rezultă și din denumirea actului normativ, stabilesc reguli pentru justițiabili, dar nu dezvoltă din perspectiva judecătorilor actele normative, care stabilesc interdicția comunicării <i>ex-parte</i>.</p>

	Totodată, un aspect extrem de important, care ar trebui să fie clarificat, este cel privitor la eventuala distincție dintre declararea influențelor necorespunzătoare (politică anticorupție aplicabilă pentru toți agenții publici în temeiul Legii evaluării integrității instituționale) și declararea comunicării interzise (interdicție caracteristică doar pentru judecători). Se pare că lipsa de claritate pe acest segment, pusă la un loc cu gravitatea sancțiunii pentru încălcarea interdicției (eliberarea din funcția de judecător), contribuie la evitarea aplicării în practică a instrumentarului de reacție la comunicarea interzisă.
Nivelul de conformitate a cadrului normativ	Actualul cadru normativ privitor la declararea comunicării interzise este conform: <ul style="list-style-type: none"> • standardelor internaționale în domeniu, în special, art.11 din Convenția ONU privind corupția; • principiilor și normelor internaționale de conduită pentru judecători, în special, p.2.2 din Principiile de la Bangalore privind conduita judiciară; • documentelor de politici relevante, în special p.4.1.4 și 4.1.5 din Strategia de reformare a sectorului justiției pentru anii 2011-2016, aprobată prin Legea nr. 231 din 25.11.2011
Factorii de vulnerabilitate a normelor de drept	<ul style="list-style-type: none"> • Confuziune dintre declararea influențelor și declararea comunicării • Insuficiența mecanismelor de comunicare și lipsa mecanismelor de evidență a comunicărilor interzise

V.2. Constatările monitorizării

- Cadrul legislativ, în partea ce ține de declararea comunicării interzise, a fost instituit ca parte a implementării Strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016 și comportă un caracter concis, cuprinzător și previzibil. Astfel, comunicarea interzisă este rânduită la «Incompatibilități și interdicții», judecătorii fiind obligați să denunțe cazurile de comunicare interzisă, inclusiv tentativele, iar sancțiunea necomunicării este eliberarea din funcția de judecător. Aparent, sancțiunea pentru comunicarea sau tentativa de comunicare a judecătorilor cu participanții la proces sau cu alte persoane ar fi prea severă. Totuși, în aprecierea gravității sancțiunii ar trebui să se țină cont de următorii factori: nerespectarea interdicției de comunicare ex-parte este de natură să distorsioneze o soluție judiciară, constituind un act de imixtiune în înfăptuirea justiției; gravitatea acestei sancțiuni trebuie raportată la sancțiunile aplicabile judecătorilor pentru fapte similare; oportunitatea acestor sancțiuni, în condițiile în care autoritățile evită să califice acțiunile judecătorilor comunicare ex-parte, anticipând gravitatea sancțiunii.

- CSM s-a dotat cu un cadru normativ, care reglementează conduita justițiabililor, pentru a preveni cazurile de comunicare interzisă, iar în majoritatea instanțelor de judecată există afișaje privind interzicerea comunicării judecătorilor cu participanții la proces sau cu alte persoane. Totodată, cadrul normativ subordonat: nu oferă o claritate asupra distincției dintre influențele nepotrivite și comunicarea interzisă; nu conține prevederi care ar dezvolta legislația în partea ce ține de denunțarea comunicării interzise și evidența cazurilor de comunicare interzisă.

- CSM, fără a prezenta informații cantitative, a recunoscut faptul că au existat petiții sau sesizări de la justițiabili, care au invocat accesul participanților la proces sau a altor persoane în biroul judecătorului în afara ședințelor de judecată, însă în urma examinării lor, s-a stabilit că acestea nu întrunesc condițiile alin.3¹ din art.8 (incompatibilități și interdicții) din Legea nr.544 din 20.07.95 cu privire la statutul judecătorului. Din răspunsul prezentat de CSM nu a fost clar, dacă judecătorilor li s-au aplicat sancțiuni pentru alte temeuri.

- CSM nu a oferit date statistice privind numărul denunțurilor făcute de judecători despre comunicarea sau tentativa de comunicare cu participanții la proces sau cu alte persoane.

- Pînă la introducerea în legislație a interdicției comunicării *ex-parte*, CSM a reacționat cel puțin la o informație publică privind comunicarea judecătorului cu participanții la proces, prin sancționarea judecătorului cu un avertisment²⁵.

V.3. Scorul de eficiență atribuit comunicării interzise

Scorul calității cadrului normativ ²⁶	Scorul gradului punerii în aplicare ²⁷	Scorul final
1	0	1

V.4. Concluzii și recomandări

- Cadrul legislativ privind reglementarea declarării comunicării interzise, în general, este satisfăcător.

- Consiliul Superior al Magistraturii (autoritatea competentă să administreze) s-a dotat cu un cadru normativ suficient pentru prevenirea comunicării *ex-parte* și a asigurat publicitatea cît mai largă a acestei interdicții în cadrul sediilor instanțelor judecătorești. Totodată, punerea în aplicare efectivă a instrumentului anticorupție – declararea comunicării interzise, la nivelul cadrului normativ subordonat, este împiedicată de lipsa unei clarități asupra distincției dintre influențele necorespunzătoare și comunicarea interzisă și a unor prevederi care ar dezvolta legislația în partea ce ține de denunțarea comunicării interzise și evidența cazurilor de comunicare interzisă.

- Faptul că CSM nu a constatat nici o încălcare a prevederilor alin.3¹ din art.8 (incompatibilități și interdicții) din Legea nr.544 din 20.07.95 cu privire la statutul judecătorului, se datorează nu inexistenței acestora, în condițiile în care petiții de la cetățeni există, dar mai degrabă, solidarității profesionale, odată ce sancțiunea pentru încălcarea prevederilor referitoare la incompatibilități și interdicții constituie eliberarea din funcția de judecător.

Recomandări:

- Revizuirea Regulilor de conduită a justițiabililor și a altor persoane în instanța judecătorească, aprobate prin Hotărîrea CSM nr.504/17 din 03.06.2014 în sensul: clarificării dacă există vreo distincție dintre declararea influențelor necorespunzătoare și declararea comunicării interzise și stabilirii unor proceduri de comunicare și evidență a comunicărilor interzise;

- Aplicarea efectivă a prevederilor alin.3¹ din art.8 (incompatibilități și interdicții) din Legea nr.544 din 20.07.95 cu privire la statutul judecătorului și a art.4 alin.1 lit. I) coroborat cu art.6 alin.8 din Legea cu privire la răspunderea disciplinară a judecătorilor ori de cîte ori petiționarii invocă comunicarea *ex-parte* a judecătorului, fără a recurge la recalificarea acțiunilor judecătorului;

- Mediatizarea cazurilor de sancționare a judecătorilor pentru nerespectarea interdicției de comunicare cu participanții la proces sau cu alte persoane, în scopul încurajării cetățenilor să semnaleze asemenea cazuri, iar a judecătorilor să le denunțe.

²⁵ A se vedea în acest sens Raportul de monitorizare a CAPC, pag. 26 http://capc.md/files/raport_monitorizare_martie_2017.pdf

²⁶ Deși există cadru normativ acesta nu este de o calitate potrivită fiind identificați unii factori de vulnerabilitate în cadrul normativ subordonat legii

²⁷ Din momentul adoptării cadrului legislativ, instrumentul nu a fost aplicat

VI. DECLARAREA CADOURILOR

VI.1. Expertiza cadrului normativ

<p>1.Art. 6¹ din Legea nr. 90 din 25.04.2008 cu privire la prevenirea și combaterea corupției 2.Art.5 alin.2 lit.f) și art.7 alin.(2) lit.c) din Legea nr.325 din 23.12.2013 privind evaluarea integrității instituționale</p>	<p>Prevederile legislative, în partea ce ține de declararea cadourilor, comportă un caracter concis, cuprinzător, clar și previzibil.</p> <p>Totuși, ținând cont de faptul că Legea cu privire la prevenirea și combaterea corupției stabilește indirect obligația ținerii de către autorități a unui registru special al cadourilor (întrucât există obligația expresă pentru subiecți de a înscrie), iar din perspectiva Legii privind evaluarea integrității instituționale, registrele constituie una din formele principale ale evidenței asigurării climatului de integritate instituțională, urmează a fi analizată oportunitatea ținerii de către autorități a diverselor registre și impactul diversității registrelor asupra obligației de declarare.</p>
<p>Nivelul de dezvoltare a cadrului normativ prin acte normative subordonate, inclusiv departamentale</p>	<p>Declararea cadourilor a fost dezvoltată prin Hotărârea Guvernului nr.134 din 22.02.2013 privind stabilirea valorii admise a cadourilor simbolice, a celor oferite din politețe sau cu prilejul anumitor acțiuni de protocol și aprobarea Regulamentului cu privire la evidența, evaluarea, păstrarea, utilizarea și răscumpărarea cadourilor simbolice, a celor oferite din politețe sau cu prilejul anumitor acțiuni de protocol.</p> <p>Totodată, prin Ordinul Președintelui Consiliului Superior al Magistraturii nr.11 din 06.07.2016 a fost înființată Comisia de evidență și evaluare a cadourilor, iar în toate instanțele judecătorești din RM, prin acte administrative, au fost instituite comisiile de evidență și evaluare a cadourilor.</p>
<p>Calitatea cadrului normativ subordonat</p>	<p>Cadrul normativ subordonat este conform exigențelor impuse limitelor de reglementare și termenelor pentru elaborarea/adoptarea cadrului normativ subordonat.</p> <p>Prevederile cadrului normativ subordonat comportă un caracter concis, cuprinzător, clar, previzibil și oportun, iar aplicabilitatea acestuia este demonstrată prin adoptarea actelor administrative.</p>
<p>Nivelul de conformitate a cadrului normativ</p>	<p>Cadrul normativ, în partea ce ține de declararea cadourilor, este conform:</p> <ul style="list-style-type: none"> • standardelor internaționale în domeniu, în special, art.8 p.5 și art.11 din Convenția ONU privind corupția; • principiilor și normelor naționale de conduită pentru judecători, în special, art.5 din Codului de etică și de conduită profesională al judecătorului, aprobat prin Hotărârea Adunării Generale a Judecătorilor nr. 8 din 11.09.2015; • documentelor de politici relevante, în special p.4.2 din Strategia de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016, aprobată prin Legea nr. 231 din 25.11.2011
<p>Factorii de vulnerabilitate a normelor de drept</p>	<p>Cadrul normativ aferent politicilor anticorupție, care asigură climatul de integritate instituțională stabilește un număr excesiv de registre, ceea ce “debusolează” atât autoritățile publice, cât și subiecții declarării.</p>

VI.2. Constatările monitorizării

Potrivit CSM, în cadrul CSM este înființată Comisia de evidență și evaluare a cadourilor și există un Registru de evidență a cadourilor, care este ținut manual. Registrul de evidență a cadourilor nu este public, dar poate fi prezentat la solicitare²⁸.

Totodată, potrivit CSM, în toate instanțele judecătorești din RM, prin acte administrative, au fost instituite comisiile de evidență și evaluare a cadourilor. Deși CSM a afirmat că toți colaboratorii instanțelor judecătorești au fost informați despre prevederile Hotărârii Guvernului nr.134 din 22 februarie 2013 și că în toate instanțele judecătorești există Registre de evidență a cadourilor, aplicarea tehnicii „Petiționarul misterios”, a permis să constatăm că:

- există colaboratori a instanțelor judecătorești, care nu știu despre obligația de a declara cadourile;
- există instanțe judecătorești în care nu sunt ținute Registre de evidență a cadourilor²⁹.

VI.3. Scorul de eficiență atribuit declarării cadourilor

Scorul calității cadrului normativ ³⁰	Scorul gradului punerii în aplicare ³¹	Scorul final
2	1	3

VI.4. Concluzii și recomandări

- Cadrul normativ în vigoare a rânduit declararea cadourilor, în calitate de politică anticorupție, la climatul de integritate instituțională, stabilind de o manieră satisfăcătoare regimul juridic al cadourilor, care este dezvoltat printr-un act normativ subordonat legii.

- Nu este asigurată publicitatea Registrului de evidență a cadourilor. Posibilitatea ca acesta să poată fi solicitat nu este suficientă, întrucât cetățeanul s-ar putea să fie în imposibilitatea de a se deplasa la o anumită instanță sau, în general, să nu aibă accesul în instituție, din cauza restricțiilor de intrare în clădire, cum ar fi, de exemplu, sediul Consiliului Superior al Magistraturii. Mai mult decât atât, tehnica „petiționarului misterios” a demonstrat că un impediment în asigurarea publicității Registrului constituie și educația juridică sau comportamentul funcționarilor responsabili de ținerea registrului.

- Implementarea declarării cadourilor, mai degrabă, are un caracter formal. Chiar dacă potrivit CSM au fost înregistrate 3 cadouri nu este clar, dacă aceste cadouri au fost returnate beneficiarului sau răscumpărate sau trecute în gestiunea CSM, deși CAPC a solicitat expres specificarea numărului cadourilor evaluate, păstrate, utilizate și răscumpărate.

Recomandări:

- Examinarea oportunității unificării sau, eventual, al diminuării numărului de registre;
- Asigurarea publicității Registrului de evidență a cadourilor prin plasarea acestuia pe site-urile instanțelor de judecată și a CSM;
- Verificarea periodică de către CNA a modului de ținere a registrelor de evidență a cadourilor în CSM și instanțele de judecată.

²⁸ Raport de monitorizare: Punerea în aplicare a instrumentarului anticorupție în sistemul judecătoresc, p.29
http://www.capc.md/files/raport_monitorizare_martie_2017.pdf

²⁹ Raport de monitorizare: Punerea în aplicare a instrumentarului anticorupție în sistemul judecătoresc, p.30
http://www.capc.md/files/raport_monitorizare_martie_2017.pdf

³⁰ Există cadru normativ care reglementează modul de aplicare a declarării cadourilor și acesta este de o calitate potrivită

³¹ Declararea cadourilor este aplicată parțial, fiind identificate cazuri de eșec

VII. AVERTIZAREA DE INTEGRITATE

VII.1. Expertiza cadrului normativ

<p>Calitatea cadrului normativ superior Art. 18 al Legii privind prevenirea și combaterea corupției nr.90-XVI din 25.04.2008;</p> <p>Art. 15 (2) din Legea nr. 544-XIII din 20 iulie 1995 cu privire la statutul judecătorului (modificat prin Legea nr. 153 din 05.07.2012 pentru modificarea și completarea unor acte legislative)</p>	<p>Cadrul legal existent nu conține o lege specială dedicată avertizării de integritate și nici asigurării protecției avertizorilor în sectorul public și cel privat, deși potrivit pct.4.3.3 pct.1. din Planul de acțiuni pentru implementarea Strategiei de Reformă a Sectorului Justiției pentru anii 2011 – 2016, aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr.6 din 16.02.2012, elaborarea proiectului de modificare a cadrului normativ în vederea reglementării instituției avertizorilor de integritate și protecției acestora urma să fie efectuată până în sem. III al anului 2012.</p> <p>Prevederile legislative existente în partea ce țin de avertizarea de integritate comportă un caracter concis și parțial cuprinzător.</p> <p>În acest sens, prevederile art. 18 al Legii privind prevenirea și combaterea corupției nr.90-XVI din 25.04.2008³², instituie dreptul funcționarilor publici, persoanelor cu funcții de demnitate publică și altor persoane care prestează servicii publice, care au aflat despre comiterea actelor de corupție și a celor conexe corupției, a faptelor de comportament corupțional, despre nerespectarea regulilor privind declararea averii și intereselor personale și despre încălcarea obligațiilor legale privind conflictul de interese să informeze cu bună-credință despre aceasta, în formă verbală sau scrisă, conducătorul ierarhic superior, structura specializată, conducătorul autorității sau al instituției publice, autoritatea abilitată cu controlul veridicității informațiilor din declarațiile de avere și interese personale, organul de urmărire penală, procurorul, organizațiile neguvernamentale și mass-media.</p> <p>Aceste persoane beneficiază de măsurile de protecție stabilite în Legea nr. 25-XVI din 22 februarie 2008 privind Codul de conduită a funcționarului public, necesare pentru a asigura protecția lor. Astfel, potrivit articolului 12/1 al Legii nr. 25/2008 acestea beneficiază de următoarele măsuri de protecție, aplicate separat sau cumulativ, după cum urmează: a) prezumția de bună-credință pînă la proba contrarie; b) confidențialitatea datelor cu caracter personal; c) transferul în condițiile Legii nr. 158-XVI din 4 iulie 2008 cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public. Pentru informarea cu bună-credință funcționarul public nu poate fi sancționat disciplinar.</p> <p>În ce privește protecția avertizorilor de integritate, dispozițiile adoptate ale prevederilor legislative anticorupție din 2008 sunt binevenite, dar sunt prea sumare pentru a asigura o protecție eficientă³³.</p> <p>În acest context, prevederile cadrului legislativ sunt parțial comprehensive, întrucât, pe lângă bună credință, ar trebui să includă și presupunerile rezonabile la semnalarea oricărui fapt privind infracțiunile de corupție, prevăzute de Convenția ONU împotriva corupției.</p>
<p>Nivelul de dezvoltare a cadrului normativ prin acte normative subordonate, inclusiv departamentale</p>	<p>În scopul executării prevederilor art. 18 și art. 26 din Legea nr. 90-XVI din 25 aprilie 2008 cu privire la prevenirea și combaterea corupției, art. 12/1 din Legea nr. 25-XVI din 22 februarie 2008 privind Codul de conduită a funcționarului public, precum și acțiunii 4.3.3 (2) din Planul de acțiuni pentru implementarea Strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-</p>

³² <http://lex.justice.md/md/328131/>

³³ [http://www.procuratura.md/file/GRECO%20RC-II%20\(2008\)%20md%20Moldova.pdf](http://www.procuratura.md/file/GRECO%20RC-II%20(2008)%20md%20Moldova.pdf)

<p>Hotărârea Guvernului privind aprobarea Regulamentului - cadru privind avertizorii de integritate nr.707 din 09.09.2013;</p> <p>Regulamentul privind avertizorii de integritate din cadrul Consiliului Superior al Magistraturii și instanțelor judecătorești, aprobat prin Hotărârea Consiliului Superior al Magistraturii nr. 663/21 din 5 august 2014</p>	<p>2016, aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr.6 din 16 februarie 2012, Guvernul a aprobat, prin hotărârea nr. 707 din 09.09.2013, Regulamentul-cadru privind avertizorii de integritate³⁴, care stabilește procedura de depunere și de verificare a avertizărilor despre ilegalitățile săvârșite în cadrul autorităților publice, precum și de aplicare a măsurilor de protecție față de persoanele care avertizează benevol, cu bună-credință și în interes public despre ilegalitățile comise.</p> <p>Prin Hotărârea Consiliului Superior al Magistraturii nr. 663/21 din 5 august 2014 a fost aprobat Regulamentul privind avertizorii de integritate din cadrul Consiliului Superior al Magistraturii și instanțelor judecătorești³⁵, care stabilește procedura de depunere și de verificare a avertizărilor despre ilegalitățile săvârșite în cadrul Consiliului Superior al Magistraturii și în cadrul instanțelor judecătorești de toate nivelele, precum și procedura de aplicare a măsurilor de protecție față de angajații care avertizează benevol, cu bună-credință și în interes public despre ilegalitățile comise.</p>
<p>Calitatea cadrului normativ subordonat</p>	<p>Prevederile cadrului normativ subordonat comportă un caracter concis și cuprinzător al normelor de drept și corespund, în general, exigențelor impuse de actele legislative. Totuși, există unele neconcordanțe privind răspunderea pe care o va purta avertizorul de integritate care a făcut o avertizare despre care știa sau trebuia în mod rezonabil să cunoască că este falsă. Astfel, Hotărârea Guvernului nr.707 din 09.09.2013 prevede răspundere disciplinară sau penală, după caz, în timp ce Hotărârea Consiliului Superior al Magistraturii nr. 663/21 din 5 august 2014 prevede răspunderea disciplinară, materială sau penală.</p> <p>Referitor la respectarea termenelor impuse de actele normative superioare pentru elaborarea/adoptarea cadrului normativ subordonat, art. 26 din Legea 90/2008 a impus Guvernului termenul de 2 luni pentru a prezenta Parlamentului propuneri pentru aducerea legislației în vigoare în concordanță cu prevederile legii în cauză și a aduce în concordanță actele sale normative. Totodată, conform pct.4.3.3 pct.2. din Planul de acțiuni pentru implementarea Strategiei de Reformă a Sectorului Justiției pentru anii 2011 – 2016, aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr.6 din 16.02.2012, crearea în cadrul instituțiilor a unor mecanisme prin care avertizorii de integritate să semnaleze ilegalitățile urma a fi efectuată până în sem. II al anului 2013.</p>
<p>Nivelul de conformitate a cadrului normativ</p>	<p>Cadrul normativ este parțial aliniat la standardele internaționale în domeniu.</p> <p>Articolul 33 "Protecția persoanelor care comunică informații" din Convenția ONU împotriva corupției prevede: „Fiecare stat parte are în vedere încorporarea în sistemul său juridic intern a măsurilor corespunzătoare pentru a asigura protecția împotriva oricărui tratament nejustificat al oricărei persoane care semnalează autorităților competente, de bună credință și în</p>

³⁴ <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=349584&lang=1>

³⁵ http://www.csm.md/files/Acte_normative/Regulamentul_privind_avertizorii_de_integritate.pdf

	<p>baza unor presupuneri rezonabile, orice fapt privind infracțiunile prevăzute de prezenta convenție”.</p> <p>În Raportul de evaluare a Moldovei (Ciclul II de evaluare), adoptat de GRECO la cea de a 30 Reuniune Plenară (Strasbourg, 9-13 octombrie 2006)³⁶, echipa de evaluatori GRECO (EEG) menționează că deși există obligația de a semnală bănuielile de corupție, nu sunt prevăzute sancțiuni adecvate în caz de nedeclarare a bănuielilor. EEG susține părerea exprimată de unii interlocutori privind necesitatea introducerii unor prevederi clare, conform cărora funcționarii ar trebui să semnaleze bănuielile lor direct organelor de drept cât și necesitatea de a proteja „persoanele ce dau alarma” (care denunță cu bună credință) despre bănuielile de corupție contra unor eventuale persecutări. Mai mult ca atât, semnalele existente în cadrul administrării nu ar fi totdeauna urmate de efecte corespunzătoare la nivel penal, administrativ și disciplinar ceea ce pune problema nivelului de examinare a acestor semnale și a eficacității procedurilor. EEG recomandă de a introduce reguli clare ce ar favoriza semnalarea de către orice agent public a cazurilor de corupție și de a stabili o protecție corespunzătoare denunțătorilor („persoanelor ce dau alarma”) și de a reexamina modul de examinare a cazurilor de corupție din cadrul administrației publice, cu scopul de a asigura aplicarea rapidă a procedurilor corespunzătoare.</p> <p>Cât privește nivelul de conformitate a cadrului normativ cu legea-cadru – Legea nr. 90 din 25.04.2008 cu privire la prevenirea și combaterea corupției și documentelor de politici relevante (Strategia de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016, aprobată prin Legea nr. 231 din 25.11.2011), urmează a fi elaborat și adoptat un proiect de lege în vederea reglementării instituției avertizorilor de integritate și protecției acestora.</p>
<p>Factorii de vulnerabilitate a normelor de drept</p>	<p>Factorii de vulnerabilitate identificați urmare a analizei și evaluării cadrului normativ relevant avertizării de integritate:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Conflicte ale normelor de drept (art. 18 al Legii 90/2008 și art. 15 (2) al Legii 544/1995; pct. 18, 19 ale Hotărârii CSM nr. 663/21 din 5.08.2014 și pct. 14, 15 ale HG 707/2013); • Norme de trimitere (pct. 12 din Hotărârea CSM nr. 663/21 din 5.08.2014); • Responsabilitate și sancțiuni necorespunzătoare (capitolul IV. Răspunderea pentru încălcarea prevederilor prezentului Regulament, HG 707/2013 și capitolul III. Răspunderea pentru încălcarea prevederilor regulamentului, Hotărârea CSM nr. 663/21 din 5.08.2014).

VII.2. Constatările monitorizării

Cadrul legal existent nu conține o lege specială dedicată avertizării de integritate și nici asigurării protecției avertizorilor în sectorul public și cel privat.

Neasigurarea protecției corespunzătoare avertizorilor de integritate constituie o problemă constantă identificată de către organismele internaționale în evaluarea legislației naționale.

GRECO în ciclul al II-lea de evaluare recomandă de a introduce reguli clare ce ar favoriza semnalarea de către orice agent public a cazurilor de corupție, de a stabili o protecție corespunzătoare denunțătorilor

³⁶ <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806c996a>

(„persoanelor ce dau alarma”), de a reexamina modul de investigare a semnalelor de corupție din cadrul administrației publice, cu scopul de a asigura aplicarea rapidă a procedurilor corespunzătoare.

Trebuie să menționăm că, la etapa actuală, se află în proces de elaborare la CNA un proiect de lege privind avertizorii de integritate care urmează să elimine toate lacunele existente la moment în acest domeniu.

Pe parcursul perioadei de monitorizare a acestui instrument anticorupție în sistemul judecătoresc, la CSM nu a fost depusă nici o avertizare de integritate, nu a fost depusă nici o cerere a avertizorilor de integritate privind acordarea măsurilor de protecție, precum și nu a fost sancționată nici o persoană pentru neasigurarea măsurilor de protecție.

Astfel, se pare că acest instrument nu se aplică în rândul magistraților. Am putea presupune frica acestora de eventuale presiuni și abuzuri la locul de muncă, mecanismul protecției avertizorilor de integritate nefiind bine definit și dezvoltat de cadrul legal existent.

VII.3. Scorul de eficiență atribuit avertizării de integritate

Scorul calității cadrului normativ³⁷	Scorul gradului punerii în aplicare³⁸	Scorul final
1	0	1

VII.4. Recomandări

- Accelerarea procesului de elaborare/dezbatere/promovare/adoptare a proiectului legii speciale privind avertizorii de integritate, care urmează să elimine toate lacunele existente la moment în acest domeniu, inclusiv să protejeze avertizorii de integritate care sesizează mass-media.

- Ajustarea cadrului legal existent la standardele și recomandările organismelor internaționale, în special în partea ce ține de protecția avertizorilor de integritate. Cea mai esențială măsură de protecție oferită, pe lângă protecția datelor cu caracter personal, este transferul, fără a se specifica vreo măsură de alternativă în cazul în care transferul este imposibil din lipsa funcțiilor vacante. Eventual, în Legea nr. 25/2008 și Regulament, ar putea fi făcută referință expresă și la aplicabilitatea măsurilor de protecție oferite prin Legea nr. 105 din 16.05.2008 cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal. Cel puțin, este important să se specifice că transferul va fi efectuat îndată cum va deveni posibil.

- Monitorizarea continuă și informarea publicului, inclusiv a judecătorilor privind aplicarea în practică a protecției avertizorilor de integritate ca parte necesară a construirii încrederii publicului în instituția avertizării de integritate și acțiunilor anticorupție în general.

- Îmbunătățirea performanțelor autorităților de instruire a judecătorilor în domeniul avertizării de integritate, acordând o atenție specială cazurilor de avertizare de integritate de mare vizibilitate.

- Promovarea instituției avertizorilor de integritate în rândul magistraților.

³⁷ Deși există cadru normativ, acesta nu este de o calitate potrivită, fiind identificați mulți factori de vulnerabilitate

³⁸ Politică/instrumentul nu este aplicată

VIII. LINIILE TELEFONICE ANTICORUPȚIE

VIII.1. Expertiza cadrului normativ

<p>Calitatea cadrului normativ superior</p> <p>Art.14 alin.(2), lit.b) din Legea nr. 90-XVI din 25.04.2008 cu privire la prevenirea și combaterea corupției</p> <p>Legea nr.252 din 25.10.2013 privind aprobarea Regulamentului de funcționare a sistemului liniilor telefonice anticorupție</p>	<p>Prevederile legislative existente în partea ce ține de liniile telefonice anticorupție sunt concise, clare, previzibile și cuprinzătoare.</p> <p>În acest sens, prevederile art. 14 alin. (2), lit.b) ale Legii cu privire la prevenirea și combaterea corupției stabilesc ca și acțiuni de prevenire a corupției recepționarea informației din diferite surse (audiență, scrisori anonime, prin intermediul telefonului de încredere, poștei electronice etc.) referitor la comiterea faptelor de comportament corupțional sau actelor de corupție de către salariați, examinarea administrativă a acestei informații și întreprinderea măsurilor de rigoare, inclusiv prezentarea materialelor respective organului specializat.</p> <p>În vederea implementării prevederilor legii-cadru privind prevenirea și combaterea corupției a fost aprobat, prin Legea nr.252 din 25.10.2013, Regulamentul de funcționare a sistemului liniilor telefonice anticorupție³⁹, care are drept scop prevenirea și combaterea corupției în cadrul autorităților administrației publice centrale de specialitate, în cadrul autorităților administrative autonome și în cadrul autorităților administrației publice locale.</p> <p>Deși articolul 26 din Legea 90/2008 a stabilit pentru Guvern un termen de 2 luni ca să prezente Parlamentului propuneri pentru aducerea legislației în vigoare în concordanță cu legea în cauză, prevederi legale privind funcționarea sistemului liniilor telefonice anticorupție sunt adoptate abia în anul 2013.</p>
<p>Nivelul de dezvoltare a cadrului normativ prin acte normative subordonate, inclusiv departamentale</p>	<p>Legea nr.252 din 25.10.2013 privind aprobarea Regulamentului de funcționare a sistemului liniilor telefonice anticorupție nu impune elaborarea/adoptarea unor acte normative subordonate, inclusiv departamentale.</p>
<p>Calitatea cadrului normativ subordonat</p>	<p>Având în vedere că Legea nr.252 din 25.10.2013 privind aprobarea Regulamentului de funcționare a sistemului liniilor telefonice anticorupție nu impune elaborarea/adoptarea unor acte normative subordonate, inclusiv departamentale, calitatea cadrului normativ subordonat nu poate fi evaluată.</p>
<p>Nivelul de conformitate a cadrului normativ</p>	<p>Cadrul legal ce reglementează liniile telefonice anticorupție se află în deplină concordanță cu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - standardele internaționale în domeniu: art. 33 din Convenția ONU privind corupția; - instrumentele internaționale de evaluare: pct. 65 din Raportul de evaluare a Moldovei (Ciclul II de evaluare), adoptat de GRECO la cea de a 30 Reuniune Plenară (Strasbourg, 9-13 octombrie 2006)⁴⁰, - art. 14 alin. (2) din Legea nr. 90 din 25.04.2008 cu privire la prevenirea și combaterea corupției.
<p>Factorii de vulnerabilitate a normelor de drept</p>	<p>Nu au fost identificați factori de vulnerabilitate a normelor de drept aferente liniilor telefonice anticorupție.</p>

³⁹ <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=350449>

⁴⁰ <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806c996a>

VIII.2. Constatările monitorizării

Cadrul legal care reglementează liniile telefonice anticorupție este concis, clar, previzibil și cuprinzător. Factori de vulnerabilitate a normelor de drept aferente liniilor telefonice anticorupție nu au fost identificați.

CNA și CSM sunt dotate cu linii fierbinți anticorupție. Vizibilitatea lor este asigurată prin plasarea informației despre numărul liniei telefonice pe site-ul instituției, fiind asigurată o vizibilitate sporită a numerelor de telefon a liniilor fierbinți anticorupție. Totuși, linia telefonică anticorupție a CSM nu este instituită în cadrul unei subdiviziuni specializate. Operatorul liniei specializate anticorupție trebuie să fie un angajat al structurii de securitate internă a autorității în care funcționează linia respectivă. Această situație are un impact negativ asupra bunei funcționări a liniei telefonice anticorupție, iar drept dovadă constituie numărul infim de apeluri înregistrat (doar unul în 2016), care se refereau la pretinse acte de corupție, cât și a celor care au relatat cazurile respective la CNA (nici un apel în perioada 2012 - 2016).

Linia națională anticorupție nu dispune de un robot telefonic, deși potrivit pct. 9 din Regulament prevede că la un apel efectuat pe linia națională anticorupție poate răspunde un robot sau un operator, alternativă pusă la dispoziția apelantului între orele 06.00 și 22.00. În afara orelor arătate, apelul este preluat de un robot. În cazul în care operatorul este ocupat cu recepționarea unui apel anterior, apelantul poate opta între a aștepta eliberarea operatorului și a apela la serviciile robotului. Totuși, potrivit CNA, acesta își exercită cu exactitate responsabilitățile de operator național al liniei naționale anticorupție, asigurând cu operatori linia 24 din 24 de ore. Totodată, CNA dă asigurări că va încerca să identifice mijloace suplimentare pentru achiziționarea unui robot, care să asigure suplimentar buna funcționare a liniei naționale anticorupție.

Deși a fost recepționat un număr mic de apeluri nemijlocit de către operatorul liniei naționale anticorupție privind judecătorii (2012 - 5 ; 2013 - 1; 2014 - 4; 2015 - 2; 2016 - 8), nu există informații privind numărul de apeluri recepționate la linia națională anticorupție despre comiterea unor acte de corupție, acte conexe corupției ori a unor fapte de comportament corupțional de către judecători, precum și numărul de apeluri recepționate la linia națională anticorupție despre comiterea unor fapte ilegale, altele decât actele de corupție, actele conexe corupției sau faptele de comportament corupțional comise de către judecători.

Autoritatea care gestionează linia națională anticorupție nu dispune de informații privind numărul de rapoarte privind judecătorii întocmite de către operator către directorul sau, după caz, vice-directorul Centrului, care dispune examinarea informației de către structura competentă din cadrul Centrului ori readresarea acesteia unui alt organ conform competenței, privind numărul de apeluri examinate privind judecătorii și acțiunile întreprinse urmare a examinării apelurilor, precum și privind numărul cazurilor în care materialele privind judecătorii sunt expediate autorității competente.

VIII.3. Scorul de eficiență atribuit liniilor telefonice anticorupție

Scorul calității cadrului normativ ⁴¹	Scorul gradului punerii în aplicare	Scorul final
2	1	3

VIII.4. Recomandări

- Instituirea liniei specializate anticorupție a CSM în cadrul Inspecției Judiciare în care să funcționeze telefonul de încredere respectiv.
- Introducerea în Registrul de evidență a apelurilor la linia națională anticorupție a unei rubrici în care să fie inclusă informația despre categoria de persoane (funcția, sectorul în care activează), care se presupune că ar fi comis acte de corupție, acte conexe corupției ori fapte de comportament corupțional în

⁴¹ Există cadru normativ care reglementează modul de aplicare a politicii/instrumentului, acesta fiind de o calitate potrivită

scopul unei prelucrări mai eficiente de către operatorul liniei naționale anticorupție a statisticii și a oferiții publicului, la cerere, a informației solicitate inclusiv pe categorii.

- Monitorizarea funcționării eficiente a liniilor specializate anticorupție/telefonului de încredere de către Centrul Național Anticorupție și inițierea, în limita competențelor, a verificărilor necesare.

IX. DISTRIBUIREA ALEATORIE A DOSARELOR ÎN INSTANȚELE JUDECĂTOREȘTI

IX.1. Expertiza cadrului normativ

<p>Calitatea cadrului normativ superior</p> <p>Art. 6/1 din Legea privind organizarea judecătorească nr. 514-XIII din 06.07.1995</p> <p>Art. 344 Cod de procedură penală, adoptat prin Legea nr. 122-XV din 14.03.2003</p> <p>Art. 168 Cod de procedură civilă, adoptat prin Legea nr. 255-XV din 30.05.2003</p> <p>Art.7/1 și 7/2 din Legea cu privire la Consiliul Superior al Magistraturii nr. 947-XIII din 19.07.1996</p>	<p>Cadrul legal referitor la distribuirea aleatorie a dosarelor în instanțele judecătorești comportă un caracter concis și cuprinzător al normelor de drept. Claritatea și previzibilitatea acestora este asigurată, iar aplicabilitatea prevederilor legislative fiind imperios necesară.</p> <p>În acest sens, art. 6/1 din Legea privind organizarea judecătorească nr. 514-XIII din 06.07.1995⁴² prevede că, activitatea de judecare a cauzelor se desfășoară cu respectarea principiului distribuirii aleatorii a dosarelor prin intermediul programului electronic de gestionare a dosarelor, iar în cazul în care judecătorul căruia i-a fost repartizată cauza este în imposibilitatea de a continua judecarea acesteia, persoana responsabilă, în temeiul unei încheieri motivate a președintelui instanței judecătorești, prin intermediul programului electronic de gestionare a dosarelor, asigură redistribuirea aleatorie a dosarului altui judecător. Fișa cu datele privind distribuirea aleatorie a dosarelor se anexează în mod obligatoriu la fiecare dosar.</p> <p>Constituirea completelor de judecată și desemnarea președinților acestora se fac la începutul anului prin dispoziție a președintelui instanței. Schimbarea membrilor completului se face în cazuri excepționale, în baza unei încheieri motivate a președintelui instanței judecătorești și potrivit criteriilor obiective stabilite de regulamentul aprobat de Consiliul Superior al Magistraturii. Încheierea motivată privind schimbarea membrilor completului se anexează la materialele dosarului.</p> <p>Totodată, atât art. 168 din Codul de procedura penală cât și art. 344 din Codul de procedură civilă prevăd că cererea de chemare în judecată/cauza penală parvenită în instanță se repartizează, în termen de 24 de ore, judecătorului sau, după caz, completului de judecată în mod aleatoriu, prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor.</p> <p>Responsabilitatea efectuării controlului pe marginea respectării prevederilor normative privind repartizarea aleatorie a dosarelor în instanțele judecătorești, conform art.7/1 și 7/2 din Legea cu privire la Consiliul Superior al Magistraturii nr. 947-XIII din 19.07.1996 revine Inspecției Judiciare.</p> <p>În acest context, cadrul normativ ce vizează reglementarea distribuirii aleatorii a dosarelor în instanțele judecătorești va contribui la îmbunătățirea calității actului de justiție.</p>
---	--

⁴² <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&id=312839>

<p>Nivelul de dezvoltare a cadrului normativ prin acte normative subordonate, inclusiv departamentale</p> <p>Regulamentul privind modul de distribuire aleatorie a dosarelor pentru examinare în instanțele judecătorești, aprobat prin Hotărârea CSM nr. 110/5 din 5 februarie 2013</p> <p>Regulamentului cu privire la organizarea, competența și modul de funcționare a inspecției judiciare, aprobat prin Hotărârea Consiliului Superior al Magistraturii nr.89/4 din 29 ianuarie 2013</p> <p>Regulamentul privind stabilirea gradelor de complexitate unice naționale a cauzelor judiciare civile, penale și contravenționale, aprobat prin Hotărârea CSM nr. 165/6 din 18 februarie 2014</p>	<p>Urmare a adoptării cadrului normativ superior referitor la distribuirea aleatorie a dosarelor în instanțele judecătorești au fost adoptate un șir de acte normative subordonate acestuia.</p> <p>Astfel, întru executarea art. 6/1 din Legea privind organizarea judecătorească nr. 514/1995, art. 344 al Codului de procedură penală și art. 168 din Codul de procedură civilă, Consiliul Superior al Magistraturii a adoptat, prin hotărârea nr. 110/5 din 5.02.2013, Regulamentul privind modul de distribuire aleatorie a dosarelor pentru examinare în instanțele judecătorești⁴³, care stabilește procedura de distribuire aleatorie a dosarelor prin intermediul PIGD.</p> <p>La distribuirea aleatorie, PIGD ia în considerare dacă pentru categoria corespunzătoare de dosare există complete specializate, identifică volumul de muncă al judecătorilor în baza gradelor de complexitate prestabilite în PIGD pentru fiecare categorie de dosar, prevăzute de Regulamentul privind stabilirea gradelor de complexitate unice naționale a cauzelor judiciare civile, penale și contravenționale⁴⁴, aprobat prin Hotărârea CSM nr. 165/6 din 18 februarie 2014.</p> <p>Totodată, în vederea punerii în aplicare a art.7/1 și 7/2 din Legea nr. 947/1996, Consiliul Superior al Magistraturii a adoptat, prin hotărârea nr. 165/6 din 18.02.2014 Regulamentului cu privire la organizarea, competența și modul de funcționare a inspecției judiciare⁴⁵, care pune în sarcina Inspecției judiciare efectuarea controlului pe marginea respectării prevederilor normative privind repartizarea aleatorie a dosarelor în instanțele judecătorești.</p>
<p>Calitatea cadrului normativ subordonat</p>	<p>Prevederile cadrului normativ subordonat comportă un caracter concis și cuprinzător al normelor de drept și corespund, în general, exigențelor impuse de actele legislative.</p>
<p>Nivelul de conformitate a cadrului normativ</p>	<p>Cadrul legal ce reglementează distribuția aleatorie a dosarelor în instanțele judecătorești corespunde rigorilor impuse de:</p> <ul style="list-style-type: none"> - instrumentele internaționale: <ul style="list-style-type: none"> • art. 6 para. 1 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (Roma, 4.XI.1950)⁴⁶ care consacră și garantează dreptul la un proces echitabil; • pct. 2 lit. e), f) (Principiul I) și pct. 18 (Memorandum explanatoriu) din Recomandarea nr. 94(12) a Comitetului de Miniștrii către statele membre privind independența, eficiența și rolul judecătorilor (adoptată de

⁴³ http://www.csm.md/files/Acte_normative/Legislatia/Interne/regulament_dosare.pdf

⁴⁴ <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=356311>

⁴⁵ http://www.csm.md/files/Acte_normative/REG%20functionare%20a%20inspectiei%20judiciare.pdf

⁴⁶ http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ROM.pdf

	<p>Comitetul de Miniștrii în data de 13 octombrie 1994 la cea de-a 516a întâlnire a secretarilor de stat)⁴⁷;</p> <ul style="list-style-type: none"> - instrumentelor internaționale de evaluare: pct. 111 din Raportul de evaluare a Republicii Moldova în runda a patra de evaluare (Prevenirea corupției în cazul membrilor Parlamentului, judecători și procurori), adoptat de GRECO la cea de a 72 Reuniune Plenară (Strasbourg, 27 iunie – 1 iulie 2016)⁴⁸; - documentelor de politici relevante: domeniului specific de intervenție 1.2.2. - Implementarea unui sistem de e-justiție pentru utilizarea eficientă și funcțională a sistemului informațional judecătoresc, în vederea excluderii factorului uman din procesul administrativ de gestionare a dosarelor din Strategia de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016⁴⁹, aprobată prin Legea nr. 231 din 25.11.2011.
<p>Factorii de vulnerabilitate a normelor de drept</p>	<p>Nu au fost identificați factori de vulnerabilitate a normelor de drept aferente distribuirii aleatorii a dosarelor în instanțele judecătorești.</p>

IX.2. Constatările monitorizării

Cadrul legal în partea ce ține de distribuirea aleatorie a dosarelor în instanțele judecătorești comportă un caracter concis și cuprinzător al normelor de drept. Claritatea, previzibilitatea și aplicabilitatea prevederilor legislative sunt asigurate. Legislația ce vizează reglementarea distribuirii aleatorii a dosarelor în instanțele judecătorești va contribui la îmbunătățirea calității actului de justiție și va asigura transparența, obiectivitatea și imparțialitatea procesului de repartizare aleatorie a dosarelor, prin intermediul Programului Integrat de Gestionare a Dosarelor.

Sistemul de repartizare aleatorie a dosarelor în instanțele de judecată (PIGD) este vulnerabil și poate fi manipulat prin intermediul factorului uman, este concluzia formulată în **analiză strategică efectuată de către Direcția Analitică a Centrului Național Anticorupție** în perioada 2014 și în primele nouă luni ale anului 2015. Documentul contrazice concluziile făcute anterior de reprezentanții Inspecției Judiciare expuse în cadrul unui raport prezentat Consiliului Superior al Magistraturii la 24.11.2016, potrivit căroră *”dosarele care au ajuns, în ultimii doi ani, la judecătorii din instanțele de fond din Chișinău au fost distribuite fără abateri de la lege”*. Într-un comunicat de presă Ministerul Justiției a atras atenția că obiectul studiului CNA l-a făcut versiunea 4.0 a PIGD, care ulterior a fost îmbunătățită, prin eliminarea unora dintre riscurile identificate de către autorii studiului. La moment, pentru repartizarea aleatorie a dosarelor în instanțele de judecată se aplică versiunea 4.1 a PIGD, procedură fiind gândită pentru a evita riscul apariției unor lacune sau a unor vulnerabilități în sistem.

În perioada de monitorizare, au fost sancționate doar 2 persoane (câte una în 2012 și 2013) pentru neaplicarea programului electronic de gestionare a dosarelor în instanțele judecătorești, deși la sfârșitul anului 2014 CNA a reținut opt angajați ai Judecătoriei Râșcani, mun. Chișinău, care erau bănuți de fraudarea sistemului de distribuție aleatorie a dosarelor, urmărirea penală pe acest caz fiind efectuată de Procuratura Anticorupție. În acest context, la 26.01.2016, o specialistă și o grefieră din cadrul Judecătoriei sect. Râșcani al capitalei au fost condamnate pentru depășirea atribuțiilor de serviciu, săvârșită în interesul unui grup criminal organizat, la 5 și, respectiv, 4 ani și 6 luni ani închisoare, cu suspendare, fosta specialistă fiind privată și de dreptul de a ocupa funcții publice timp de 4 ani, iar sentința rămânând a fi cu drept de atac, în condițiile legii. Procurorii anticorupție au reușit să demonstreze prin probe că, în perioada 2012 – 2014, inculpatele, împreună cu un judecător, cu alți angajați ai Judecătoriei Râșcani și doi juriști, au introdus, în mod fraudulos, modificări în PIGD, evitând astfel, procedura legală de repartizare aleatorie a cauzelor civile. În cursul

⁴⁷ www.csm1909.ro/csm/linkuri/03_05_2006_4193_ro.doc

⁴⁸ <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806c9b1a>

⁴⁹ <http://lex.justice.md/md/341748/>

acțiunilor de urmărire penală, procurorii au reușit să identifice în respectiva instanță de judecată aproximativ 24 de cauze civile, numerele electronice de înregistrare și evidență ale cărora au fost ulterior ilegal folosite de către judecător la întocmirea dosarelor clone.

Totodată, în decembrie 2014, președintele CSM a sesizat CNA despre manipularea programului de distribuire a dosarelor de către vicepreședintele Curții Supreme de Justiție (CSJ), iar la 09.04.2015 Parlamentul R. Moldova a votat pentru eliberarea acesteia din funcția de vicepreședinte al CSJ. Demiterea a venit la solicitarea magistrei. Totodată, magistrata și-a păstrat calitatea de judecător în această instanță. Magistrata a plecat din funcția de vicepreședinte al CSJ, dar până astăzi în acest caz nu există o informație clară despre fraudarea sau inexistența unor acțiuni de fraudare a Programului de gestionare a dosarelor.

Potrivit **Raportului privind rezultatele examinării demersurilor instanțelor judecătorești de soluționare a erorilor în PIGD în perioada 01.01-16.12.2016**, PIGD în instanțele judecătorești a dat eroare de peste o mie de ori pe parcursul anului 2016, iar unele dosare nu au putut fi repartizate în instanțe, datorită unor erori tehnice raportate dezvoltatorului pentru a fi eliminate, întrucât necesitau intervenții la nivel de dezvoltare în PIGD, CSM raportând 0 (zero) cazuri de neaplicare a programului electronic de gestionare a dosarelor în instanțele judecătorești.

Potrivit raportului, **numărul de demersuri de corectare a erorilor în PIGD a cunoscut o creștere esențială comparativ cu 2014 - 2015**. Creșterea respectivă se datorează implementării la sfârșitul anului 2015 în instanțele de judecată, a versiunii 4.1 a PIGD, precedată de o perioadă de pilotare la Curtea de Apel Chișinău și judecătoria Botanica. Implementarea în mediul de producție a versiunii noi a generat un val mare de erori, cauzate în mare parte de factorul uman, din motivul necunoașterii modului de utilizare corectă a versiunii, deși o dată cu instalarea versiunii noi a PIGD personalul instanțelor a fost instruit privind modul de utilizare. Totodată, au apărut și unele erori tehnice cauzate de corectările erorilor precedente în PIGD. Deși AAIJ insistă că erorile au persistat în instanțele în care a fost pilotată versiunea nouă a PIGD 4.1 (Judecătoria Botanica și Curtea de Apel Chișinău) și au fost cauzate în mare parte de factorul uman, observăm că în topul privind numărul de demersuri de corectare a erorilor în PIGD înregistrate la AAIJ în 2016 apare Judecătoria Centru (care nu a fost inclusă în programul pilot) cu 199 demersuri față de Judecătoria Botanica cu 141 de demersuri și față de Curtea de Apel Chișinău cu 156 de demersuri.

Pe parcursul perioadei de monitorizare (de ex. noiembrie 2014), în unele instanțe judecătorești s-a înregistrat un număr deosebit de mare de judecători blocați sau judecători considerați incompatibili pentru a examina un anumit dosar. Informația privind situația la aceste compartimente în fiecare instanță judecătorească este prezentată în Rapoartele lunare privind repartizarea automatizată aleatorie a dosarelor în instanțele de judecată din Moldova, elaborate de AAIJ. CNA în Raportul său a stabilit că există posibilități tehnice de blocare a mai multor judecători în programul PIGD, pe o perioadă scurtă de timp, fapt ce constituie un factor de risc. Totodată, reprezentanții CNA menționează că arhiva PIGD privind opțiunile de blocare a judecătorilor nu conține date privind motivul blocării/ștergerii blocării create inițial, fapt ce poate duce la abuzarea de funcția dată. În acest context, nu au putut fi identificate motivele/argumentarea în care președinții instanțelor de judecată au dispus blocarea (bifarea) temporară a judecătorilor în programul electronic de gestionare a dosarelor în alte cazuri justificate decât cele în care judecătorii pleacă în concedii anuale de odihnă etc.

IX.3. Scorul de eficiență atribuit distribuirii aleatorii a dosarelor în instanțele judecătorești

Scorul calității cadrului normativ ⁵⁰	Scorul gradului punerii în aplicare ⁵¹	Scorul final
2	1	3

⁵⁰ Există cadru normativ care reglementează modul de aplicare a politicii/instrumentului, acesta fiind de o calitate potrivită

⁵¹ Politica/instrumentul este aplicată parțial, fiind identificate cazuri de eșec

IX.4. Recomandări

- Desfășurarea unei investigații ample și imparțiale a tuturor circumstanțelor cu privire la repartizarea aleatorie a cauzelor.
- Asigurarea garanțiilor privind respectarea principiului repartizării aleatorii, ca premisă a desfășurării unui proces echitabil.
- Asigurarea unui proces constant de monitorizare a modului în care se aplică PIGD, desfășurată pe o platformă permanentă: grup interdisciplinar cu implicarea reprezentanților societății civile și cu suportul partenerilor de dezvoltare, care ar urmări modul de funcționare a PIGD și ar interveni cu recomandări de perfecționare a acestuia.
- Modernizarea și securizarea Programului integrat de gestionare a dosarelor, în vederea excluderii oricăror manipulări și erori tehnice, inclusiv a celor cauzate de factorul uman și a eficientizării activității instanțelor judecătorești.
- Transparentizarea activității inspecției judiciare prin plasarea pe site-ul CSM a rezultatelor verificării activității organizatorice a instanțelor judecătorești la îndeplinirea justiției, inclusiv a aspectelor legate de funcționarea PIGD.

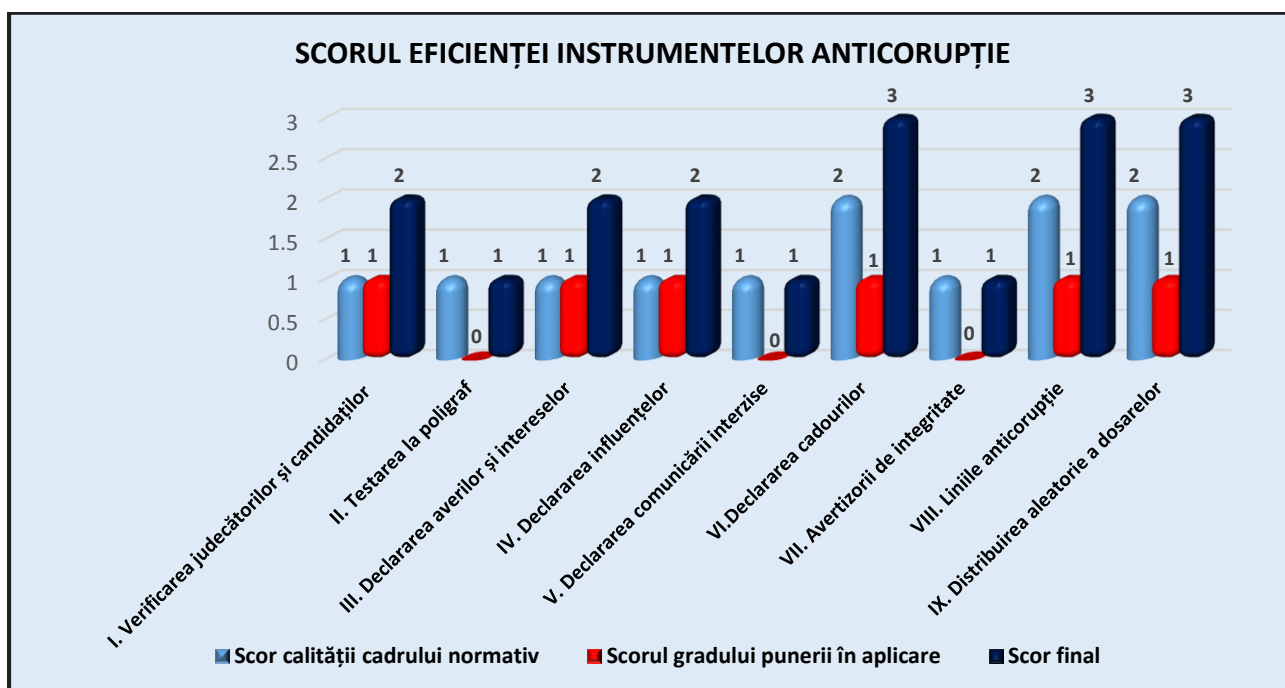
X. CLASAMENTUL POLITICILOR/INSTRUMENTELOR ANTICORUPȚIE

Procedura de monitorizare a politicilor și expertiză a cadrului normativ a permis generarea unui scor de eficiență a politicilor/instrumentelor anticorupție în cadrul sistemului judecătoresc, care a fost calculat potrivit condițiilor și criteriilor stabilite în metodologia CAPC de evaluare.

Așa cum poate fi observat în capitolele precedente ale acestui raport, experții au atribuit per fiecare politică/instrument scoruri **pentru calitatea cadrului normativ** și scoruri pentru **gradul de punere în aplicare**. În funcție de constatările reținute pentru fiecare din politici/instrumente, fiecărei din aceste dimensiuni i-a fost atribuită o valoare pe scara de la 0 la 2, însumarea acestora generând scorul final al eficienței pentru fiecare instrument. Pentru atribuirea scorurilor experții-monitori au utilizat următoarea grilă de evaluare:

Analiza și evaluarea cadrului normativ	0	Nu există cadru normativ care ar reglementa modul de aplicare a politicii/instrumentului
	1	Deși există cadru normativ superior, acesta nu este dezvoltat prin acte normative subordonate Deși există cadru normativ, acesta nu este de o calitate potrivită, fiind identificați mulți factori de vulnerabilitate
	2	Există cadru normativ care reglementează modul de aplicare a politicii/instrumentului, acesta fiind de o calitate potrivită
Analiza și evaluarea nivelului de aplicare a politicilor/instrumentelor anticorupție (la nivel instituțional și la nivel individual)	0	Politica/instrumentul nu este instituționalizată și/sau nu este aplicată
	1	Politica/instrumentul este aplicată parțial, fiind identificate cazuri de eșec
	2	Politica/instrumentul este aplicată potrivit

Sintetizarea scorurilor atribuite fiecărui instrument/politică anticorupție a generat următorul tablou statistic, reflectat în figura de mai jos.

Așa cum poate fi observat, **nici unul din instrumentele anticorupție nu a înregistrat un scor maxim de eficiență - 4.**

Doar **trei** din cele 9 instrumente evaluate au înregistrat un **scor, relativ, bun - 3.** Este vorba de instrumentele legate de:

- a) declararea cadourilor;
- b) funcționarea liniilor anticorupție;
- c) distribuirea aleatorie a dosarelor.

Un **scor mediu de eficiență** cu valoarea **2** au înregistrat instrumentele anticorupție:

- a) verificarea judecătorilor și candidaților la funcțiile de judecător de către SIS;
- b) declararea averilor și intereselor judecătorilor;
- c) declararea influențelor necorespunzătoare.

3 instrumente anticorupție din cele evaluate au înregistrat **cel mai mic scor – 1** (valoarea 1 fiind atribuită doar cadrului normativ, care de altfel atestă, oricum, lipsa comprehensivității, iar pentru punerea în aplicare nota atribuită a fost – 0):

- a) testarea la poligraf;
- b) declararea comunicării interzise;
- c) avertizorii de integritate.

Trebuie să accentuăm că scorul infim de eficiență înregistrat de aceste instrumente se datorează, în primul rând neaplicării efective a acestora. Paradoxul este că norme legale sunt adoptate, dar nu a fost depusă diligența necesară pentru punerea lor în practică.

Cauzele neaplicării acestor instrumente au fost detaliate în capitolele anterioare, dar sintetizându-le am putea admite că în unele situații:

- lipsește interesul/indolența autorităților de a le pune efectiv în aplicare ("eforturile" acestora fiind sporadice și nicidecum sistemice);
- neînțelegerea substanței și esenței instrumentelor sau, în anumite situații, dublarea lor cu instrumente din aceeași garnitură anticorupție;
- cadrul normativ incomplet sau contradictoriu, care afectează implementarea adecvată a instrumentelor anticorupție;
- tradiții, mentalitate, uzanțe care nu pot fi ușor depășite de către cei cărora li se adresează normele anticorupție și cei care trebuie să le aplice.

XI. CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

Concluziile și recomandările acestui Raport înglobează și constatările primului Raport de monitorizare⁵² realizat de CAPC în perioada octombrie 2016-martie 2017 și prezentat public în martie 2017.

O concluzie fundamentală care derivă din procesul de monitorizare/evaluare a nivelului de implementare a instrumentarului anticorupție în cadrul sistemului judecătoresc este faptul că există un spectru larg și variat de instrumente care au fost concepute și promovate pentru a asigura prevenirea corupției în sistemul judecătoresc, precum și în cadrul sectorului public per ansamblu. Analiza în profunzime a acestui instrumentar, însă, a demonstrat că prevederile cadrului normativ sunt afectate de curențe privind calitatea, claritatea, coerența și previzibilitatea normelor. În asemenea condiții, calitatea acestor norme, indubitabil, afectează și nivelul de aplicare a instrumentelor propuse, ceea ce a demonstrat și evaluarea realizată.

De asemenea, în anumite situații se pare că numărul acestor instrumente este în exces sau acestea, prin esența lor și scopul urmărit se dublează/suprapun, ceea ce afectează punerea lor efectivă în aplicare, dar și accesibilitatea și înțelegerea lor de către cei cărora se adresează. În aceste condiții se impune o revizuire a cadrului normativ de referință, inclusiv, prin implementarea recomandărilor acestui Raport și anexelor la acesta.

Este important să reținem că un set de instrumente anticorupție mai puțin numeros, dar robust și fiabil în acțiune, inclusiv cu garanții ferme de survenire a răspunderii și evitării impunității, ar putea să genereze rezultate mult mai spectaculoase, decât cele atestate în rezultatul prezentei evaluări.

Îndemnăm autoritățile responsabile de promovarea politicilor și punerea în aplicare a instrumentarului anticorupție să ia în considerare setul de recomandări punctuale de mai jos, formulate pentru fiecare instrument monitorizat.

XI.1. Cu privire la verificarea judecătorilor și candidaților la funcția de judecător de către SIS:

- Calitatea cadrului normativ superior nu este de o calitate potrivită. Nu se asigură aplicarea efectivă și eficientă a instrumentului. Cadrul legal normativ necesită a fi îmbunătățit.
- Este necesară promovarea, dar după o examinare fundamentală, a proiectului de Lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative (Legea nr. 271/2008, Codul contravențional al RM) elaborat de SIS. De asemenea, trebuie reținute propunerile de îmbunătățire a cadrului legal, conținute în **Anexa nr. 1** la prezentul Raport în partea ce ține de asigurarea responsabilizării autorităților implementatoare prin prevederea unor sancțiuni pentru: neinformarea organului de verificare despre cazurile de încălcare de către titularii și candidații la funcțiile publice a condițiilor și restricțiilor stabilite de lege pentru ocuparea funcției publice, despre factorii de risc deveniți cunoscuți și despre alte împrejurări ce prezintă amenințare pentru interesele securității naționale; neinițierea verificării titularilor/candidaților la funcții; numirea/promovarea în funcții a unor persoane neverificate.
- Este necesară operarea unor modificări și legislației ce ține de statutul judecătorului și CSM. Ne referim la necesitatea: completării articolelor 24 și 25 din Legea nr. 544 din 20.07.1995 cu privire la statutul judecătorului cu norme exprese, care ar da siguranță unei eventuale hotărâri privind suspendarea din funcție a judecătorului, pe durata verificării, în cazul în care aflarea lui în funcție prezintă o amenințare pentru interesele securității naționale, dar și privind eliberarea din funcție a

⁵² http://capc.md/files/raport_monitorizare_martie_2017.pdf

judecătorului, în privința căruia s-a luat decizia privind incompatibilitatea; excluderea sintagmei „doar în partea ce se referă la procedura de emitere/adoptare” din art. 25 alin. (1) din Legea nr. 947 din 19.07.1996 cu privire la Consiliul Superior al Magistraturii.

- Sunt înregistrate multiple cazuri de propuneri repetate, de altfel sumar motivate, privind numirea/promovarea în funcțiile de judecător a unor persoane, în privința cărora au fost identificați factori de risc. În acest sens, este important să se vegheze asupra unei motivări adecvate a hotărârilor CSM. Totodată, este necesară instituirea unor mecanisme de responsabilizare și sancționare a persoanelor care au participat la adoptarea unei hotărâri privind compatibilitatea în pofida unui aviz consultativ negativ al SIS, dacă, ulterior, s-au adeverit riscurile sesizate. Cel puțin, ar fi importantă, prin modificarea cadrului legal, asigurarea răspunderii statului în condițiile art. 5 din Convenția civilă privind corupția (Strasbourg, 04.11.1999)
- Este recomandabilă digitalizarea de către SIS, în cadrul unui sistem analitic integrat, a informațiilor privind procesul de verificare a titularilor și a candidaților la funcții publice, inclusiv a informațiilor privind finalitatea verificării.
- SIS este încurajat să publice, prin plasarea pe web site, a notelor analitice anuale privind această activitate. În mod special, este importantă informarea publicului referitor la autoritățile care nu solicită inițierea verificărilor în privința personalului său, de rând cu informarea referitor la cazurile de adoptare a deciziilor de compatibilitate în pofida avizelor consultative negative.

XI.2 Cu privire la testarea la poligraf a candidaților la funcțiile de judecător

- Deși există un cadrul legal superior, acesta nu este de o calitate potrivită, care ar asigura aplicabilitatea sigură a instrumentului. Legea nr. 269/2008 necesită a fi îmbunătățită, pentru a da mai multă claritate și previzibilitate normelor. Legea nu este suficient de cuprinzătoare, mai multe aspecte necesitând a fi reglementate la nivel de norme primare. Reținem recomandările în acest sens care se conțin în **Anexa nr. 2** la prezentul Raport. În mod special, reținem necesitatea asigurării independenței poligrafologului. Legea este lacunară în partea ce ține de statutul poligrafologului. Însă, pornind de la competențele delegate autorităților inițiatore, dar și de la practicile în implementarea legii, poligrafologul este subordonat inițiatorului. În opinia noastră, această subordonare ar putea aduce atingere independenței, dar și imparțialității poligrafologului. În primul rând, ar putea fi posibile presiuni din partea conducătorului organului-inițiator al testării. În al doilea rând, activând în același colectiv, poligrafologul nu numai ar putea fi supus unor presiuni din partea colegilor (persoane testate), dar și ar putea să-și piardă din imparțialitate, fiind în anumite relații personale cu persoanele testate (de colegialitate, prietenie, dușmănie etc.).
- Ar fi recomandabilă subordonarea poligrafologilor SIS. Astfel, poligrafologul va fi îngrădit de eventuale presiuni externe, se va respecta statutul distinct al poligrafologului, precum și se va asigura, într-o mai mare măsură, confidențialitatea informațiilor privind persoanele și temele verificate. Mai mult, în atare condiții, se va asigura uniformitatea reglementărilor și practicilor. În eventualitatea acceptării acestui model, screening-ul ar putea face parte din verificarea titularilor și a candidaților la funcții, aplicabilă în condițiile Legii nr. 271/2008. Testul poligraf nu trebuie să substituie necesitatea experienței profesionale și profesionalismul și nici investigarea background. Testul la poligraf nu poate fi decât un element al investigării background.
- Deși a avut această obligație, CSM nu a dezvoltat, prin acte normative subordonate legii, prevederi aplicabile candidaților la funcțiile de judecător.
- În perioada suspendată de monitorizare, instrumentul nu a fost pus efectiv în aplicare. Evident, reținem că, în mod practic, până în martie 2016, în lipsa acelor normative care urmau să fie aprobate de Comisia

de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului, aplicarea testului la poligraf ar fi ridicat probleme majore de legalitate. Totuși, este de remarcat că CSM nu pare a fi foarte interesat de instrument. Acțiunile în acest sens ale CSM par a fi sporadice, neinsistându-se asupra creării condițiilor necesare aplicării instrumentului.

- În măsura în care se insistă asupra unei subordonări a poligrafologului inițiatorului, ar fi preferabil ca CSM să dețină toate cele necesare testării, inclusiv un poligrafolog. CSM, pentru a menține cel puțin iluzia independenței Judiciarului, ar trebui să evite adresarea altor autorități inițiatoare (în mod special celor care au în subordine organe de urmărire penală).

XI.3 Cu privire la declararea averilor și intereselor judecătorilor

- Deși a existat un cadru legal, acesta nu a fost de o calitate care ar fi permis aplicarea, efectivă și eficientă, a instrumentului. Nici cadrul legal în vigoare nu este suficient de clar, previzibil și cuprinzător, necesitând a fi îmbunătățit. În acest sens, reținem propunerile și obiecțiile din **anexele nr. 3 și 4** la prezentul Raport.
- Îngrijorează restanțele autorităților în procesul de instituționalizare a ANI prin reorganizarea CNI, care necesită a fi grăbit. Pornind și de la deficiențele legale, ar putea să nu se efectueze controlul declarațiilor depuse în anul 2016 pentru anul de declarare 2015. Este vorba de prevederile din art. 19 literele a) și d) din Legea nr. 132/2016 care limitează unele din activitățile desfășurate de inspectorii de integritate la perioada anului fiscal. Aceste prevederi ar putea fi interpretate precum că nu poate fi supusă controlului decât perioada anului fiscal precedent.
- Mai persistă prevederi care delegă atribuții paralele celor delegate ANI. În cazul judecătorilor, ne referim la prevederile art. 9 alin. (6) lit. h) din Legea nr. 544 din 20.07.1995 cu privire la statutul judecătorului, care trebuie excluse.
- Deși instrumentul a fost aplicat, procesul nu a fost unul eficient. Sunt de remarcat: ponderea esențială a controalelor clasate; lipsa vreunei finalități pe buna parte a cazurilor; ponderea esențială a acțiunilor admise împotriva CNI. Eficiența redusă a instrumentului a fost determinată nu numai de deficiențele cadrului legal, o parte din acestea fiind depășite de noile reglementări. O cauză a constituit și interpretarea, în opinia noastră, eronată și neuniformă a normelor legale existente.
- Urmează a fi consolidate eforturile societății civile (asociații obștești specializate, jurnaliștii de investigații) în procesul de monitorizare a activității ANI. În contextul eventualelor monitorizări, ANI trebuie să depună eforturi suplimentare în vederea generalizării cu acuratețe a datelor privind activitatea, fără a întârzia în publicarea rapoartelor anuale.

XI.4 Cu privire la declararea influențelor necorespunzătoare

- Având în vedere specificul regimului juridic al activității judecătorilor și ținând cont de faptul că CNA a invocat faptul că judecătorii nu au fost incluși ca subiecți ai testării integrității profesionale, chiar dacă Ministerul Justiției a afirmat în fața Curții Constituționale contrariul, cel mai probabil, teste de integritate nu au fost inițiate în privința judecătorilor sau CSM;
- Având în vedere numărul denunțurilor în perioada anilor 2014-2015 și inexistența acestora pe parcursul anului 2016, Legea nr.325 din 23.12.2013 privind testarea integrității profesionale a avut un impact pozitiv asupra declarării influențelor necorespunzătoare în sistemul judecătoresc.
- Ajustarea Regulamentului cu privire la evidența cazurilor de influență necorespunzătoare în Consiliul Superior al Magistraturii și instanțele judecătorești, adoptat prin Hotărârea CSM nr.964/31 din 02.12.2014, la prevederile Legii nr.325 din 23.12.2013 privind evaluarea integrității instituționale;

- Introducerea unui modul specializat pe domeniul evaluării integrității instituționale și a declarării influențelor nepotrivite în programul de formare continuă a judecătorilor și angajaților instanțelor judecătorești;
- Mediatizarea cât mai largă a cazurilor de sancționare a judecătorilor/angajaților din sistemul judecătoresc pentru nedeclararea influențelor necorespunzătoare, în scopul încurajării acestora să le denunțe.

XI.5 Cu privire la declararea comunicării interzise

- Cadrul legislativ privind reglementarea declarării comunicării interzise, în general, este satisfăcător.
- Consiliul Superior al Magistraturii (autoritatea competentă să administreze) s-a dotat cu un cadru normativ suficient pentru prevenirea comunicării ex-parte și a asigurat publicitatea cât mai largă a acestei interdicții în cadrul sediilor instanțelor judecătorești. Totodată, punerea în aplicare efectivă a instrumentului anticorupție – declararea comunicării interzise, la nivelul cadrului normativ subordonat, este împiedicată de lipsa unei clarități asupra distincției dintre influențele necorespunzătoare și comunicarea interzisă și a unor prevederi care ar dezvolta legislația în partea ce ține de denunțarea comunicării interzise și evidența cazurilor de comunicare interzisă.
- Faptul că CSM nu a constatat nici o încălcare a prevederilor alin.3¹ din art.8 (incompatibilități și interdicții) din Legea nr.544 din 20.07.95 cu privire la statutul judecătorului, se datorează nu inexistenței acestora, în condițiile în care petiții de la cetățeni există, dar mai degrabă, solidarității profesionale, odată ce sancțiunea pentru încălcarea prevederilor referitoare la incompatibilități și interdicții constituie eliberarea din funcția de judecător.
- Revizuirea Regulilor de conduită a justițiabililor și a altor persoane în instanța judecătorească, aprobate prin Hotărârea CSM nr.504/17 din 03.06.2014 în sensul: clarificării dacă există vreo distincție dintre declararea influențelor necorespunzătoare și declararea comunicării interzise și stabilirii unor proceduri de comunicare și evidență a comunicărilor interzise;
- Aplicarea efectivă a prevederilor alin.3¹ din art.8 (incompatibilități și interdicții) din Legea nr.544 din 20.07.95 cu privire la statutul judecătorului și a art.4 alin.1 lit. I) coroborat cu art.6 alin.8 din Legea cu privire la răspunderea disciplinară a judecătorilor ori de câte ori petiționarii invocă comunicarea *ex-parte* a judecătorului, fără a recurge la recalificarea acțiunilor judecătorului;
- Mediatizarea cazurilor de sancționare a judecătorilor pentru nerespectarea interdicției de comunicare cu participanții la proces sau cu alte persoane, în scopul încurajării cetățenilor să semnaleze asemenea cazuri, iar a judecătorilor să le denunțe.

XI.6 Cu privire la declararea cadourilor

- Cadrul normativ în vigoare a rânduit declararea cadourilor, în calitate de politică anticorupție, la climatul de integritate instituțională, stabilind de o manieră satisfăcătoare regimul juridic al cadourilor, care este dezvoltat printr-un act normativ subordonat legii.
- Nu este asigurată publicitatea Registrului de evidență a cadourilor. Posibilitatea ca acesta să poată fi solicitat nu este suficientă, întrucât cetățeanul s-ar putea să fie în imposibilitatea de a se deplasa la o anumită instanță sau, în general, să nu aibă accesul în instituție, din cauza restricțiilor de intrare în clădire, cum ar fi, de exemplu, sediul Consiliului Superior al Magistraturii. Mai mult decât atât, tehnica „petiționarului misterios” a demonstrat că un impediment în asigurarea publicității Registrului constituie și educația juridică sau comportamentul funcționarilor responsabili de ținerea registrului.

- Implementarea declarării cadourilor, mai degrabă, are un caracter formal. Chiar dacă potrivit CSM au fost înregistrate 3 cadouri nu este clar, dacă aceste cadouri au fost returnate beneficiarului sau răscumpărate sau trecute în gestiunea CSM, deși CAPC a solicitat expres specificarea numărului cadourilor evaluate, păstrate, utilizate și răscumpărate.
- Examinarea oportunității unificării sau, eventual, al diminuării numărului de registre;
- Asigurarea publicității Registrului de evidență a cadourilor prin plasarea acestuia pe site-urile instanțelor de judecată și a CSM;
- Verificarea periodică de către CNA a modului de ținere a registrelor de evidență a cadourilor în CSM și instanțele de judecată.

XI.7 Cu privire la avertizorii de integritate

- Accelerarea procesului de elaborare/dezbatere/promovare/adoptare a proiectului legii speciale privind avertizorii de integritate, care urmează să elimine toate lacunele existente la moment în acest domeniu, inclusiv să protejeze avertizorii de integritate care sesizează mass-media.
- Ajustarea cadrului legal existent la standardele și recomandările organismelor internaționale, în special în partea ce ține de protecția avertizorilor de integritate. Cea mai esențială măsură de protecție oferită, pe lângă protecția datelor cu caracter personal, este transferul, fără a se specifica vreo măsură de alternativă în cazul în care transferul este imposibil din lipsa funcțiilor vacante. Eventual, în Legea nr. 25/2008 și Regulament, ar putea fi făcută referință expresă și la aplicabilitatea măsurilor de protecție oferite prin Legea nr. 105 din 16.05.2008 cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal. Cel puțin, este important să se specifice că transferul va fi efectuat îndată cum va deveni posibil.
- Monitorizarea continuă și informarea publicului, inclusiv a judecătorilor privind aplicarea în practică a protecției avertizorilor de integritate ca parte necesară a construirii încrederii publicului în instituția avertizării de integritate și acțiunilor anticorupție în general.
- Îmbunătățirea performanțelor autorităților de instruire a judecătorilor în domeniul avertizării de integritate, acordând o atenție specială cazurilor de avertizare de integritate de mare vizibilitate.
- Promovarea instituției avertizorilor de integritate în rândul magistraților.

XI.8 Cu privire la liniile anticorupție

- Instituirea liniei specializate anticorupție a CSM în cadrul Inspecției Judiciare în care să funcționeze telefonul de încredere respectiv.
- Introducerea în Registrul de evidență a apelurilor la linia națională anticorupție a unei rubrici în care să fie inclusă informația despre categoria de persoane (funcția, sectorul în care activează), care se presupune că ar fi comis acte de corupție, acte conexe corupției ori fapte de comportament corupțional în scopul unei prelucrări mai eficiente de către operatorul liniei naționale anticorupție a statisticii și a oferirii publicului, la cerere, a informației solicitate inclusiv pe categorii.
- Monitorizarea funcționării eficiente a liniilor specializate anticorupție/telefonului de încredere de către Centrul Național Anticorupție și inițierea, în limita competențelor, a verificărilor necesare.

XI.9 Cu privire la distribuirea aleatorie a dosarelor

- Desfășurarea unei investigații ample și imparțiale a tuturor circumstanțelor cu privire la repartizarea aleatorie a cauzelor.
- Asigurarea garanțiilor privind respectarea principiului repartizării aleatorii, ca premisă a desfășurării unui proces echitabil.
- Asigurarea unui proces constant de monitorizare a modului în care se aplică PIGD, desfășurată pe o platformă permanentă: grup interdisciplinar cu implicarea reprezentanților societății civile și cu suportul partenerilor de dezvoltare, care ar urmări modul de funcționare a PIGD și ar interveni cu recomandări de perfecționare a acestuia.
- Modernizarea și securizarea Programului integrat de gestionare a dosarelor, în vederea excluderii oricăror manipulări și erori tehnice, inclusiv a celor cauzate de factorul uman și a eficientizării activității instanțelor judecătorești.
- Transparentizarea activității inspecției judiciare prin plasarea pe site-ul CSM a rezultatelor verificării activității organizatorice a instanțelor judecătorești la îndeplinirea justiției, inclusiv a aspectelor legate de funcționarea PIGD.

ANEXA nr. 1 Analiza Legii privind verificarea titularilor și a candidaților la funcțiile publice

Articol	Textul prevederilor	Obiecții/propuneri
Art. 5 literele a) și c)	Sunt supuși verificării titularii și candidații: a) la funcțiile de demnitate publică ce se ocupă prin mandat obținut direct, în urma alegerilor, cu excepția alegerilor parlamentare sau locale, sau indirect, prin numire, specificate în Legea nr. 199 din 16 iulie 2010 cu privire la statutul persoanelor cu funcții de demnitate publică; ... c) la funcțiile ocupate de militarii prin contract sau de alte persoane cu statut special în autoritățile publice în care este prevăzut serviciul militar sau special, corespunzătoare categoriilor înalților funcționari publici și funcționarilor publici de conducere;...	La lit. a) - pornind de la recente modificări ale legislației electorale, după sintagma „alegerile parlamentare”, de completat cu sintagma „alegerile pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova”. La lit. c) - sintagma „categoriilor înalților funcționari publici și funcționarilor publici de conducere” de substituit cu sintagma „funcțiilor publice de conducere de nivel superior și funcțiilor publice de conducere.” Astfel, se va asigura corespondența cu art. 7 alin. (1) literele a) și b) din Legea nr. 158 din 04.07.2008 cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public.
Art. 7	Autoritățile publice sunt obligate să informeze organul de verificare despre cazurile de încălcare de către titularii și candidații la funcțiile publice a condițiilor și restricțiilor stabilite de lege pentru ocuparea funcției publice, despre factorii de risc deveniți cunoscuți și despre alte împrejurări ce prezintă amenințare pentru interesele securității naționale.	Legislația necesită a fi completată cu prevederi care ar asigura răspunderea pentru nerespectarea acestor prevederi.
Art. 8 alin. (1)	Verificarea titularilor și a candidaților la funcțiile publice se inițiază de către autoritățile publice competente.	Legislația necesită a fi completată cu prevederi care ar asigura răspunderea pentru nerespectarea acestor prevederi, dar și pentru numirea în funcție a unor persoane neverificate în condițiile Legii.
Art. 8 alin. (3)	Persoana care deține mai puțin de 5 ani de la verificarea anterioară funcția publică menționată la art. 5 nu este supusă verificării.	Eventual, de examinat oportunitatea verificării la promovarea în funcție chiar dacă nu s-au epuizat 5 ani de la verificarea anterioară.
Art. 10 alin. (2)	Organul de verificare colectează informațiile necesare din bazele de date, din registrele și din alte surse ale autorităților publice, solicită persoanelor juridice informații, inclusiv copii de pe dosarele personale ale candidaților de la locurile de lucru anterioare, de asemenea solicită de la Centrul Național Anticorupție și/sau Serviciul de Informații și Securitate certificate de cazier privind integritatea profesională a candidaților. Organul de verificare poate folosi și rezultatele verificărilor anterioare.	De expus ultima frază în următoarea redacție: „Organul de verificare poate folosi informațiile obținute urmare în cadrul verificărilor anterioare, precum și oricare alte informații publice.”
Art. 15 alin. (3)	Decizia privind incompatibilitatea cu interesele funcției publice, care include și motivele de incompatibilitate, se comunică în scris titularului, candidatului la funcția publică în termen de 5 zile lucrătoare din data emiterii. Accesul terților la informația privind motivele de incompatibilitate se admite numai cu consimțământul persoanei verificate.	Ar fi important să se asigure accesul publicului la informațiile referitoare la factorii de risc identificați în cazul persoanelor cu funcții de demnitate publică și celor care candidează sau dețin funcții publice de conducere de nivel superior.
Art. 19 alineatele (2)-(4)	(2) Decizia privind compatibilitatea cu interesele funcției publice, precum și avizul organului de verificare se păstrează la autoritatea publică timp de 5 ani din data emiterii deciziei, în condiții care să asigure protejarea informațiilor împotriva accesului, distrugerii sau modificării. Decizia privind incompatibilitatea cu	În contextul prevederilor din art. 10 alin. (2) din Lege, eventuala revizuire a termenelor. La fel, este importantă completarea Legii cu prevederi care ar obliga organul de verificare, să publice, anual, pe web site,

Articol	Textul prevederilor	Obiecții/propuneri
	<p>interesele funcției publice, precum și avizul respectiv al organului de verificare se păstrează în aceleași condiții timp de un an din data emiterii deciziei. (3) La expirarea termenelor prevăzute la alin.(2), documentele se distrug, întocmindu-se actul de rigoare. (4) Copia de pe avizul organului de verificare și copia de pe decizia privind compatibilitatea/incompatibilitatea cu interesele funcției publice se păstrează la organul de verificare timp de 5 ani, după care se distrug. Alte materiale obținute în cadrul verificării se păstrează la organul de verificare timp de un an, dacă un alt termen nu este stabilit prin acte normative pentru categoria respectivă de informații, după care se distrug în modul stabilit.</p>	<p>note analitice privind verificarea titularilor și candidaților la funcții.</p>

ANEXA nr. 2 Analiza Legii privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat

Articol	Textul prevederilor	Obiecții/propuneri
Art. 1	În sensul prezentei legi, următoarele noțiuni principale semnifică:... <i>testare cu utilizarea poligrafului</i> – totalitate de acțiuni netraumatizante, inofensive pentru viața și sănătatea omului (incluzând și testarea la poligraf), orientate spre verificarea de către poligrafolog a veridicității informațiilor comunicate de persoana testată;	<p>Noțiunea testării cu utilizarea poligrafului este definită eronat. Urmare a testării, poligrafologul nu poate evalua veridicitatea informațiilor comunicate de către persoana testată. Mai mult, în cazul în care informațiile oferite de către persoana testată nu pot fi verificate pe alte căi, concluziile privind veridicitatea sau neveridicitatea acestora sunt imposibile. Poligrafologul, urmare a testării, nu verifică veridicitatea informațiilor, ci analizează și interpretează reacțiile psihofiziologice ale persoanei testate la întrebările (imaginile, obiectele) relevante, drept urmare, în cel mai bun caz, fiind posibile concluzii probabilistice privind simularea comportamentului de către subiectul testat.</p> <p>De reformulat noțiunea. Eventual, de substituit sintagma „verificarea de către poligrafolog a veridicității informațiilor comunicate de persoana testată” cu sintagma „detectarea comportamentului simulat”.</p> <p>Obiecția și recomandarea sunt reținute și pentru redacția art. 2 din Lege.</p>
Art. 2 alin. (2) literele b) și d)	Evaluarea veridicității informațiilor comunicate de persoana testată se efectuează: ... b) la efectuarea controlului periodic sau selectiv al activității de serviciu în cadrul instituțiilor menționate la art. 7; ... d) în cadrul activității operative de investigații.	<p>Reiterăm obiecția expusă la art. 1.</p> <p>La lit. b) - noțiunile „periodic” și „selectiv” sunt confuze. Controlul „selectiv” are, la fel, o anumită periodicitate în efectuare. De expus în următoarea redacție: „(2) Testarea cu utilizarea poligrafului se efectuează: ... b) la efectuarea controlului planificat sau inopinat al activității de serviciu în cadrul instituțiilor menționate la art. 7;” Reținem obiecția și recomandarea și pentru redacția art. 8 lit. b).</p> <p>La lit. d) – sintagma este neconformă Legii nr. 59 din 29.03.2012 privind activitatea specială de investigații și necesită a fi substituită cu sintagma „în cadrul activității speciale de investigații”. Reținem obiecția și recomandarea pentru întreg text al Legii.</p>
Art. 3 alin. (4)	Dreptul de inițiere a testării se acordă Consiliului Superior al Magistraturii, Consiliului Superior al Procurorilor, organelor Ministerului Afacerilor Interne, Centrului Național Anticorupție, Autorității Naționale de Integritate, Serviciului de Informații și Securitate și Serviciului Vamal.	<p>În cazul persoanelor care participă la concursul pentru numirea în funcția de președinte sau vicepreședinte al Autorității Naționale de Integritate (art. 4 lit. a/2) din Lege), dreptul de inițiere ar trebui să revină Consiliului de Integritate.</p> <p>De completat cu prevederile de rigoare.</p>
Art. 3 alin. (5)	Informația din materialele testării și informația obținută de participanții la testare în cadrul acesteia nu pot fi divulgate fără consimțământul persoanei testate, cu excepția cazurilor prevăzute de prezenta lege. Este inadmisibilă folosirea acestei informații în scopuri neprevăzute de prezenta lege.	<p>În primul rând, remarcăm că Legea, în redacția actuală, nu stabilește expres și exhaustiv cazurile care ar justifica divulgarea informației fără consimțământul persoanei testate. De altfel, în mod practic este imposibilă prevederea tuturor cazurilor care ar necesita utilizarea informației. În al doilea rând, sintagma „informația obținută de participanții la testare în cadrul acesteia” este acoperită de noțiunea „materiale ale testării” utilizată în sensul art. 1 din Lege. Expunerea în următoarea redacție: „(5) Materialele testării nu pot fi divulgate și utilizate decât în scopurile și condițiile legii.”</p>
Art. 4 lit. b)	În cazurile prevăzute de prezenta lege, persoanele – cetățeni ai Republicii Moldova, cetățeni străini sau apatrizi – vor fi supuse	<p>Nu este clar raționamentul prevederilor. Or, este evident că această situație, în sensul prevederilor Legii, este acoperită de cea prevăzută la lit. a). Prevederea creează</p>

Articol	Textul prevederilor	Obiecții/propuneri
	testării dacă: ... b) aceasta decurge din contractul de muncă;	confuzii și ar putea fi interpretată ca temei abuziv pentru orice angajator (public sau privat), în condițiile contractului, să-și supună personalul testării. De exclus normele.
Art. 6 alin. c), e), f) și alin. (2)	(1) Nu vor fi supuse testării: ... c) persoanele de vârstă înaintată (la decizia poligrafologului); ... e) persoanele care suferă de afecțiuni prevăzute în Nomenclatorul contraindicațiilor medicale, aprobat de Ministerul Sănătății; ... f) alte persoane cărora poligrafologul le contraindică motivat efectuarea testării. (2) Nu se efectuează testarea dacă persoana, obiect al inițierii testării, prezintă aviz medical scris în care se indică termenul său de valabilitate și care atestă că starea ei fizică și/sau psihică poate provoca reacții neadecvate în timpul testării la poligraf.	Articolul impune anumite restricții în aplicarea testării poligraf unui anumit cerc de persoane. Decizia privind două din aceste circumstanțe, și anume - aplicabilitatea în privința persoanelor de vârstă înaintată (alin. (1) lit. c)), precum și altor persoane cărora poligrafologul le contraindică motivat testarea (alin. (1) lit. f)), sunt lăsate practic la discreția totală și arbitrară a poligrafologului. Aceste prevederi, operând cu noțiunea interpretabilă „vârstă înaintată”, precum și fiind lacunare în ce privește eventualele motive care ar justifica contraindicarea, dețin un potențial sporit de coruptibilitate, făcând posibilă aplicarea acestor norme în mod diferit persoanelor care se află, în fapt, în situații similare. Totodată, la alin. (1) lit. e) se conțin prevederi de blanșetă, făcându-se referință la Nomenclatorul contraindicațiilor medicale, aprobat de Ministerul Sănătății. Un potențial de coruptibilitate posedă și normele din alin. (2). Prevederile ar putea să genereze tentația de a evita testarea prin prezentarea unui certificat medical fals. Mai mult, formulările sunt atât de generale, încât ar putea să fie interpretate abuziv. În opinia noastră, Legea ar trebui să conțină prevederi privind amânarea procedurii în anumite cazuri (de exemplu, starea sănătății persoanei la momentul programat al testării). La alin. (1): lit. c) – de stabilit exact vârsta la depășirea căreia testarea cu utilizarea poligrafului nu mai poate fi aplicată vreunei persoane; lit. f) – de prevăzut criterii exprese, care ar motiva contraindicarea poligrafologului în ce privește inaplicabilitatea testării. La alin. (2) – excluderea nomelor prin prevederea expresă a cazurilor care țin de posibilitatea amânării testării în anumite cazuri (de exemplu, starea sănătății persoanei la momentul programat al testării).
Art. 7	Se supun testării obligatorii persoanele care participă la concursul pentru numirea în funcția de judecător sau de procuror, persoanele care se angajează sau care îndeplinesc serviciul în cadrul Ministerului Afacerilor Interne, Centrului Național Anticorupție, Serviciului de Informații și Securitate și Serviciului Vamal.	Normele urmează a fi revăzute prin prisma art. 4 lit. a), care stipulează că sunt supuse testării persoanele dacă se angajează sau îndeplinesc serviciul în cadrul Autorității Naționale de Integritate, dar și prin prisma lit. a/2) din același articol, care stipulează că sunt supuse testării și persoanele care participă la concursul pentru numirea în funcția de președinte sau vicepreședinte al Autorității Naționale de Integritate.
Art. 9 (1)	Modul de efectuare, de către autoritățile abilitate, a testării obligatorii a persoanelor care cad sub incidența art. 7 se stabilește de actele normative ale acestor autorități.	Articolul conține norme de blanșetă, care sunt, în esență, factor de coruptibilitate. Autoritățile vor fi tentate să-și creeze condiții diferite și "comode" de efectuare a testărilor, care ar putea să nu asigure cu rigurozitate drepturile și interesele legitime ale persoanelor testate, garantarea cărora ar trebui să fie interesul general urmărit de Lege. Această atribuție ar trebui să revină Comisiei de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului, această autoritate, în virtutea art. 1 și art. 30 alin. (1) din Lege, fiind abilitată cu stabilirea și controlul respectării principiilor organizatorice ale efectuării testărilor cu

Articol	Textul prevederilor	Obiecții/propuneri
		utilizarea poligrafului, normelor metodice unice de efectuare a unor astfel de testări și modului de pregătirea a poligrafologilor. De delegat competența Comisiei de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului.
Art. 10	Refuzul persoanelor care cad sub incidența art. 7 de a fi supuse testării obligatorii nu va constitui unicul temei pentru neangajarea lor în serviciu sau pentru neadmiterea exercitării atribuțiilor de serviciu.	Prevederi confuze care necesită a fi revizuite. În momentul în care este vorba de o testare obligatorie, aceasta trebuie să se aplice în mod obligatoriu persoanelor vizate. În cazul în care legile speciale care reglementează modul de angajare în anumite autorități prevăd obligația de a fi supus testării, atât candidatul, cât și titularul funcției, prin alegerea făcută conștientizat de a activa în cadrul acestei autorități, consimt de a se conforma tuturor exigențelor legale. De fapt, Legea ar trebui să conțină prevederi prin care se stipulează că rezultatele testării nu constituie unicul temei pentru neangajarea în serviciu sau pentru neadmiterea exercitării atribuțiilor de serviciu. Refuzul testării obligatorii ar trebui să servească drept temei pentru neangajarea candidatului și eliberarea titularului din funcție, similar normelor art. 8 alineatele (4) și (5) din Legea nr. 271/2008.
Art. 14	Testarea benevolă în cazurile stabilite la art. 13 se efectuează în conformitate cu legislația în vigoare.	Prevederile fac eronat referire generală la legislația în vigoare, lăsând să se înțeleagă, că aceasta este alta decât Legea nr. 269/2008. De substituit sintagma „legislația în vigoare” cu sintagma „prezenta lege”.
Art. 15 alin. (2)	Refuzul testării benevole, inițiată de angajator în cadrul cercetărilor de serviciu, exprimat de persoanele menționate la art. 4 lit. a) nu poate servi unicul temei pentru neadmiterea la exercitarea atribuțiilor de serviciu și nu poate avea drept urmare lezarea drepturilor și intereselor lor legitime, cu excepția cazurilor când testarea decurge din contractul de muncă.	Prevederi confuze și necesită a fi revizuite. Excepția prevăzută în partea ce ține de unele eventuale clauze ale contractului de muncă, în mod practic, contravine principiului de bază care ghidează, în virtutea art. 1 din Lege, testarea benevolă – consimțământul benevol al subiectului, fapt inadmisibil. La fel, reținem obiecțiile formulate la art. 4 lit. b).
Art. 17 alineate ele (2)- (4)	(2) La efectuarea testării se folosesc mijloace tehnice care corespund cerințelor stabilite de legislație privind reglementarea tehnică. (3) Poligrafologul care, la efectuarea testării, utilizează un poligraf ce nu corespunde cerințelor stipulate la alin.(2) poartă răspundere conform legislației în vigoare. (4) În cazul persoanelor care cad sub incidența art.7, se admite efectuarea înregistrărilor audio și/sau video ale testării lor, după ce inițiatorul testării prezintă un preaviz. Asupra oportunității unei astfel de înregistrări decide inițiatorul testării.	La alin. (2) – norme de trimitere, care trebuie dezvoltate prin standarde exacte. Altfel procedurile sunt inaplicabile și generează probleme de legalitate. Mai mult, ar fi preferabil să se facă referințe exacte la aceste standarde, astfel facilitând informarea persoanei. La alin. (3) – norme de trimitere. Se face referire generală la legislația în vigoare, care, în fapt, nu conține norme aplicabile poligrafologului. De completat legislația cu norme care ar prevedea răspunderea poligrafologului pentru utilizarea unui poligraf ce nu corespunde cerințelor. La alin. (4) – este necesar de prevăzut efectuarea înregistrărilor la solicitarea persoanei testate. La general, sunt recomandabile înregistrările audio și video. Acestea ar putea servi nu numai inițiatorului, dar și persoanei testate în motivarea acțiunii de judecată în cazul deplângerii procedurilor.
Art. 18	La testarea persoanelor care cad sub incidența art.7, în afară de persoana testată și de poligrafolog, în sală pot fi prezenți: a) asistentul poligrafologului (cu permisiunea acestuia din urmă);	În primul rând, remarcăm necesitatea aplicării acestor prevederi nu numai testării obligatorii, dar și tuturor cazurilor de testare benevolă. Totodată, este importantă completarea listei cu avocatul persoanei testate, situație aplicabilă și pentru testarea obligatorie, în virtutea prevederilor art. 26 din Lege.

Articol	Textul prevederilor	Obiecții/propuneri
	<p>b) translatorul (la dorința persoanei testate sau la decizia inițiatorului testării).</p>	<p>La lit. b) – termenul „dorința” este unul impropriu limbajului juridic acceptabil. Totodată, nu este clar de ce asupra prezenței translatorului trebuie să decidă inițiatorul testării, dacă la fel de indicat ar fi și poligrafologul în luarea unei decizii în acest sens. De altfel, în favoarea argumentelor noastre vin și prevederile din art. 19 alin. (2).</p> <p>Eventual, de expus articolul în următoarea redacție: „La testare, în afară de persoana testată și de poligrafolog, în sală pot fi prezenți: a) asistentul poligrafologului (cu permisiunea acestuia din urmă); b) avocatul persoanei testate (la solicitarea expresă a persoanei testate); c) translatorul (la solicitarea expresă a persoanei testate sau la decizia poligrafologului).</p>
Art. 20	<p>(1) Testarea se efectuează de poligrafolog, atestat în conformitate cu cerințele prezentei legi.</p> <p>(2) Poligrafologul trebuie să corespundă următoarelor cerințe: a) să fie cetățean al Republicii Moldova; b) să aibă studii superioare în domeniul psihologiei; c) să aibă cel puțin 25 de ani.</p> <p>(3) Poligrafologul care efectuează testări este obligat să treacă o pregătire specială în modul stabilit de prezenta lege. (4) Se admite stabilirea, de către autoritățile abilitate cu dreptul de inițiere a testării, a unor cerințe suplimentare față de selectarea și de formarea poligrafologilor care efectuează testarea.</p> <p>(5) Poligrafologii, atestați în conformitate cu prezenta lege: a) sunt supuși înregistrării în Comisia de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului; b) urmează reciclarea cel puțin o dată la 2 ani.</p>	<p>Legea este absolut lacunară în ce privește modul de pregătire, reciclare, atestare și înregistrare a poligrafologilor. În ce privește pregătirea, reglementarea este delegată Comisiei de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului, în virtutea art. 30 alin. (1) din Lege, căreia, însă, nu-i este delegată reglementarea modului de reciclare, atestare și înregistrare. La alin. (2) lit. b) – la fel de justificate și binevenite sunt studiile în domeniul psihiatriei. Prevederile alin. (4) ar putea să creeze practici neuniforme și abuzive departamentale. Totodată, Legea este confuză în ce privește statutul poligrafologului. Este acesta sau nu angajat al inițiatorului. Dacă nu, atunci cui acesta se subordonează etc.</p> <p>Este recomandabil de a delega Comisiei de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului reglementarea modului de pregătire, reciclare, atestate și înregistrare a poligrafologilor. Reglementările ar trebui să conțină, pe lângă proceduri: disciplinele de curs, numărul de ore academice, care trebuie să fie urmate; numărul de teste care urmează minimal să fie efectuate de către specialist în perioada instruirii etc. La alin. (2) lit. b) – de completat cu sintagma „sau psihiatriei”. De exclus alin. (4). De clarificat statutul poligrafologului.</p>
Art. 21	<p>(1) Inițiatorul testării este obligat: a) să pună la dispoziția poligrafologului materiale despre persoana care va fi testată; b) să prezinte poligrafologului lista factorilor de risc; c) să creeze poligrafologului condiții necesare testării, în conformitate cu cerințele stabilite de Comisia de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului; ... f) să avizeze persoana în cauză cel târziu cu 24 de ore înainte de efectuarea testării despre intenția de a efectua testarea, cu excepția cazurilor când poligraful se utilizează în situațiile care cad sub incidența art. 2 alin. (2) lit. c) și d); g) să garanteze în scris persoanei testate că informația obținută de la ea în cadrul testării nu va fi transmisă terților fără permisiunea ei prealabilă, cu excepția cazurilor stipulate la art. 2 alin. (2) lit. d); ...</p> <p>(2) Inițiatorul testării este în drept: ... b) să primească de la poligrafolog raport de</p>	<p>La alin. (1): lit. a) – inițiatorul testării ar trebui să fie obligat să pună la dispoziția poligrafologului nu numai materialele despre persoana care va fi testată, dar și despre obiectul (circumstanțe) anchetei de serviciu, precum informațiile relevante pentru testarea în cadrul activității speciale de investigații. În caz contrar, poligrafologul va fi în imposibilitatea de a elabora întrebările testului poligraf, precum și să decidă care din tehnici ar fi mai eficiente reieșind din tema testării; lit. b) – factorii de risc trebuie să fie stabiliți în comun cu poligrafologul; lit. c) – norme de blanchetă; lit. f) – este recomandabil, ca persoana, care urmează a fi testată, să fie informată în prealabil despre intenția inițiatorului în toate cazurile, termenul de 24 de ore fiind insuficient. Persoana ar putea să nu fie în stare, din condiții absolut obiective, să răspundă acestei inițiative; lit. g) – reținem obiecția și propunerea formulată referitor la art. 3.</p> <p>La alin. (2): lit. b) – terminologie utilizată neomogen. În sensul art. 1 din Lege, rezultat al testării cu utilizarea</p>

Articol	Textul prevederilor	Obiecții/proponeri
	<p>cercetare a comportamentului simulat; c) să decidă cu privire la timpul informării persoanei testate despre rezultatele testării; d) să remită, cu titlu de inițiativă, rezultatele testării către organele competente dacă aceste rezultate conțin informații ce constituie temei pentru bănuirea persoanei testate de pregătirea sau de săvârșirea unor acțiuni nelegitime prevăzute în Codul penal al Republicii Moldova.</p>	<p>poligrafului este avizul specialistului poligrafolog în baza informației obținute de la persoana testată. Tot cu sintagma „aviz” se operează în art. 22 alin. (3) lit. e); lit. c) - familiarizarea persoanei cu rezultatele testului trebuie să fie realizată într-un termen expres prevăzut de Lege și util pentru a-și pune în exercițiu dreptul de a deplânge eventualele încălcări ale Legii; lit. d) – aceasta ar trebui să fie o obligație a inițiatorului testării. În sensul obiecțiilor formulate este necesară revizuirea prevederilor.</p>
<p>Art. 22 alin. (1) literele b), d), h)-j), alin. (2), alin. (3) lit. e)</p>	<p>(1) Poligrafologul este obligat: ... b) să refuze testarea în cazul constatării relațiilor de rudenie cu persoana testată; d) să execute cerințele cu caracter metodic și normativ stabilite de Comisia de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului; ... h) să păstreze secretul informației care i-a devenit cunoscută în cadrul testării, cu excepția cazurilor când această informație este transmisă în conformitate cu legislația în vigoare; lit. i) – să termine cercetarea persoanei testate, indiferent de etapa cercetării; j) să menționeze expres că rezultatele testării sunt prezumtive, au pentru angajator o semnificație de orientare și că nu pot constitui probe în cadrul vreunei proceduri. (2) Se admite stabilirea unor obligații suplimentare pentru poligrafologii care efectuează testări în privința persoanelor de sub incidența art. 7 și art. 12. (3) Poligrafologul nu are dreptul: ... e) să expună în avizul său concluzii cu caracter juridic, medical, psihologic, psihiatric sau de alt gen în privința persoanei testate dacă nu este specialist în domeniul respectiv.</p>	<p>La alin. (1): lit. b) – de extins cercul persoanelor. După sintagma „rudenie”, de completat cu sintagma „și afinitate”; lit. d) – norme de blanchetă; lit. h) – reținem obiecția și propunerea formulată la art. 3; lit. i) – prevederi confuze, care urmează a fi clarificate (De altfel, ar putea să fie situații în care poligrafologul va fi în imposibilitatea obiectivă de a finaliza testarea. Bunăoară, persoana refuză să continue testarea.); lit. j) – normă care trebuie să fie valabilă pentru toate cazurile testării, eventual, putând fi expuse în următoarea redacție: „j) să menționeze expres că rezultatele testării sunt prezumtive, au o semnificație de orientare și că nu pot constitui probe în cadrul vreunei proceduri.”. La alin. (2) – norme care ar putea nejustificat să genereze practici neuniforme. Eventuala excludere a acestora. La alin. (3) lit. e) – norme confuze care necesită a fi revăzute.</p>
<p>Art. 23 alin. (1) literele b), d)-e), h), alin. (2)</p>	<p>(1) Persoana testată are dreptul: ... b) în cadrul discuției anterioare efectuării testării, să refuze să participe în continuare la ea, indicând sau neindicând motivele acestei decizii; ... d) să refuze să participe la efectuarea testării dacă înștiințarea despre aceasta a fost făcută cu mai puțin de 24 ore, excepție făcând cazurile de sub incidența art. 2 alin. (2) lit. c) și d); e) să prezinte concluzie medicală scrisă care să ateste că starea ei fizică și/sau psihică ar putea provoca reacții neadecvate în timpul testării la poligraf; ... h) să solicite, în calitate de inițiativă, efectuarea testării repetate în cazurile de sub incidența art. 2 alin. (2) lit. c) și d); i) să solicite efectuarea testării repetate de către același specialist poligrafolog sau de unul altul în cazul dezacordului cu rezultatele testării, în conformitate cu prezenta lege. (2) Testarea repetată inițiată de persoana testată de face din contul acesteia, cu excepția cazurilor când ea se efectuează potrivit alin. (1) lit. i).</p>	<p>La alin. (1): lit. b) – eventual, persoana ar putea refuza testarea la orice fază; lit. d) – reținem obiecția referitor la art. 21 alin. (1) lit. f); lit. e) – reținem obiecția și propunerea formulată referitor la art. 6 alin. (2); lit. h) și lit. i) – prevederi care urmează să fie comasate. Acest drept ar trebui să fie rezervat pentru toate cazurile testării. Este recomandabil ca testările repetate, de fiecare dată, să fie efectuate de un alt poligrafolog. La alin. (2) – tarifele trebuie să fie prevăzute prin Lege. De completat și modificat în sensul obiecțiilor.</p>

Articol	Textul prevederilor	Obiecții/propuneri
Art. 24 alin. (2) (1)	Asistentul poligrafologului poartă răspundere pentru divulgarea informației care i-a devenit cunoscută în cadrul testării, conform legislației în vigoare.	Norme de trimitere. Totodată, menționăm necesitatea prevederilor care ar clarifica statutul asistentului, instruirea acestora. Completarea legislației prin norme care ar permite responsabilizarea asistentului, inclusiv pedepse aplicabile, precum și care ar clarifica statutul, inclusiv instruirea, asistentului poligrafologului.
Art. 25 alin. (2)	În timpul interviului anterior testării, din timpul testării la poligraf și de după testare, translatorul are drepturile și poartă răspunderea prevăzută de legislația în vigoare.	Norme de trimitere. Legea trebuie să prevadă expres anumite cerințe, cărora trebuie să corespundă translatorul, obligația inițiatorului de a coopta translator, precum și acoperirea cheltuielilor în acest sens. Completare – potrivit obiecției. În mod special - completarea legislației prin norme care ar permite responsabilizarea translatorului.
Art. 26 alin. (2)	Avocatul persoanei testate beneficiază de drepturi și poartă răspundere pentru divulgarea informației care i-a devenit cunoscută, conform legislației în vigoare.	Norme de trimitere. Completarea legislației prin norme care ar permite responsabilizarea avocatului, inclusiv pedepse aplicabile.
Art. 27	(1) Dreptul de utilizare a rezultatelor testării aparține inițiatorului ei. (2) Rezultatele testării care demonstrează caracterul neautentic al informației comunicată de persoanele testate de sub incidența art.7 și art.12: a) nu constituie dovadă a caracterului neautentic al informației comunicate; b) nu constituie unicul temei pentru suspendarea executării obligațiilor de serviciu ale persoanei testate; c) pot constitui temei pentru efectuarea unor măsuri suplimentare de verificare a persoanei.	La alin. (1) – este necesar de oferit persoanei testate dreptul de a avea acces, cel puțin – parțial, la materialele testării, altfel persoana ar putea fi în imposibilitatea de a depune o acțiune argumentată în deplângerea încălcărilor Legii. Mai mult, ar putea să apară necesitatea utilizării rezultatelor, eventual – de orientare, în cadrul activității speciale de investigații, operate de către un alt organ decât inițiatorul. Cu certitudine, rezultatele testării, fiind parte a materialelor testării, vor fi utilizate de către instanța judecătorească în examinarea acțiunilor depuse în condițiile Legii. La alin. (2) – norme formulate confuz și lacunar. Alin. (1) – de expus în următoarea redacție: „(1) Rezultatele testării nu se utilizează decât în scopurile și condițiile legii.” Alin. (2) – de expus în următoarea redacție: „(2) Rezultatele testării: a) sunt prezumtive, au o semnificație de orientare și nu constituie probe în cadrul vreunei proceduri; b) nu constituie unicul temei pentru neangajarea persoanei testate; c) nu constituie unicul temei pentru suspendarea sau încetarea raporturilor de muncă cu persoana testată; d) constituie temei pentru efectuarea unor măsuri suplimentare de verificare a informațiilor obținute în cadrul testării.” De completat cu prevederi privind dreptul persoanei de a avea acces la materialele testării.
Art. 28 alin. (4) (2)	În cazul în care actele normative ale autorităților abilitate cu inițierea testării sau contractul de muncă prevăd efectuarea periodică a testărilor, termenul de păstrare a materialelor testării nu trebuie să fie mai mic decât termenul stabilit pentru efectuarea testării ulterioare.	Este recomandabil ca periodicitatea testărilor periodice să fie prevăzută prin Lege. Este evident, că acest lucru nu poate fi prevăzut doar de contractul de muncă. Revizuirea normelor potrivit obiecției.
Art. 29	Încălcarea prevederilor prezentei legi este pasibilă de răspundere disciplinară, civilă, contravențională sau penală, conform legislației în vigoare.	Prevederi generale de trimitere, la moment, neacoperite normativ. Completarea legislației cu prevederi în acest sens.
Art. 30 (1)	(1) Principiile organizatorice ale efectuării testărilor de către autoritățile abilitate cu	Legea este absolut lacunară în partea ce ține de statutul organizațional-juridic al Comisiei de stat pentru testări cu

Articol	Textul prevederilor	Obiecții/propuneri
	inițierea testării, normele metodice unice de efectuare a acestor testări, precum și modul de pregătire a poligrafologilor sunt stabilite și controlate de către Comisia de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului. (2) Regulamentul Comisiei de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului este aprobat de Guvern.	utilizarea poligrafului, componența acesteia, atribuțiile și obligațiile de bază etc. Este important ca Legea să stabilească prevederi în acest sens, care ar putea fi dezvoltate printr-un act normativ subordonat legii.
Art. 31	Controlul parlamentar asupra efectuării testării îl exercită Comisia pentru securitatea națională, apărare și ordinea publică.	Norme prea generale pentru a garanta instituirea unui control eficient asupra efectuării testării cu utilizarea poligrafului. Concretizarea normelor în partea ce ține de temeiurile speciale, periodicitatea, posibilele reacții etc.
Art. 32	Controlul din partea procuraturii asupra respectării legislației în timpul efectuării testărilor și asupra caracterului legitim al deciziilor adoptate este exercitat de Procurorul General sau de unul dintre adjuncții lui.	Nu este clar raționamentul normelor. Examinarea oportunității prevederilor.

ANEXA nr. 3 Analiza Legii cu privire la Autoritatea Națională de Integritate

Articol	Textul prevederilor	Obiecții/proponeri
Art. 5	Autoritatea asigură integritatea în exercitarea funcției publice sau funcției de demnitate publică și prevenirea corupției prin realizarea controlului averii și al intereselor personale și privind respectarea regimului juridic al conflictelor de interese, al incompatibilităților și al restricțiilor.	Pornind de la prevederile art. 3 alin. (1) din Legea nr. 133/2016, există subiecți ai declarării care nu dețin funcții publice și nici funcții de demnitate publică. Pentru a asigura corectitudine normelor, după sintagma „exercitarea”, de completat cu sintagma „mandatului,”. Reținem obiecția, corespunzător, pentru tot textul Legii, dar și pentru textul Legii nr. 133/2016.
Art. 7 alin. (3) lit. a)	..., Autoritatea... prezintă în plenul Parlamentului anual, până la data de 31 martie, raportul să de activitate pentru anul precedent;	Pornind de la modificarea, prin noile reglementări, a statutului ANI, normele sunt inoportune. Or, Parlamentul, nemijlocit, nu mai deține careva competențe în numirea conducerii ANI. De altfel, toate puterile (Legislativă, Executivă, Judiciară) pot să se informeze despre activitatea ANI accesând, în condiții generale, rapoartele anuale, dar și prin reprezentanții desemnați în Consiliul de Integritate. Excluderea prevederilor din alin. (3) lit. a), dar și, în același context: la alin. (4) din același articol, excluderea sintagmei „întocmit conform alin. (3) lit. a),”; la art. 14 alin. (1) lit. m), excluderea sintagmei „, și prezintă în plenul Parlamentului anual, până în data de 31 martie,”.
Art. 12 alin. (1)	Consiliul de Integritate (denumit în cuprinsul prezentei secțiuni Consiliu) este constituit din 7 membri, dintre care: a) un reprezentant desemnat de Parlament; b) un reprezentant desemnat de Guvern; c) un reprezentant desemnat de Consiliul Superior al Magistraturii; d) un reprezentant desemnat de Consiliul Superior al Procurorilor; e) un reprezentant desemnat de Congresul Autorităților Locale din Moldova; f) doi reprezentanți ai societății civile.	Un mecanism eficient de declarare și control al averii/intereselor personale, precum și controlul respectării regimului juridic al conflictelor de interese, incompatibilităților și restricțiilor în serviciul juridic, ține de interesul public general. În acest sens, interesele celor trei puteri (Legislativă, Executivă, Judiciară) trebuie să fie echilibrate cu interesele societății civile. Componenta Consiliului de Integritate necesită a fi proporțională, urmând a fi completată suplimentar cu încă doi membri – reprezentanți ai societății civile.
Art. 12 alin. (6)	Membrii Consiliului au obligația ca, în exercitarea atribuțiilor ce le revin, să se abțină de la exprimarea publică a convingerilor lor politice privind activitatea Consiliului sau a Autorității și să nu favorizeze vreun partid politic.	Norme confuze, care ar putea fi interpretate extensiv. Este necesar de exclus sintagma „să se abțină de la exprimarea publică a convingerilor lor politice privind activitatea Consiliului sau a Autorității și”.
Art. 12 alin. (7) literele i) și l)	Consiliul are următoarele atribuții: ... i) efectuează controlul privind depunerea în termen a declarațiilor de avere și interese personale de către președintele și vicepreședintele Autorității, precum și de către inspectorii de integritate; ... l) examinează și soluționează conflictele de interese ale președintelui și vicepreședintelui Autorității și ale inspectorilor de integritate, precum și sesizările ce țin de încălcarea de către aceștia a regimului juridic al incompatibilităților; ...	În partea ce ține de inspectorii de integritate, normele concurează cu prevederile art. 20 alin. (2) literele b) și c) din Lege, potrivit cărora inspectorul de integritate are următoarele atribuții: ... b) să comunice imediat, în scris, conducătorului ierarhic superior orice situație de conflict de interese în care se află; c) să depună, în condițiile legii, declarația de avere și interese personale și declarații privind situațiile de conflict de interese. În același sens, normele concurează cu prevederile art. 10 alin. (3) din Legea nr. 133/2016, care prevăd că controlul averii și al intereselor personale ale inspectorilor de integritate este efectuat conform procedurii generale aplicabile unui astfel de control. La fel, normele concurează cu prevederile art. 12 alin. (7) lit. m) din Lege, dar și cu prevederile art. 423/9 alin. (1)

Articol	Textul prevederilor	Obiecții/propuneri
		<p>din Codul contravențional al RM, potrivit căror Consiliul de Integritate poate constata contravenții doar în privința președintelui și vicepreședintelui Autorității Naționale de Integritate. Este necesar de exclus, la lit. i) - sintagma „, precum și de către inspectorii de integritate”, la lit. l) – sintagma „și ale inspectorilor de integritate”. Mai mult, sintagma „conducătorul ierarhic superior” este confuză. Pin aceasta ar putea să se înțeleagă și conducătorul ierarhic nemijlocit, pe când, în condițiile art. 14 alin. (2) din Legea nr. 133/2016, conflictul de interese se soluționează de către subiectul declarării și conducătorul organizației publice. Este necesar, la art. 20 alin. (2) lit. b) din Lege, de substituit sintagma „conducătorul ierarhic superior” prin sintagma „conducătorul organizației publice”.</p>
Art. 12 alin. (9)	<p>Ședințele Consiliului sunt publice și sunt prezidate, pe durata unei ședințe, de un președinte de ședință ales cu majoritatea voturilor membrilor desemnați. Hotărârile Consiliului se adoptă cu votul majorității membrilor desemnați și sunt semnate de președintele ședinței. Prima ședință a Consiliului este convocată de către președintele Autorității în cel mult o lună de la numirea celui de-al cincilea membru al Consiliului.</p>	<p>Lipsește norme privind președintele Consiliului, deși potrivit 423/9 alin. (2) din Codul contravențional al RM, este în drept să constate contravențiile menționate și să încheie procese-verbale președintele Consiliului de Integritate. La fel, fraza finală, conținând dispoziții tranzitorii, este nepotrivită dispozițiilor de conținut ale legii. Mai mult, prevederile sunt inaplicabile, or tocmai Consiliul, care este necesar de a fi convocat, este cel care urmează să selecteze președintele Autorității. De altfel, prevederile concurează și cu normele art. 44 alin. (3) din Lege, potrivit cărora Consiliul de Integritate este convocat în prima ședință de către președintele Comisiei Naționale de Integritate, în termen de 15 zile de la desemnarea a cel puțin 5 membri ai Consiliului. Este necesar de exclus sintagma „, pe durata unei ședințe,”, precum și de substituit sintagma “președintele ședinței” cu sintagma „președintele Consiliului”. Legea urmează a fi dezvoltată cu prevederi ce țin de președintele Consiliului, inclusiv atribuțiile, dar și cine le exercită în lipsa acestuia. De exclus fraza finală.</p>
Art. 13 alin. (5)	<p>În cazul în care Consiliul propune în mod repetat aceeași candidatură, Președintele Republicii Moldova emite un decret privind numirea sa în funcția de președinte sau de vicepreședinte al Autorității în termen de 5 zile de la data recepționării propunerii repetate.</p>	<p>Norme confuze. De substituit sintagma „sa” cu sintagma „acesteia”.</p>
Art. 13 alin. (7)	<p>Funcțiile de președinte și vicepreședinte al Autorității sunt funcții de demnitate publică și sunt incompatibile cu orice altă funcție sau activitate remunerată, cu excepția activităților didactice, științifice și de creație.</p>	<p>Este necesară excluderea sintagmei „remunerată”, interdicția urmând a fi extinsă cert și asupra activității neremunerate. Aceeași recomandare este reținută și pentru art. 21 alin. (1) lit. a) din Lege, potrivit căruia funcția de inspector de integritate este incompatibilă cu orice altă funcție sau activitate remunerată, cu excepția activităților didactice, științifice și de creație. O altă soluție ar fi, la art. 2 din Legea nr. 133/2016, definirea noțiunii de activitate remunerată, prin care s-ar înțelege și activitatea remunerabilă.</p>
Art. 14 alin. (1) lit. b)	<p>Președintele Autorității ... numește în funcții inspectorii de integritate și funcționarii publici din aparatul Autorității, modifică, suspendă și</p>	<p>Norme confuze. De substituit sintagma „membriilor acestuia” cu sintagma „acestora”.</p>

Articol	Textul prevederilor	Obiecții/propuneri
	dispune încetarea raporturilor de serviciu ale acestora în condițiile legii, angajează, pe bază de contract, personalul contractual din cadrul Autorității, modifică, suspendă și dispune încetarea raporturilor de muncă ale membrilor acestuia;	
Art. 15 alin. (2) lit. c)	Revocarea președintelui sau a vicepreședintelui Autorității se face în cazul în care: ... c) rămâne definitivă o sentință de condamnare a acestuia;	Norme, într-un anumit sens, concurente cu prevederile art. 15 alin. (5) lit. a) din Lege, potrivit cărora mandatul președintelui sau al vicepreședintelui Autorității se suspendă în cazul în care este trimis în instanța de judecată un dosar penal în care acesta este învinuit de comiterea unei infracțiuni incompatibile cu funcția deținută – până la o hotărâre judecătorească definitivă. Evident, în cazul în care este vorba doar de infracțiunile incompatibile cu funcția deținută, este important să se specifice expres și exhaustiv acestea. Ar fi important, pentru a da certitudine procedurilor, de substituit sintagma „definitivă” cu sintagma „irevocabilă”.
Art. 15 alin. (7)	Dacă și președintele și vicepreședintele Autorității sunt suspendați din funcții sau intervine vacanța ambelor funcții, Consiliul delegă atribuțiile de conducere unui inspector de integritate care, în perioada de asigurare a interimatului, nu va efectua proceduri de control al averilor și intereselor personale, privind respectarea regimului juridic al conflictelor de interese, al incompatibilităților și al restricțiilor. Interimatul încetează la data revenirii în funcții a titularilor sau la data numirii unui nou președinte sau vicepreședinte al Autorității.	Atribuțiile președintelui sau vicepreședintelui Autorității sunt de o complexitate, care necesită capacități și deprinderi manageriale. De substituit sintagma „inspector de integritate” cu sintagma „unui șef de subdiviziune a Autorității”. Pentru a face norma mai exactă de substituit sintagma „titularilor” cu sintagma “președintelui sau vicepreședintelui Autorității”.
Art. 18 alin. (4) lit. a)	Candidatul care a promovat concursul pentru suplinirea funcțiilor de inspector de integritate urmează să fie angajat în funcție numai după: a) prezentarea unei declarații de integritate pe propria răspundere, conform modelului prevăzut în anexa la prezenta lege; ...	Textul declarației, prevăzut în anexă la Legea, este inaplicabil inspectorilor de integritate, fiind aplicabil doar membrilor Consiliului de Integritate. În acest sens, de revăzut normele, impunând obligația depunerii unei declarații de integritate doar membrilor Consiliului de Integritate.
Art. 18 alin. (5)	În cazul în care candidatul nu susține testul la detectorul comportamentului simulat (poligraf) sau nu prezintă declarația de integritate, acesta nu va fi numit în funcția de inspector de integritate.	Norme care necesită a fi revizuite, fiind concurente cu spiritul, dar și cu litera legii speciale în domeniu – Legea nr. 269/2008. Potrivit art. 10 din legea citată, refuzul persoanelor care cad sub incidența legii de a fi supuse testării obligatorii nu va constitui unicul temei pentru neangajarea lor în serviciu sau pentru neadmiterea exercitării atribuțiilor de serviciu. În același sens de idei, sunt și normele art. 27 alin. (2) din aceeași lege citată. Rezultatele testării care demonstrează caracterul neautentic al informației comunicate: a) nu constituie dovadă a caracterului neautentic al informației comunicate; b) nu constituie unicul temei pentru suspendarea executării obligațiilor de serviciu ale persoanei testate; c) pot constitui temei pentru efectuarea unor măsuri suplimentare de verificare a persoanei. În partea ce ține de declarația de integritate, reținem obiecția, dar și recomandare, expusă mai la art. 18 alin. (4) lit. a).

Articol	Textul prevederilor	Obiecții/proponeri
Art. 19 literele a) și d)	Inspectorii de integritate desfășoară următoarele activități: a) primesc, colectează, centralizează și procesează date și informații cu privire la situația averilor deținute de persoane pe durata anului fiscal în timpul exercitării mandatului sau a funcției publice ori de demnitate publică, de asemenea cu privire la incompatibilitățile și conflictele de interese ale persoanelor care ocupă o funcție publică sau de demnitate publică; ... d) constată diferențele substanțiale, ținând cont de modificările intervenite în averea subiectului declarării pe durata anului fiscal, în timpul exercitării mandatului, a funcției publice sau de demnitate publică și în veniturile obținute de acesta în aceeași perioadă; ...	Sintagma „pe durata anului fiscal” este una limitativă, astfel generându-se pericolul ca controlul, dar și eventualele consecințe ale acestuia, să fie inaplicabil decât pentru o perioadă identică cu cea a anului fiscal precedent. Este necesar de exclus sintagma „pe durata anului fiscal”. Obiecția se reține și pentru art. 4 alin. (1) lit. a) din Legea nr. 133/2016, la care se cere substituirea sintagmei „în anul fiscal precedent” prin sintagma „în perioada supusă declarării”.
Art. 19 lit. e)	Inspectorii de integritate... examinează și soluționează conflictele de interese ale persoanelor prevăzute de Legea privind declararea averii și a intereselor personale;	În fapt, această competență este atribuită eronat inspectorului de integritate. Această obligație, în condițiile articolelor 12, 13, 14 din Legea nr. 133/2016, ar putea reveni doar subiectului declarării, conducătorului organizației publice, Autorității Naționale de Integritate sau Consiliului de Integritate, după caz. Ar fi important, la articolele 12, 13, 14 din Legea nr. 133/2016, să se specifice expres, dacă atribuțiile revin Autorității în persoana președintelui.
Art. 27 alin. (6)	Dacă în urma controlului declarațiilor de avere și interese personale se constată că subiectul declarării nu a depus sau a depus tardiv declarația de avere și interese personale, inspectorul de integritate îi aplică acestuia o sancțiune contravențională conform Codului contravențional al Republicii Moldova. Depunerea declarației de avere și interese personale după expirarea termenului de depunere, în intervalul de timp cuprins între termenul de depunere (31 martie) și data inițierii controlului, se califică ca depunere tardivă a declarației.	Specificarea termenului de depunere (31 martie) este nepotrivită. Or, doar declarațiile anuale, în condițiile art. 6 alin. (1) din Legea nr. 133/2016, se depun până la 31 martie, termenul fiind altul în cazul declarațiilor depuse la angajare/validare a mandatului/numirea în funcție, după încetarea mandatului/raporturilor de muncă/raporturilor ori de serviciu, la reîncadrarea în funcție. De exclus sintagma “(31 martie)”.
Art. 30 alin. (2) lit. a)	Redistribuirea sesizărilor repartizate inspectorilor de integritate se poate face în condițiile alin. (1) în următoarele cazuri: a) imposibilitatea inspectorului de a-și exercita atribuțiile timp de cel puțin 20 de zile din motive de boală, delegare, detașare, transfer sau eliberare din funcție;	În primul rând, este de remarcat caracterul lacunar al Legii în partea ce ține de termenul controlului. Stabilirea, în acest sens, a unui termen exact ar responsabiliza inspectorii de integritate, dar și ar oferi previzibilitate persoanelor supuse controlului. În al doilea rând, termenul de 20 de zile este excesiv, necesitând a fi revăzut. Or, în condițiile art. 31 din Lege, în termen de 15 zile de la data repartizării sesizărilor, inspectorul de integritate efectuează verificarea prealabilă a sesizărilor depuse de persoanele fizice sau persoanele juridice de drept public ori privat. De altfel, este excesiv și trebuie revăzut și termenul destinat verificării prealabile.
Art. 36 alin. (1)	Persoana care a fost supusă controlului poate contesta actul de constatare în termen de 15 zile de la primirea acestuia, în instanța de contencios administrativ.	În primul rând, este important de a asigura dreptul cert al persoanei, care a sesizat ANI, de a contesta actul de constatare. În acest sens, sunt necesare modificările de rigoare. În al doilea rând, este necesar de substituit sintagma „15 zile” cu sintagma „30 zile”. Prevederile

Articol	Textul prevederilor	Obiecții/propuneri
		<p>specifică un alt termen de acționare în judecată decât cel stipulat în art. 17 alin. (1) din Legea contenciosului administrativ, nr. 793 din 10.02.2000. Este clar că prin micșorarea termenului se urmărește rapiditatea procedurilor. Acest obiectiv este important, însă nu trebuie să fie realizat pe seama persoanelor supuse controlului. Rapiditatea procedurilor ar putea fi obținută prin specificarea unui termen exact în care ar trebui să se efectueze controlul, dar și prin revizuirea termenului de verificare prealabilă.</p>
<p>Art. 38 alin. (1)</p>	<p>În urma controlului privind respectarea regimului juridic al conflictelor de interese, al incompatibilităților sau al restricțiilor, inspectorul de integritate emite un act de constatare în cazul în care stabilește că: a) persoana supusă controlului nu a declarat și nu a soluționat conflictul de interese sau a emis/adoptat un act administrativ, sau a încheiat direct ori prin intermediul unei persoane terțe un act juridic, sau a luat personal o decizie ori a participat la luarea unei decizii cu încălcarea dispozițiilor legale privind conflictul de interese; b) persoana supusă controlului s-a aflat ori se află în stare de incompatibilitate; c) persoana supusă controlului a încălcat restricțiile prevăzute de lege.</p>	<p>Nu este clar cum se finalizează controlul (prin ce fel de act) în cazul în care urmare a acestuia nu se constată încălcări. Normele trebuie completate cu prevederi de rigoare.</p>
<p>Art. 38 alin. (4)</p>	<p>Actul de constatare privind încălcarea regimului juridic al conflictelor de interese, al incompatibilității sau al restricțiilor rămâne definitiv după expirarea termenului specificat la art. 36 alin. (1).</p>	<p>Art. 36 alin. (1), la care se face referire specifică doar termenul în care poate fi contestat actul de constatare. Pentru ca actul să rămână definitiv, potrivit prevederilor din alin. (2) din același articol, actul trebuie să nu fie unul contestat. Pentru a înlătura această confuzie, este necesar de substituit sintagma „după expirarea termenului specificat la art. 36 alin. (1)” cu sintagma „în condițiile art. 36”.</p>
<p>Art. 39 alin. (1)</p>	<p>În cazul în care se constată nedeclararea sau nesoluționarea unui conflict de interese inspectorul de integritate încheie un proces-verbal cu privire la contravenție și îl remite instanței judecătorești spre examinare conform procedurii stabilite de Codul contravențional al Republicii Moldova.</p>	<p>Este necesară examinarea oportunității delegării inspectorilor de integritate a competențelor de a aplica sancțiuni contravenționale și pe cazurile de nedeclarare sau nesoluționării conflictului de interese. Aceasta ar oferi celeritate mecanismelor de sancționare. Acest fapt este important, inclusiv, în contextul recomandării GRECO în ciclul al patrulea de evaluare (2016) - asigurarea funcționării eficiente în practică a mecanismului de sancționare contravențională a încălcării normelor referitoare la conflictul de interese, incompatibilități, declararea averii și intereselor personale prin delegarea CNI a competenței de a aplica sancțiuni contravenționale. În acest caz, evident, sunt necesare și modificările de rigoare în Codul contravențional al RM.</p>
<p>Art. 39 alin. (2)</p>	<p>Din momentul în care actul de constatare a încălcării regimului juridic al conflictului de interese rămâne definitiv, Autoritatea sesizează imediat conducerea organizației publice sau a autorității responsabile de numirea în funcție a subiectului declarării în</p>	<p>În contextul normelor, sintagma „Autoritatea” generează confuzia că această competență revine președintelui Autorității. De substituit sintagma „Autoritatea” prin sintagma „inspectorul de integritate”. În același context, sunt necesare completările de rigoare la art. 19 lit. f).</p>

Articol	Textul prevederilor	Obiecții/propuneri
	vederea declanșării procedurii disciplinare sau, după caz, în vederea încetării mandatului, a raporturilor de muncă sau de serviciu ale persoanei care a emis/adoptat actul administrativ sau a încheiat, direct ori prin persoane terțe, actul juridic, sau a luat ori a participat la luarea unei decizii cu încălcarea dispozițiilor legale privind conflictul de interese.	
Art. 39 alin. (4)	Din moment ce actul de constatare a încălcării regimului juridic al conflictelor de interese rămâne definitiv, Autoritatea, în termen de 3 luni, adresează instanței de judecată o cerere de chemare în judecată privind declararea nulității absolute a actului administrativ emis/adoptat sau a actului juridic încheiat direct ori prin persoane terțe, sau a deciziei luate cu încălcarea dispozițiilor legale privind conflictul de interese, cu excepția cazurilor în care anularea actelor menționate ar aduce daune interesului public.	În contextul normelor, sintagma „Autoritatea” generează confuzia că această competență revine președintelui Autorității. De substituit sintagma „Autoritatea” prin sintagma „inspectorul de integritate”. În același context, sunt necesare completările de rigoare la art. 19. Termenul de 3 luni este nepotrivit și urmează a fi revăzut prin prisma art. 17 alin. (1) din Legea contenciosului administrativ, nr. 793 din 10.02.2000 (în cazul unui act administrativ), dar și prin prisma art. 217 alin. (3) din Codul civil al RM (în cazul unui act juridic). Este necesar de exclus sintagma „, cu excepția cazurilor în care anularea actelor menționate ar aduce daune interesului public”. În primul rând, remarcăm că interesul public tocmai constă în evitarea/soluționarea tuturor situațiilor de conflict de interese. În al doilea rând, norma este una care oferă discreții absolute, fapt inadmisibil. În al treilea rând, normele, într-un anumit sens, concurează cu alin. (7) al aceluiași articol, de competența instanței de judecată fiind decizia referitor la repunerea părților în situația anterioară. Reținem obiecțiile și recomandările și pentru art. 15 din Legea nr. 133/2016.
Art. 39 alin. (5)	Cererea de chemare în judecată se depune de către Autoritate din oficiu sau la cererea persoanei care consideră că i s-a lezat un drept, libertatea ori un interes legitim ca urmare a unui conflict de interese.	Reținem obiecțiile referitoare la art. 39 alin. (4) în partea ce ține de sintagma „Autoritatea”. Totodată, remarcăm, că normele din art. 39 alin. (4) sunt imperative. Pentru acest motiv, prevederile din alin. (5) din același articol sunt inoportune și necesită a fi excluse.
Art. 39 alin. (8)	Sunt exceptate de la prevederile alin. (4)-(7) actele normative și actele judiciare.	Norme confuze. Mai degrabă sunt necesare, în Legea nr. 133/2016, capitolul III, prevederi generale, prin care s-ar excepta de la normele privind conflictul de interese și modul de soluționare a acestuia, actele normative și actele judiciare. Reținem obiecția și pentru art. 15 alin. (3) din Legea nr. 133/2016.
Art. 40 alin. (1)	Din momentul în care actul de constatare a încălcării regimului juridic al incompatibilităților rămâne definitiv, Autoritatea sesizează, în termen de 15 zile, conducerea organizației publice sau a autorității responsabile de numirea în funcție a subiectului declarării în vederea declanșării procedurii disciplinare împotriva subiectului menționat sau, după caz, în vederea încetării mandatului acestuia, a raporturilor de muncă sau de serviciu ale acestuia.	În contextul normelor, sintagma „Autoritatea” generează confuzia că această competență revine președintelui Autorității. De substituit sintagma „Autoritatea” prin sintagma „inspectorul de integritate”. De altfel, această competență se regăsește expres între competențele inspectorului de integritate, stabilite prin art. 19 lit. f), care ar trebui, după sintagma „în vederea”, completate cu sintagma „declanșării procedurii disciplinare”.
Art. 40 alin. (3)	La solicitarea Autorității, persoana în privința căreia s-a constatat încălcarea regimului	În contextul normelor, sintagma „Autoritatea” generează confuzia că această competență revine

Articol	Textul prevederilor	Obiecții/propuneri
	juridic al incompatibilităților este suspendată din funcție până la momentul în care actul de constatare rămâne definitiv. Suspendarea se solicită doar în cazul în care dispozitivul actului de constatare prevede încetarea mandatului, a raporturilor de muncă sau de serviciu ale persoanelor vizate de actul de constatare.	președintelui Autorității. De substituit sintagma „Autoritatea” prin sintagma „inspectorul de integritate”. În același context, sunt necesare completările de rigoare la art. 19 din Lege Totodată, sunt necesare prevederi similare privind suspendarea la articolele 39 și 41 din Lege.
Art. 41 alin. (2)	Din momentul în care actul de constatare a încălcării regimului juridic al restricțiilor rămâne definitiv, Autoritatea, în termen de 15 zile, sesizează organele competente în vederea declanșării procedurii disciplinare împotriva persoanei supuse controlului sau, după caz, în vederea încetării mandatului, a raporturilor de muncă sau de serviciu ale acesteia.	În contextul normelor, sintagma „Autoritatea” generează confuzia că această competență revine președintelui Autorității. De substituit sintagma „Autoritatea” prin sintagma „inspectorul de integritate”. În același context, sunt necesare completările de rigoare la art. 19 din Lege.

ANEXA nr. 4 Analiza Legii privind declararea averilor și intereselor personale

Articol	Textul prevederilor	Obiecții/propuneri
Art. 2	<p><i>conflict de interes</i> – situația în care subiectul declarării are un interes personal ce influențează, ar putea sau pare a influența exercitarea imparțială și obiectivă a obligațiilor și responsabilităților ce îi revin potrivit legii;</p> <p><i>interes personal</i> – orice interes material sau nematerial al subiectului declarării ce rezultă din activitățile sale în calitate de persoană privată, din relațiile sale cu persoane apropiate sau cu persoane juridice, indiferent de tipul de proprietate, din relațiile sau afiliațiile sale cu organizații necomerciale, inclusiv cu partidele politice și cu organizațiile internaționale, precum și orice interes care rezultă din preferințele sau angajamentele persoanei;</p> <p><i>persoană apropiată</i> – concubinul/concubina subiectului declarării, precum și persoana înrudită prin sânge sau prin adopție până la gradul IV (părinte, frate/soră, bunic, nepot, unchi/mătușă) și persoana înrudită prin afinitate până la gradul II (cumnat/cumnată, socru/soacră, ginere/noră) cu acesta;</p>	<p>Pornind de la noțiunile de conflict de interese, interes personal și persoană apropiată, nu se va identifica, soluționa, constata și sancționa conflictele de interese în cazul dacă acestea au fost determinate de relația subiectului cu soțul/soția, copiii, persoana întreținută. Pentru a depăși aceste deficiențe, aceste categorii de persoane trebuie să se regăsească în definiția noțiunii de persoană apropiată.</p> <p>Există entități comerciale care au statut de persoană fizică (cum ar fi – întreprinderea individuală). Acestea ar trebui să se regăsească în definiția noțiunii de interes personal.</p> <p>La fel, insistăm asupra necesității definirii noțiunilor de activitate didactică, științifică și de creație.</p>
Art. 3 alin. (1) lit. b)	<p>Subiecți ai declarării sunt:</p> <p>... membrii Consiliului de observatori al instituției publice naționale a audiovizualului Compania „Teleradio-Moldova”;</p>	<p>De completat cu prevederi similare care s-ar referi și la radiodifuzorul public regional Compania „Teleradio-Găgăuzia”.</p>
Art. 12 alin. (10)	<p>Conflictul de interese consumat reprezintă fapta subiectului declarării de rezolvare a unei cereri/unui demers, de emitere a unui act administrativ, de încheiere directă sau prin intermediul unei persoane terțe a unui act juridic, de luare sau de participare la luarea unei decizii în exercitarea mandatului, a funcției publice sau de demnitate publică cu încălcarea prevederilor alin. (4).</p>	<p>De completat cu sintagma „, (7) și (9)”. Astfel prevederile se vor extinde asupra tuturor categoriilor de subiecți.</p>
Art. 18 alin. (3)	<p>Subiecții declarării care și-au încetat mandatul sau raporturile de muncă ori de serviciu, pe parcursul ultimului an de muncă sau de serviciu având atribuții directe de supraveghere sau control al unor organizații comerciale și necomerciale, nu au dreptul să se angajeze, timp de un an, în cadrul acestor organizații.</p>	<p>Executarea acestor restricții este de necontrolat atât timp cât subiecții nu mai au obligația să depună declarații la expirarea unui an de la încetarea mandatului, raporturilor de muncă sau raporturilor de serviciu.</p>
Art. 21 alin. (2)	<p>Se interzice folosirea sau permisiunea de a folosi numele subiectului declarării, însoțit de calitatea acestuia, precum și vocea sau semnătura acestuia în orice formă de publicitate a unui agent economic sau a vreunui produs comercial național ori străin, cu excepția publicității gratuite.</p>	<p>Pentru a da o exactitate normelor, de substituit sintagma „gratuite” prin sintagma „de caritate”.</p>
Art. 23 alin. (1)	<p>Încălcarea prevederilor prezentei legi atrage răspundere disciplinară, contravențională, civilă sau penală, după caz.</p>	<p>La general, reținem că prevederile legale privind răspunderea, inclusiv în raport cu cele ce țin de efectele constatării încălcării prevederilor legale, sunt confuze și ar trebui să fie revăzute, pentru a da claritate și previzibilitate normelor de drept. Cel puțin, pornind de la art. 23 alin. (1) din Legea, în contextul general al acestui articol, dar și pentru o mai eficientă punere în aplicare a prevederilor din articolele 39, 40, 41 din Legea nr. 132/2016, articolul 23 din Lege urmează a</p>

Articol	Textul prevederilor	Obiecții/propuneri
		fi completate cu o listă expresă și exhaustivă a faptelor care constituie abateri disciplinare și sunt sancționabile disciplinar.
Art. 23 alin. (6)	Subiectul declarării eliberat sau destituit din funcție potrivit prevederilor alin. (3) și (5) este decăzut din dreptul de a mai exercita o funcție publică sau o funcție de demnitate publică, cu excepția funcțiilor electorale, pe o perioadă de 3 ani de la data eliberării sau destituirii din funcția publică ori de demnitate publică respectivă sau din data încetării de drept a mandatului său. Dacă persoana a ocupat o funcție eligibilă, ea nu mai poate ocupa aceeași funcție pe o perioadă de 3 ani de la încetarea mandatului.	De substituit sintagma „alin. (3) și (5)” cu sintagma „alin. (3)-(5). Astfel, normele vor deveni aplicabile și pentru faptele prevăzute la alin. (4) din același articol. La fel, normele inaplicabile atât timp cât nu este clarificat care este autoritatea care aplică interdicția și în temeiul căror acte.